

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Onuncu Birleşim

28 . XI . 1952 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	339.340	dayioğlu'nun, Maraş civarında Ceyhan nehri üzerinde tesisine karar verilmiş bulunan hidro - elektrik santralinin iki seneden beri kurularak faaliyete geçirilmesi sebebine, varsa müsebbipleri hakkında ne muamele yapıldığına, inşaatı ne zaman başlatılacağına ve son şekli ile kaç liraya malolacağına dair İçişleri Bakanlığında sözlü sorusu (6/720)	348.349
2. — Havale edilen kâğıtlar	340	3. — Kars Milletvekili Hüsamettin Tuğay'ın, Kahire Hava Meydanına inerken bir tepeye çarparak parçalanarak yolcu uçağımızın uğradığı kazanın sebebine ve uçak personelimizin yetiştirilme tarzına dair Ulaştırma Bakanlığında sözlü sorusu (6/734)	349
3. — Yoklama	341,378	4. — Seyhan Milletvekili Cezmi Türk'ün, gıda maddeleri fiyatlarındaki yükselişin neden ileri geldiğine ve önlenmesi için ne gibi tedbirler alındığına, hangi maddeler üzerinde ayarlamalar ve zamlar yapıldığına, iç istihlâki artırmak ve hastalıkları azaltmak için ne gibi sosyal ve ekonomik tedbir alındığına dair Başbakanlıktan olan sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağı'nın sözlü cevapları (6/738)	349.358
4. — Önerge	341		
1. — Giresun Milletvekili Hikmet Pamukoğlu'nun, evvelki Birleşimde hakkındaki yapılan satışmaya cevap verebilmek için kendisine söz verilmesine dair önergesi	341.342		
5. — Sorular ve cevaplar	343		
A — Sözlü sorular	343		
1. — İstanbul Milletvekili Ahmet Hamdi Başar'ın, İstanbul limanındaki tıkanıklığı ıslah etmek üzere Hasköy ve Sarayburnu'ndaki sahanın eşya muhafazasına tahsisine karar verildiği halde bugüne kadar gecikmesi sebebine, Tophane sahasının Salıpazarı'ndaki liman inşaatı için boşaltılmaya başlandığı hakkındaki haberin doğru olup olmadığına ve Salıpazarı'nda yeni liman tesisleri yapılması hakkında karar alınmazdan evvel İstanbul Belediyesi ve Ticaret Odası ile diğer alâkahıların fikir ve mütalâalarının alınıp alınmadığına dair sorusuna Ulaştırma Bakanı Yümnü Üresin ve Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinioğlu'nun sözlü cevapları (6/683)	343.348		
2. — Maraş Milletvekili Salâhattin Hü-			

5. — Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci'nin, 1936 senesinde öldürülen vatan-
daşlar dolayısıyla müsebbipleri hakkında
yapılan tahkikatın ne safhada olduğuna ve
Hükümetin bu hususta ne düşündüğüne
dair Adalet ve İçişleri bakanlıklarından
sözlü sorusu (6/432) 358

6. — Çorum Milletvekili Hüseyin Or-
takeioğlu'nun, Çorum ve Amasya illerine
bağlı Sarayözü ve Kızılcaviran köyleri ara-
sındaki hudut ihtilâfının bugüne kadar ka-
rara bağlanmaması sebebine ve hasat mev-
siminde vukuu melhuz vakaların önlenmesi
hususunda ne gibi tedbirler düşünüldüğü-
ne dair sorusuna İçişleri Bakanı Etem-
Menderes'in sözlü cevabı (6/754) 358:360

7. — Zonguldak Milletvekili Abdürrah-
man Boyacıgiller'in, Yunan Kıral ve Kı-
raliçesi şerefine verilen resmî kabule Millet
Partisinin davet edilmemesi sebebine ve
alelûmum resmî davet ve merasimlerde si-
yasi parti genel başkan ve Meclis grubu
başkan ve temsilcilerinin hazır bulunmaları
için davetiye gönderilmemesi sebebine dair
Başbakanlıktan sözlü sorusu (6/761) 360

8. — Mardin Milletvekili M. Kâmil Bo-
ran'ın, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis
Ete'nin istifası sebebine ve Bakanlar Ku-
rulundaki değişikliklere dair Başbakan-
lıktan sözlü sorusu (6/766) 360

9. — Malatya Milletvekili Mehmet Sa-
dık Eti'nin, Elbistan Belediye Başkanı
Ahmet Arıkan'a ne zaman ve hangi sebep-
lerle işten el çektirildiğine ve hakkında
yapılan muamele neticesine dair İçişleri
Bakanlığından sözlü sorusu (6/767) 360

10. — Kars Milletvekili Hüsamettin
Tugaç'ın, Kars İlinin Ardahan, Pahlı, Ar-
paçay, Çıldır ve Göle yollarının önümüz-
deki Kış mevsiminde motörlü nakil vası-
talarının işlemesine müsait bir hale geti-
rilmesi için ne düşünüldüğüne dair Bayın-
dırılık Bakanlığından sözlü sorusu (6/779) 361

11. — Van Milletvekili Ferid Melen'in,
inşasına devam edilmekte olan Genç -
Muş demiryolunun ne zaman Muş'a ulaş-
acağına, Muş - Tatvan hattının inşasına
Hükümetin taraftar olup olmadığına dair

Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu
(6/793) 361

12. — Mardin Milletvekili Aziz Uras'-
ın, Mardin İlinin asayiş durumu hakkında
İçişleri Bakanlığından sözlü sorusu (6/803) 361

13. — Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın,
Diele üzerinde kurulması düşünülen Vara-
gele hakkında Bayındırlık Bakanlığından
sözlü sorusu (6/804) 361

14. — Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın,
İskenderun - İran yolunun Urfa - Midyat
Cizre kısmının ne zaman tamamlanacağına
dair Bayındırlık Bakanlığından sözlü soru-
su (6/805) 361

15. — Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın,
Cağ - Cağ sulama projesinin ne safhada
olduğuna dair Bayındırlık Bakanlığından
sözlü sorusu (6/812) 361

16. — Mardin Milletvekili M. Kâmil
Boran'ın, bir toplantı esnasında söylenen
«Volga Volga» şarkısı hakkındaki sorusuna
Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin sözlü
cevabı (6/818) 361:365

17. — Mardin Milletvekili M. Kâmil
Boran'ın Kore'deki Türk silâhlı kuvvetleri-
nin zayıatı hakkındaki sorusuna Millî Sa-
vunma Bakanı Seyfi Kurtbek'in sözlü ce-
vabı (6/819) 365:366

18. — Sivas Milletvekili Reşat Şemset-
tin Sirer'in, 8 Ekim 1952 tarihinde Balke-
sir'de C. H. P. mensuplarının yapmak iste-
dikleri açık hava toplantısında vukubulan
hâdisce dolayısıyla valinin durumuna ve
Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın, bâzı
nutuklarında bu hâdiseye temas ederek
söylediği bildirilen sözlerinin doğru olup ol-
madığına dair Başbakanlıktan olan soru-
suna İçişleri Bakanı Etem Menderes, Dev-
let Bakanı Muammer Alakant ve Başbakan
Adnan Menderes'in sözlü cevapları (6/826) 366:377,378:395

B — Yazılı sorular

395

1. — Kırşehir Milletvekili Halil Sezai
Erkut'un, ana gıda maddesi olan sade yağ
fiyatlarında husule gelen artış sebeplerine;
bu yıl çeşitli istihsal bölgelerinde elde edi-
len mahsul miktarının geçen seneye naza-
ran ne nispette olduğuna, makinalı zira-
atin hayvancılığa olan tesirine ve hayvan

çalığı teşvik için kredi ve saire bakımından ne gibi tedbir alındığına dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli ve Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in yazılı cevapları (6/782) 395:403

2. — Mardin Milletvekili M. Kâmil Boran'ın asayişsizliğin izalesi için ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair İçişleri Bakanı Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/798) 403:404

3. — Zonguldak Milletvekili Cemal

Kıpeak'ın Zonguldak'ta Ereğli Kömürleri İşletmesinin lâvvarlarından kaçarak dere- lere sürüklenen ve oradan da denize sü- rüklenerek ziyan olan toz kömürleri hak- kındaki sorusuna Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın yazılı cevabı (6/808) 404:405

4. — Trabzon Milletvekili Cahid Za- mangil'in liberasyon listesi ithalâtından son 12 ay içinde is'af edilen talepnamele- rin tutarı hakkındaki sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli'nin yazılı cevabı (6/849) 405:406

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Atina seyahatinden avdetine kadar kendisine Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan'ın vekâlet edeceğine dair olan Cumhurbaşkanlığı tezkeresi okundu.

Gündemde bulunan kanun teklif ve tasarıla- rının sorulardan önce görüşülmesi hakkındaki önergeler kabul edildi

Karayolları Trafik Kanunu tasarısının, Sö- cünün talebi üzerine, Geçici Komisyona geri ve- rilmesi kabul olundu.

Giresun Milletvekili Arif Hikmet Pamukoğlu ve Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçı- oğlu'nun, Giresun, Çoruh, Ordu ve Rize illerinin topraksız yahut az toprağa sahip çiftçilerine toprak verilmesi hakkındaki kanun teklifinin reddine dair Bütçe Komisyonu raporu, kabul edildi.

Tümgeneral Tahsin Çelebican'ın yüzbaşılık nasp tarihinin düzeltilmesi hakkındaki 2935 nu- maralı eski komisyon kararının kaldırılmasına dair Dilekçe Komisyonu raporu, kabul olundu.

Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bâ- zı hükümler eklenmesine;

Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Ka- nununun 93 nci maddesine bir fıkra eklenme- sine dair olan kanun tekliflerinin reddi hak- kındaki Bütçe Komisyonu raporları, kabul edildi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1952 yılı Mart : Mayıs ayları hesabı hakkındaki Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu raporu, oku- rarak bilgi edinildi.

Anayasanın 49 neu maddesinin yorumlan- masını mucip bir sebep bulunmadığına dair Anayasa Komisyonu raporu, kabul olundu.

Tokad Milletvekili Ahmet Gürkan'ın Türk Harflerinin kabul ve tatbiki hakkındaki 1353 sayılı Kanunun 9 neu maddesinin değiştirilme- sine dair Kanun teklifinin reddi hakkındaki İçişleri Komisyonu raporu, kabul edildi.

Af Kanununun 7 nei maddesindeki (vergi cezaları) tâbirinin muhtevasına Gümrük Ka- nununda yazılı bulunup (para cezaları) nın da dâhil olup olmayacağı hususunun yorumlanma- sına mahal olmadığına dair Adalet Komisyonu raporunun görüşülmesinin bir hafta sonraya bı- rakılması hakkındaki önerge, kabul edildi.

İzmir Milletvekili Cihad Baban'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 65 nei maddesinin (G) fıkrasının değiştirilme- sine;

Erzurum Milletvekili Mustafa Zeren'in, Tür- kiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 15 nei maddesine bir fıkra eklenmesine;

Konya Milletvekili Umran Nazif Yiğiter'in, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu- nun 12 nei maddesinin 2 nei fıkrasının (G) bendi ile geçici 65 nei maddesinin 2 nei fıkrası-

nın (J) bendinin değiştirilmesine;

Çorum Milletvekili Saip Özer ve Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 65 nci maddesine bir fıkra eklenmesine;

Erzurum Milletvekili Emrullah Nutku ile Niğde Milletvekili Halil Nuri Yurdakul ve 18 arkadaşının, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine

dair olan kanun tekliflerinin reddi hakkındaki Bütçe Komisyonu raporları, kabul olundu.

28. XI. 1952 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkanvekili	Kâtip
Manisa Milletvekili	Bolu Milletvekili
M. Kurbanoglu	İ. Gülez

Kâtip
Çanakkale Milletvekili
Ö. Mart

Sorular

Sözlü soru

1. — Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil'in, memleketimizin petrol mevzuu hakkında Resmî Gazetenin 22. XI. 1952 tarihli nüshasında yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı hakkındaki sözlü soru önergesi, Başbakanlığa gönderilmiştir. (6/850)

Yazılı sorular

1. — Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu'nun, Yunanistan'dan Ayvalık'a iltica etmiş olan ırktaşlarımız hakkındaki yazılı soru

önergesi, İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir. (6/848),

2. — Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil'in, Liberasyon listesi ithalatından son iki ay içinde is'af edilen taleplerin tutarı hakkındaki yazılı soru önergesi, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına gönderilmiştir. (6/849),

3. — Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu'nun, millî birlik ve beraberlik prensiplerimizi sarsan yazılar hakkındaki yazılı soru önergesi, Adalet Bakanlığına gönderilmiştir. (6/851),

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Teklifler

1. — Bursa Milletvekili Ağâh Erozan'ın, Emniyet teşkilâtına dâhil maaşlı memurlara fazla mesai tazminatı verilmesine dair kanun teklifi (2/443) (İçişleri ve Bütçe komisyonlarına);

2. — İdareci Üyeler Kurulunun, Cumhurbaşkanlığı 1952 yılı Bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi (2/444) (Bütçe Komisyonuna);

3. — İdareci Üyeler Kurulunun, Sayıştay 1952 yılı Bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi (2/445) (Bütçe Komisyonuna);

4. — Zonguldak Milletvekili Rifat Sivişoğlu'nun, Belediye Gelirleri Kanununa ek kanun teklifi (2/446) (İçişleri, Maliye ve Bütçe komisyonlarına);

Tezkereler

5. — 1948 Bütçe yılı Kesinhesabına ait Genel Uygunluk Bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/400) (Sayıştay Komisyonuna);

6. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin

1949 malî yılı hesabına ait Raporla Bilançosunun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/401) (Sayıştay Komisyonuna);

Önerge

7. — Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun, Dilekçe Komisyonunun 1. XI. 1952 tarihli Haftalık Karar cetvelindeki 3867 sayılı Kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi (4/286) (Dilekçe Komisyonuna);

Rapor

8. — İlk ve Orta Tedrisat muallimlerinin Terfi ve Tecziyeleri hakkındaki 1702 ve 1880 sayılı kanunların tadiline dair 2517 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi ve (C) fıkrasının yürürlükten kaldırılması hakkında kanun tasarısı ile Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in, 1702 ve 1880 sayılı kanunların tadiline dair olan 2517 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve Millî Eğitim ve Bütçe komisyonları raporları (1/376, 2/387) (Gündeme).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,08

BAŞKAN — Başkanvekili Muzaffer Kurbanoglu

KATİPLER - Ömer Mart (Çanakkale), İhsan Gülez (Bolu)

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır efendim.
(Kars seçim çevresine kadar yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluk var, oturumu açıyorum

4. — ÖNERGE

1. — *Giresun Milletvekili Hikmet Pamukoğlu'nun, evvelki birleşimde hakkında yapılan sataşmaya cevap verilmek için kendisine söz verilmesine dair önergesi*

BAŞKAN — Bir önerge var. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Kamutayın 26. XI. 1952 tarihli Birleşiminde gıyabında ithamlarda bulunan milletvekillerine cevap vermek üzere ilk sözü talep ettiğimi saygılarımla arz ederim.

Giresun Milletvekili
A. H. Pamukoğlu

BAŞKAN — Arif Hikmet Pamukoğlu.

ARİF HİKMET PAMUKOĞLU (Giresun) — Muhterem arkadaşlar, tarihini dinlediğiniz Büyük Millet Meclisinin birleşiminde toprak tevziine mütedair olarak yüksek huzurunuzda takdim ettiğimiz kanun teklifi üzerindeki mâruzatımı bildirdikten sonra meşru, ve müstacel bir iş için dışarı çıkmak mecburiyetinde kaldım. Mâruzatım esnasında arkadaşlardan hiçbirisi itiraz etmediği halde, Mecliste bulunmadığım zaman bir iki arkadaşım beni yalancılık ve şimdi şu Meclis kürsüsünde hakikaten bir milletvekilinin ağzına yakışmayan ve tekrarına teeddüp ettiğim bir kelime ile vasıflandırmak temayülüne kapılmışlar. Kendilerine iki kelime ile cevap vereceğim. :

Buradaki mâruzatım içerisinde hakikata muharin olmadığı hususunda tek iddiada bulunan arkadaşlar varsa ben ondan rica ediyorum, bu için Demokrat Partinin iktidara geldiği ilk gün-

den bu ana gelinceye kadar bütün teferruatın mâruzatımı teyit eder tarzda arzû izaha hazırım: fakat kendileri de buna, yani bu izahatta bulunmak ve fırsatını bana temine cesaret edebilirler mi?

Benim burada bulunmadığım bir anı fırsat telâkki ederek kendilerine buradan şiddetle iade ettiğim bu kelimeleri sarfettikleri için teessüf ediyorum.

Arkadaşım Ordu Milletvekili Atıf Topaloğlu'nu da işhadediyorum. Ordu Milletvekili Atıf Topaloğlu bilhassa, Mihçioğlu'nun komisyon başkanı sıfatıyla müzakeratı idare ettiği zaman muhalif bir milletvekili sıfatıyla komisyonda hazır bulunuyordu. Kendisini bendeniz sizi Mecliste de dinledim, tam mânasıyla, hakikatı ifade ettiniz. İş açıklaadınız, dedi. Huzurunuzda kendisine teşekkür ederim.

İki buçuk senelik milletvekilliği zamanımızda biz bu kürsüden daima hakikatları ifade etmek hissiyle mahmul olduk ve kendisi gibi hakikatları mihla değil, mertek çivisiyle çiviledik. (Gülüşmeler). Binaenaleyh bu sıfatı kendisine iade ederim.

İkincisi; bir diğer arkadaş, huzurunuzda tekrarından teeddüp ettiğim bir sıfatı bana gıyabında izafe etmek temayülünü göstermiştir. Tekrar ediyorum, o kelime bir milletvekilinin ağzına yakışmaz, onun için burada telâffuz etmiyeceğim. Fakat kendisine iade ediyorum; bir rozet gibi yakasında taşınsın, ona lâyiktir.

SUDİ MİHÇİOĞLU (Manisa) — Çok muhterem arkadaşlarım, tekrar edeyim, Pamukoğlu-

lu'nu biraz evvel yine teessürle dinlemek bahtsızlığına eriştim. Pamukoğlu, geçen konuşmasını yaparken, Tarım Komisyonu Başkanı'nın el çabukluğu yaparak kanunun reddedilmesine sebep verdiğini ve buna da Grup Başkanvekillerinden Abidin Potuoğlu'nun müessir olduğunu söyledi.

Arkadaşlar, tekrar ediyorum, bu, yalandır. (Soldan bravo sesleri). İnsan, bir kanun teklifine, aynı komisyonun başkanı olarak taraftar olur, bunun düzelmesini ve halkın bir an evvel toprağa kavuşmasını arzu eder de ondan sonra el çabukluğu yapar mı? Bu ne kadar uydurma bir söz. Bu sözün Pamukoğlu'na yakışmıyacağını umarım. Belki başka komisyonlarda böyle bir temayüle mâruz kalmıştır. («Oooo» sesleri, «olmadı» sesleri, «tasrih et» sesleri).

Müsaade buyurun arkadaşlar, izah edeyim.

Bu, hiçbir zaman 1950 seçimlerinden sonra iktidara gelmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin çoğunluğunu temsil eden Demokrat Parti Meclis komisyonlarında vâkı olmamıştır. Eğer bu zat, daha evvel, bizim iktidardan evvel milletvekilliği yapmışsa hâtrasında böyle bir şey kalmış olabilir, bunu tashih etmesi lâzımdır.

Aziz arkadaşlarım, Arif Hikmet Pamukoğlu'nun kendi huzurlarında aynı kanun teklifini imza eden Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun huzurunda tekrar hatırlatıyorum: Ben bu kanunun orada yaşayan müstahsil vatandaşların, topraksız vatandaşların toprağa kavuşması için komisyona maledilmesini dahi istedim. Buna razı olmadılar. Pamukoğlu dedi ki; İktisadî hükümlerine göre bu kanun teklifini derhal reye koymak mecburiyetindesiniz. İsrar etmemesini rica ettim ve benim de aynı ıstırapı duyduğumu, benim de hissiyatıma tercüman olunduğunu, fakat kanun tekliflerinin kanun tekniğine, Anayasaya ve halen yürürlükte olan Toprak Tevzi Kanununa uymadığını söyledim. Bunun üzerine ısrar edince reye koydum. Maalesef kanun teklifi reddedildi. Hal böyle iken, komisyon başkanının elçabukluğundan bahsedilmesi koskoca bir yalan söylemektir, arkadaşlar. (Bravo sesleri).

BAŞKAN — Mesele hallolmuştur. (Gülüşmeler). Gündem hakkında bir önerge var.

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemde bulunan soruların kanun

teklif ve tasarılarından sonra görüşülmesini arz ve teklif ederiz.

Konya Milletvekili Bursa Milletvekili
Murad Âli Ülgen Ağâh Erozan
İstanbul Milletvekili
Fahrettin Sayımer

VASFİ MENTEŞ (İzmir) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Okunan önerge hakkında mı?

VASFİ MENTEŞ (İzmir) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

VASFİ MENTEŞ (İzmir) — Muhterem arkadaşlarım, birkaç birleşimden beri gündemdeki sorular geri bırakılmakta ve diğer mevzular öne alınmaktadır. İleri sürülen kanun teklif ve tasarılarının ehemmiyetini ve bunlardan bir kısmına olan âcil ihtiyacı kabul etmek mecburiyeti bizi bakanlarımızdan bilgi istemek ve Hükümeti murakabeye tâbi tutmak yolunda en esaslı bir vazifemizin ifası maksadiyle ortaya çıkan soruların ehemmiyetini küçümsemeye sevketmemelidir. Evvelki celselerin gündemlerinde olduğu gibi bugünkü gündemde de mahiyetleri itibariyle cidden mühim ve hâlâ neticelendirilmemiş sorular vardır. Bunlara bir göz atmak onların ehemmiyetleri derecesini müşahedeye kâfidir.

Dört aylık bir tatilden sonra başhyan bu yeni toplantı yılının henüz ilk ayında milletvekillerine Hükümeti murakabe imkânını veren bu sorular böyle mütemadiyen ihmale mâruz bırakılacak olursa bundan iki büyük mahzur tevellüt edecektir. Mahzurlardan birincisi öğrenmek istediğimiz şeyler üzerinde tenevvür edememiş ve binnetice milletvekili sıfatıyla murakabe vazifemizi ifadan geri kalmış olmaktır. İkinci mahzur ise memleket efkârında haksız olarak Büyük Millet Meclisinin soru müessesesine lâyıki veçhile itibar göstermediği ve Hükümeti murakabeye lüzumu kadar ehemmiyet atfetmediği zehabının hâsıl olmasıdır.

Bu mahzurları önlemek için soruları sayın bakanların velev kısa olarak fakat mutlaka cevaplandırmalarına fırsat vermek muvafık olacağı kanaatindeyim. Soruları cevaplandırma yüzünden telâfisi kabil olmayacak derecede büyük vakitler kaybedeceğimiz de iddia edilemez.

Arzeylediğim noktanın ehemmiyetle göz önüne alınmasını ve biraz evvel okunan takririn

reddini rica ederim arkadaşlar.

BÂŞKAN — Soruların kanun teklif ve tasarılarından sonra görüşülmesine dair olan takriri oya arz ediyorum. (Anlaşılmadı sesleri).

Tekrar ediyorum. Soruların teklif ve ta-

sarılarından sonra görüşülmesi hakkındaki takriri oya arz ediyorum. (Ret, ret sesleri).

Kabul edenler ... Etmeyenler ... Kabul edilmemiştir.

(Gündeme devam ediyoruz.

5. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — SÖZLÜ SORULAR

1. — *İstanbul Milletvekili Ahmet Hamdi Başar'ın, İstanbul Limanındaki tıkanıklığı ıslah etmek üzere Hasköy ve Sarayburnu'ndaki sahanın eşya muhafazasına tahsisine karar verildiği halde bugüne kadar gecikmesi sebebi-ne, Tophane sahasının Salıpazarı'ndaki liman inşaatı için boşaltılmaya başlandığı hakkındaki haberin doğru olup olmadığına ve Salıpazarı'nda yeni liman tesisleri yapılması hakkında karar alınmazdan evvel İstanbul Belediyesi ve Ticaret Odası ile diğer alâkahıların fikir ve mütalâalarının alınıp alınmadığına dair sorusuna Ulaştırma Bakanı Yümnü Üresin ve Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoglu'nun sözlü cevabı (6/683)*

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

İstanbul Limanında yükleme ve boşaltma vasıtalarının ve eşya muhafaza edecek kapalı ve açık sahaların azlığından doğan ve bir seneden beri son derece hâd bir şekil aldığı için alâkahıların mütemadi şikâyetlerine sebep olan durum gittikçe daha güçleştiği ve bu sahada fiili hiçbir tedbir alınmamış olduğu herkesçe malûm iken, liman parçası yapılmak üzere Tophanede takriben 10 bin metre karelik halen eşya konan sahanın derhal boşaltılmaya başlandığı haber alınmıştır.

Bu itibarla aşağıdaki sorularıma sözlü ve acele olarak Bayındırlık ve Ulaştırma bakanlarının cevap vermelerini rica ederim.

13 Mayıs 1952

İstanbul Milletvekili

Ahmet Hamdi Başar

1. İstanbul Limanındaki tıkanıklık memleket iktisadiyatını baltalayacak ve hayat pahalılığını çoğaltacak derecede ehemmiyet kesbetmiş olmasından dolayı bu durumu ıslah etmek üzere Hasköy'de ciheti askeriyeğe ait takriben 50 bin ve Sarayburnu'nda da takriben 10 bin

metre karelik sahanın eşya muhafazasına tahsisine Hükümetçe karar verilmiş olduğu üç dört aydan beri bahis konusu olduğu halde bugüne kadar bu işin gecikmesi sebebi nedir?

2. Limandaki kapalı ve açık sahaların ihtiyaca katiyen kâfi gelmediği ve yeni sahaların ise henüz elde edilememiş olduğu malûm iken halen mevcut sahanın yedide birine tekabül eden Tophane sahasının Salıpazarı'ndaki liman inşaatı için derhal boşaltılmaya başlandığı haberi doğru mudur? Ve bu emir kimler tarafından ve ne gibi mülâhazalarla verilmiştir?

3. Salıpazarı'nda yeni liman tesisleri yapılması hakkında.

ULAŞTIRMA BAKANI YÜMNÜ ÜRESİN (Bilecik) — Muhterem arkadaşlar, İstanbul Milletvekili Ahmet Hamdi Başar'ın sorularına arzı cevap ediyorum

1. İstanbul Limanının ıslahı ve genişletilmesi üzerinde üç seneden beri Bayındırlık Bakanlığı ile müştereken çalışılmakta ve bu meydana rıhtımların ve ambarlama sahalarının tanzim ve tevsii de yapılmaktadır. Bu cümleden olarak;

Hasköy'de ve Sarayburnu'nda Millî Savunma Bakanlığına ait olan saha, boşaltılarak açık ve kapalı ambarlama yerleriyle birlikte Denizcilik Bankası emrine ve Liman İşletmesine verilmiş ve işletmeye açılmıştır.

Soru tarihinde bahis mevzuu edilen o vakitki gecikme, oldukça geniş olan bu saha ve binaların devir ve tahliye işinin intaç ve ikmalinden meydana gelmiştir.

Yapılan işler hakkında Yüksek Meclise bir fikir vermiş olmak için şunları da arz edeyim:

Limn İşletmesi elinde evvelece mevcut olan 45 bin metre karelik kapalı ve 37 bin metre karelik açık sahaya;

Hasköy, Camialtı ve Sarayburnu'nda olmak

üzere 1952 yılında on bin metre kapalı ve yetmiş bin metre açık saha, yani mevcuda bir misli fazla ambarlama yerleri ilâve edilmiştir.

Hasköy'deki eski tersane mahallinin 50 bin metrekairelik sahası içinde bulunan bütün yıkık binaların duvarları ıslah ve tamir olunarak ve 400 bin lira sarfedilerek son üç ay zarfında 7500 metrekairelik üç büyük kapalı ambar ve 10 bin metrekairelik asfaltlanmış açık ardiye sahası meydana getirilmiş ve Denizeilik Bankasınca işletmeye açılmış ve bu yerin önüne bir de iskele yapılmıştır.

Tophane - Salıpazarı rıhtımı 300 metre uzatılmakta, bir kısmı doldurulmakta ve 16 bin metrekairelik iki sıra bina yapılmaktadır.

2. Tophane sahasının; Salıpazarı'ndaki liman inşaatı için; boşaltılması limanların inşaa, tevsi, ıslah ve teçhizine dair olan ve 23 Mayıs 1951 tarihinde kabul buyurulmuş olan 5775 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bayındırlık Bakanlığınca istenmiştir.

Ambarların ve açık sahaların hemen tahliye ve teslimi mümkün olmadığından mevcut eşya, peyderpey çekildikçe oraya yenisi konmamak ve buna muvazi olarak Sarayburnu, Camialtı ve Hasköy sahaları açıldıkça yeni eşyaları oraya koymak ve antrepo muamelelerini buralara intikal ettirmek suretiyle günlük faaliyeti aksatmadan Bayındırlık Bakanlığınca inşaat için istenen yerler tedricen Liman İnşaat Kontrol Amirliğine teslim erilmektedir. Bugün rıhtımlar, ön taraflar ve açık sahalar teslim edilmiştir. Kapalı ambarlar da eşyalar çekildikçe teslim edilmektedir. Mümkün olanlar mücavir ambarlara da taşınmaktadır ki; boşalacak olanlar bir an evvel Bayındırlık Bakanlığına teslim edilebilsin.

3. Salıpazarı'nda yeniden antrepolar inşası ve buradaki rıhtımların genişletilmesi Devlet Denizyolları İdaresince kararlaştırılmış ve bunun için yapılan avan projeler tetkik ve mütalâa edilmek üzere Bayındırlık Bakanlığına sunulmuştu.

Bayındırlık Bakanlığı bu inşaatın yapılmasında mahzur olmadığını bildirmiş, bunun üzerine katı projelerinin tanzimi ve İstanbul İmar Müdürlüğünün de mütalâası alındıktan sonra tasdik edilmek üzere gönderilmesi Ulaştırma Bakanlığından Denizyolları İdaresine yazılmıştı.

Denizyolları İdaresi, bu avan projelerin şehir mütehassısına ve imar müdürlüğüne tetkik etti-

rildiğini ve muvafık bulmuş olduklarını bildirmiştir. Ticaret Odasının ve diğer alâkalıların fikir ve mütalâalarına dair Ulaştırma Bakanlığında başkaca malûm mevcut değildir.

Üç soru hakkındaki mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Bayındırlık Bakanı, buyurun.

BAYINDIRLIK BAKANI KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — İkinci سوالin cevabı : Ardiye için yeni sahalar temini yolunda yapılan teşebbüs ve alınan tedbirler sayın Ulaştırma Bakanı arkadaşım tarafından açıklanmıştır. Salıpazarı'ndaki rıhtım denizinde inşa edilecek ve denizden genişçe bir saha kazanılacaktır. Ancak bu inşaat için şantiye yeri itti haz edilmek üzere Salıpazarı'nda bir miktar yere ihtiyaç duyulmuş ve bu da 5775 sayılı Kanunun verdiği salâhiyete dayanılarak Bakanlığımızca Denizeilik Bankasından istenmiştir. Halen bu tahsis yapılmış bulunmaktadır.

a) Bu suretle tahliye edilen saha 6500 metre kareden ibaret olup Tophane sahasından henüz bir yer işgal edilmemiştir.

Maamafih inşaatı başlanılmak üzere bulunduğu bir sırada Tophane Rıhtımının Salıpazarı'na muttasıl kısmında bir miktar kapalı ve açık sahanın muvakkaten işgal edilerek şantiye sahası itti haz edilmek üzere mütaahhide teslimi icabedecektir.

Bu yerler Salıpazarı rıhtımları ve ambarları inşaatı biter bitmez denizden kazanılacak arazi ve yeni tesislerle birlikte işletmeye iade ve devredilecektir.

Üçüncü سوالin cevabı : Salıpazarı rıhtım ve antrepoları projesi Belediye İmar Müdürlüğünce tanzim ve 28. VI. 1951 günü 127/950 sayılı belediye meclisi kararıyle tasdik edilmiştir. İmar plânına uygun olarak tertiplenmiş olan bu proje için belediyenin mütalâası esasen lâhiktir demektir. Bu itibarla ayrıca mütalâa alınmasında lüzum ve fayda mülâhaza edilmemiştir.

Ticaret Odasından mütalâa alınmamıştır. Bununla beraber İstanbul Tüccarlar Derneğinin Umumi Heyetince itti haz olunan kararlara ait olmak üzere Ulaştırma Bakanlığında 1. VIII. 1951 tarihinde verilmiş olan muhtıradaki Salıpazarı tesisatının acele inşaatına başlanması temenni edilmektedir.

Bu tesisleri işletecek olan Denizcilik Bankası daha 1938 yılında Denizbank Teşekkülü beynelmilel şöhreti haiz bir müşavir mühendislik teşekkülünü, memleketimize davet ederek durumu tetkik ettirmiş ve İstanbul Limanı mevzuunda bu teşekkül de bugün almakta bulunduğumuz tedbirleri tavsiye eylemiştir. En son olarak bu tesisler için kredi veren Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası da geniş kadrolu bir mütehassıs heyeti marifetiyle durumu esash bir surette tetkik ettirmiş, mütaaddit vesilelerle arz ve izah ettiğim gibi, İstanbul Limanının bugünkü sıkışık durumunu ıslah için yegâne hal sureti olarak bugün tathikına başlanan hal şeklini tavsiye etmiştir. Ve banka da krediyi bu ıslah tedbirinin alınması kaydıyla vermiştir. Bu tedbirin hem şehrin ve hem de limanın müstakbel inkişafı için zararlı olduğundan bahsile bundan vazgeçilmesi hakkında sarıh bir müracaat vâkı olmamıştır. İstanbul'un topluca kalkınması ve imarı meselelerini görüşmek üzere toplanmış olan kongrede bu mevzu üzerinde yapılan görüşmelerde varılan kararları gözden geçirdik. Şehircilik ve yapı mevzuunda teklif edilen kararlardan mevzuumuzun ilgili yedinci maddede yük limanının Salıpazarı'na kadar tevsii işinden vazgeçilmesi teklifi umumi heyetçe reddediliyor. Bunun yerine iktisadi işler mevzuunda teklif edilen dördüncü madde kabul edilmiş bulunuyor. Bu maddeye dayanılarak sayın Emrullah Nutku arkadaşımız tarafından verilen sözlü soruyu 30 Nisan 1952 de cevaplandırmış bulunduğundan yeniden aynı izahatı tekrarlamakla vaktinizi almak istemiyorum.

Buna mukabil aynı kongreye Salıpazarı Yük Limanı inşaatının durdurulmaması ve bir an evvel ikmalî hakkında yapılan teklifin de umumi heyetçe kabul ve tasvip edilmiş olduğuna işaret etmek isterim.

Bakanlığımızın noktai nazarı : Salıpazarı'nda başlanan işe devam ederek bir an evvel bitirmektir. İstanbul limanının bugünkü sıkışık durumunda rıhtım, antrepo ve modern tahmil ve tahliye cihazları ile meydana getireceğimiz tesisleri mümkün olan kısa zamanda tamamlıyarak Denizcilik Bankasına teslim etmek kanaatimizce en büyük hizmet olacaktır.

AHMET HAMDİ BAŞAR (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; bendeniz bu sual takri-

rimi bundan yedi, hattâ sekiz ay evvel, müstacelen cevaplandırılması ricasiyle B. M. Meclisi huzuruna takdim ettiğim vakit iki gayeyi temin etmek istiyordum. Bunlardan birincisi, İstanbul Limanının son derece hâd hal almış olan tıkanıklığını müstacel tedbirlerle izale etmektir. Bu tıkanıklığın izalesi hususunda verdiğim sual takririnin biraz hareket tevhit ettiğini görmekle inşirah duydum, bu suretle takririminin bu faydalı tarafını memnuniyetle görmüş oldum.

İkinci gayem şu idi; İstanbul'a ilk defa olarak 25 sene, hattâ 27 seneden beri ilk defa olarak İstanbul Limanına Devlet bir para yatırmakta, 10 - 15 milyon lira raddesinde ir para yatırmaktadır. İstanbul için yatırılan bu para, İstanbul'un şehir olarak, liman olarak istikbali için tehlikeli olan bir durum, bir emrivaki ihdas etmektedir. Ve ben İstanbul'un modern bir yük limanına olan hasret ve ihtiyacını bu kürsüden canlandırmak suretiyle vaktinde yapacağımız müdahale ile hiç olmazsa bu işi durdurmak mümkününe belki nail olurum diye düşünüyordum. Fakat olan oldu, Tophane ile Salıpazarı arasında bir yük limanı yapılmaktadır. Öyle bir yük limanı yapılıyor ki, arkasında ne bir genişleme sahası vardır, ne bir şimendifer vasıtası gelmektedir, ne şehrin ticaret, sanayi ve münakale yerleriyle doğru dürüst bir rabıtası vardır. Bugün bile Tophane'den itibaren Karaköy'e kadar olan sahanın tıkanıklığını göz önüne alınız. Salıpazarı'nda yapılmaya başlıyan modern limanı, 2 - 3 katlı anrepoyu, şehrin ticaret merkezlerine aynı vasıta ile, atlı araba ve kamyonlarla, köprüden geçirerek nakliyat yapılacağını bir tasavvur ediniz. İstanbul neyi kazanıyor, arkadaşlar? İstanbul'da Tophane'de yapılmakta olan limanın en yakın âtide terkedileceğinden hiç şüphe etmiyoruz.

Bunu ben değil, mütehassıslar söylemektedir. İstanbul'un âtisi, şehir olarak inkişafı dahi bu liman meselesine bağlıdır.

Arkadaşlar, hangi modern memleket, büyük bir şehir, büyük bir liman tasavvur ederseniz ki, o şehrin tek ana caddesi limanın gümrük ambarlarının önünden geçer? Halbuki İstanbul'un en büyük caddesi limanın içinden ambarların önünden geçmektedir.

Şehir olarak İstanbul'un inkişafı, iş sahası

ve liman sahası şehrin meskûn sahasının birbirinden ayrılması ile mümkündür. Bütün ecebi mütehasşısalar, Prost da dâhil olduğu halde, ittifaqla bunu teklif etmişlerdir. İstanbul'un iki bölgeye ayrılması lâzımdır. Limanı ile, sanayi sahası ile, ticaret sahası ile iş birliği ayrı bir yerde teessüs edecek, meskûn saha ve şehir kısmı, mümkün olduğu kadar ayrı kalacak. Her ikisinin, münakale ve diğer problemleri, kendi hüviyetleri, kendi bünyeleri içinde ayrı ayrı mütalâa olunacak. Bu esas 1952 senesinde İstanbul'da toplanan üniversiteler, ticaret odaları, meslekî teşekküller ve diğer bütün ihtisas erbabını sînesinde toplayan kongrenin ihtisas raporları, kararları ile sabit olmuştur. Teklif edilen en iyi çarei hal, Yenikapı'dan Zeytinburnu'na hattâ Bakırköy'üne kadar devam edecek olan sahada yeni bir yük limanının tesis edilmesi ve bugünkü yük limanının da yolcu limanı olarak muhafaza edilmesidir?

Arkadaşlar, bugüne kadar alınmış muvakkat tedbirlerle İstanbul'da bir miktar antrepo, depo ve sair sıkıntı biraz hafiflemiş gibi gözükmektedir. Fakat bu, çok muvakkattir. Altı, yedi ay sonra veya bir sene sonra bu yerler de dolacak ve tıkanıklık yine devam edecektir.

Bu itibarla arkadaşlarım; sizleri uzun boylu tasdi edecek değilim. Yalnız şu noktayı, yani İstanbul'un müstakbel yük limanının, bu limanın içerisinde şimendifer hattı, arkasında sanayi ve ticaret sahalarını birbirine kolaylıkla bağlayacak geniş sahaları içine alacak ve şehrin meskûn kısmını münakale problemini tazyik etmeyecek bir yerde tesisi lâzımgeldiğini ehemmiyetle kaydedeceğim. İstanbul'un müstakbel limanının nerede ve nasıl tesis edileceğini mütehasşıs ve alâkalı heyetlere tesbit ettirilip, pilânlaştırıp bir an evvel bu meselenin bir neticeye bağlanması Hükümetin mühim bir vazifesidir. İstanbul'un kalkınması için bu mevzuun esaslı bir mevzu olduğunu arzetmek ve kendilerinden bu işle meşgul olmalarını ehemmiyetle rica etmekteyim.

«Biz yaptırılacak olan sahaya gittik, mütehasşıs arkadaşlarla birlikte tetkik ettik, Ulaştırma Bakanı arkadaşımız da bana teminat verdi, bu teminattan dolayı kendilerine cidden müteşekkirim. Dediler ki, burada nihayet denizden saha dolduruyoruz, bir güzel rıhtım yapıyoruz ve iki aded de bina kuruyoruz, bu da İs-

tabul'un müstakbel yük limanının buradan kaldırılması halinde de bu tesisat yolcu limanı olarak tahsis olunabilir. Bu, beni tatmin etti. Bu itibarla şimdi ricam şudur; yaptırmakta oldukları ameliyattan vazgeçmemelerini, fakat bu ameliyatı yaparken, burada inşaat yaparken de buranın muvakkat bir yük limanı olduğunu, yarın buradan bu limanı kaldırıp bunun başka bir işe tahsis edilmesi zarureti hâsıl olacağını düşünerek projelerinde buna göre değişiklik yapınlar. Fakat her halde İstanbul'a yakışan, Türkiye'ye yakışan modern bir yük limanı tesisi için şimdiden teşebbüse, tetkika ve faaliyete başlasınlar. Bunun için her türlü imkânlar mevcuttur.

Mâruzatım bundan ibarettir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Bayındırlık Bakanı.

BAYINDIRLIK BAKANI KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, İstanbul Limanı hakkında ve bilhassa şimdi inşasına başlamış bulunduğumuz Salıpazarı inşaatı hakkında muhtelif vesilelerle mâruzatta bulundum. Geniş ve vazih izahatımıza rağmen maateessüf Ahmet Hamdi Bey arkadaşımızın kanaatleri, İstanbul'da yepyeni ve büyük bir limanın ele alınması ve Salıpazarı, Haydarpaşa'da yapılan liman tevsiyatı ve teçhizatı işlerinden vazgeçilmesi şeklinde tecelli etmektedir. (Öyle değil sesleri)

Şunu arzetmek isterim ki, bugün İstanbul'da başladığımız işler, çeşitli mütehasşıs heyetlerin tetkikleri neticesinde ve onların da mütalâaları alındıktan sonra karara varılmış işlerdir. Bilhassa İstanbul Limanının bugünkü ihtiyacı ve liman olarak karakteri henüz taayyün etmediği bir zamanda, İstanbul'un âcil yük limanı ihtiyaçlarını karşılayıcı mahiyette olan Salıpazarı ve Haydarpaşa gibi limanları bırakıp da büyük bir liman inşasına kalkışmayı biz doğru bulmamaktayız. Biliyorsunuz ki, üç tarafı su ile çevrili memleketimizin hiçbir kıyısında; ne Karadeniz'de ne Akdeniz kıyılarımızda ne emin ve mücehhez bir liman ne de barınak ve iskele mevcuttur. Bu inşaat seri halinde yeni başlamıştır ve bütün kıyılarımızda liman, iskele ve barınak olarak yirmi küsur inşaat üzerinde çalışıyoruz.

Bunu arzdan gayem şudur : Gerek Karadeniz, gerek Ege, Marmara ve gerekse Akdeniz'de başlamış bulunan liman, iskele, barınak

inşaatının sonunda münakale sistemimiz üzerinde iç ve dış trafik bakımından bir ahenk teşekkül edecek ve o zaman İstanbul limanının hakiki karakteri ve ihtiyacı meydana gelecektir. Bu vaziyet taayyün etmeden İstanbul'da büyük bir liman inşasına başlanmasının, - ki mütehassıs heyetlerin tavsiyeleri de böyledir - doğru olmadığı kanaatine vardık. Bundan başka halen Salıpazarı ve Haydarpaşa'da inşasına başladığımız rıhtımların boyu (800) metre tulündedir. Bunlar Viktori tipinde 10 bin tonluk gemilerin yanaşıp modern vasıtalarıyla tahmil ve tahliye işlerini kolaylıkla yapmayı temin edecek durumdadır. Salıpazarı'nda 10 bin,, Haydarpaşa'da 16 bin metre kare tutarında kapalı ve hatlı ambarlar ve antrepolar yapmak suretiyle bu ihtiyacı da aynı şekilde karşılamaktayız.

Ahmet Hamdi Beyin bizzat Tüccarlar Derneği Umumi kâtibi bulunduğu esnada verilmiş bir rapor vardır. Bu raporda Salıpazarı ve Haydarpaşa limanlarına olan şiddetli ihtiyaç belirtilmektedir.

Bundan başka, geçen sene, bütçe müzakereleri dolayısıyla, Bütçe komisyonda gerek bendeniz ve gerek Bakanlık mütehassısı arkadaşım tarafından bertafsil verdiğimiz izahat kendilerinin takdirini mucip olmuş ve tatmin etmiş ve teşekkürle karşılanmışlardı. Bunu hatırlatmak isterim.

Netice şudur ki; bugün ele aldığımız limanlar Karadeniz bölgesinde Trabzon, Ereğli bunlarda bugün kısmen işletme başlamış bulunmaktadır. Bu limanlarda ithal ve ihraç malları için geniş hareketler mevcuttur. Zonguldak, Samsun limanları ile yine inşasına başladığımız Kefken barınağı, İzmir'deki Alsancak, Cennet-taki İskenderun, limanlarının yapılması sonunda, İstanbul Limanının trafiği bugün arzettiğimden çok farklı olacaktır. İthalât, ihracat trafiği çok farklı neticeler gösterecektir. Bundan sonra ancak İstanbul Limanının hakiki karakteri anlaşılacak ve icabederse elbette Hükümet İstanbul'da büyük bir liman inşasını ele alacaktır.

BAŞKAN — Ahmet Hamdi Başar.

AHMET HAMDİ BAŞAR (İstanbul) — Efendim; Affınızı istirham ederim, sık sık kürsüye gelmek ve bilhassa sorular münasebetiyle sizleri rahatsız etmek ve sabrınızı suiistimal et-

mek hakikaten üzücüdür, ama kısaca arzedeğim: Ben gayet muslihane konuştum, İstanbul'un yeni bir yük limanına ihtiyacı olduğunu, İstanbul'u kurtarmak ve kalkındırmak için çok iptidai bir manzara arzeden yük limanının şehrin içerisinde ve göbeğinde, şehrin münakale yollarının üstünde olması hâdisesinin önlenmesinin, modern bir İstanbul ve limanı için tek şart olduğu hakikatını ifade ettim. Bu hakikatı ifade ederken kendimin bunu ileri sürmediğimi, şehirci mütehassısların, limancı mütehassıslarının, bütün otoritelerin ve son defa İstanbul'da toplanmış ve her biri büyük otorite teşkil etmekte olan meselâ Teknik Üniversite Rektöründen başlayarak bütün profesörlerin, şehir mütehassıslarının hepsinin ittifakla vardıkları bir hakikat olarak ifade ettim. Diyoruz ki, İstanbul'un kurtarılması, kalkınması bu şarta bağlıdır. İstanbul yük limanının mutlaka İstanbul'un meskûn sahası ile alâka ve irtibatı çok az olan bir yere nakledilmesi ve onun arkasında sanayi sahasının ve münakale şebekesinin kurulması mecburidir. Salıpazarı'nda bir emrivaki yapılmak üzere iken bu işi ben evvelâ durdurmak için çalıştım ama başladık, yarın bu işlerin ve bu tesislerin bir yolcu limanı için de istifade edilebilecek bir mahiyet taşıyacağını sayın Bayındırlık Bakanı bana temin ettikten sonra ben de, bu tesislerin yapılmasını faydalı buldum.

Şimdi arkadaşlar mevzu böyle ortaya atılınca, Hükümetin vereceği cevap şöyle olmalı idi. «Bu mevzuu da tetkik ettireceğiz.» Öyle demiyorlar. Diyorlar ki; karar verdik, muhtelif yerlerde limanlar yapılıyor, yapılsın, memleketin iktisadi ve trafik vaziyeti anlaşılсын, ondan sonra İstanbul'da bir yeni limanın yapılması icap edip etmiyeceğini o zaman tetkik edebiliriz diyorlar. Ne olur Bakan Bey bir heyet toplarsanız, mütehassıslara bu işi tetkik ettirseniz... Bu işi tetkik ettirmek için paraya da ihtiyaç yoktur, bu mütehassısların hepsi fahri olarak böyle bir işi üzerine almaya âmedirler. Mademki bu limanı yaparken, Ticaret odasına, alâkalılara sormadık diyoruz, şimdi olsun sorunuz ne olur? Ve tetkikinizin neticesinde şimdi beyan buyurduğunuz hakikat meydana çıkarsa o vakit hepsi derlerse ki, «hayır, şimdi böyle bir liman için harekete geçmek doğru değildir. Bekleyelim bütün limanlar kurulsun da ondan sonra düşünelim, o zaman benim söyleyeceğim laf yoktur. Bunu yapmamışlardır ve yaptırmıyorlar, fakat «hayır» diyor-

lar, bir karar verdik, başka bir tetkik yaptırmıyacağız» bunu demeye hakkımız yok arkadaşlar. Ne demokrasi rejiminde, ne de akılla hareket eden ve kararlarında akla dayanan başka bir rejimde bir Bakanın böyle cevap vermeye hakkı yoktur.

Bir de şöyle diyorlar: Ben vaktiyle Salıpazarı'nda liman inşasının doğru olduğunu bir raporla bildirmişim. Bütçe Komisyonunda müzakere edilirken «bu iş çok güzel» demişim. Doğrudur. 1930 senesinde Liman Umum Müdürü iken nesrettiğim bir kitapta, Dolmabahçe'ye kadar olan sahanın limana tahsis edilmesi lüzumunu müdafaa ettim.

Geçen Nisan'da da Bütçe Komisyonundan kanun tasarısı geçerken benim 1930 senesinde müdafaa ettiğim fikrin benimsenmiş olmasının çok hoşuma gittiğini, ve bu işi muvafık bulduğumu söyledim. Fakat ondan sonra İstanbul'da bir kalkınma Kongresi toplandı. Bu kongreye birçok mütahassıslar geldi, raporlar verildi, müdafaalar yaptılar ve İstanbul'un liman meselesiyle birlikte şehir işini de incelediler. Bunun üzerine ben evvelce mahdud ölçüde mevcut limanın genişletilmesini hedef tutan fikrimi tamamen değiştirdim. (Bravo sesleri) Asıl felâket arkadaşlar, sabit bir fikre saplanıp değişmeyi kabul etmemektir. Fenalık buradadır. Niye Bayındırlık Bakanı sabit ve yanlış bir fikre saplanmış olarak onu değiştirmekten çekiniyor. O da toplansın mütahassısları, fikirlerini alsın, ben nasıl değişmiş isem belki o da değişir. Ben hayatımda daima değişmeyi isterim, değişme bir tekâmül eseridir. Asıl tekâmülü reddedenlerden, olduğu yerde kalanlardan korkmalı. Ben çok rica ediyorum, bir mütahassıs heyeti toplansınlar o heyetten raporları alsınlar bundan sonra eğer Sayın Bakanın fikrini değiştirmemesi icabediyorsa o zaman ben değişeceğim arkadaşlar, söz veriyorum. (Alkışlar).

BAYINDIRLIK BAKANI KEMAL ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, Ahmet Hamdi Bey arkadaşımız tahmil ve tahliye mütahassısı olabilir ama her halde ne bir liman iktisatçısıdır ne de liman inşaat tekniğine vâkıftır. Topluca Kalkınma Kongresinden bahseden arkadaşım bu kongreye iştirak edenlerden bir liman mütahasssının ismini verebilirler mi? O kongrede tek bir liman mütahassısı yoktur. Buna mu-kabil Bayındırlık Bakanlığının başlamış olduğu

işleri mütahassıs heyetlere yaptırılmıştır, esash tetkiklere ve raporlara istinat etmektedir.

Bakanlık mütahassıs heyetlere tetkikat yaptırmış kararı ondan sonra vermiştir.

2. — *Maraş Milletvekili Salâhattin Hüdayioğlu'nun, Maraş civarında Ceyhan nehri üzerinde tesisine karar verilmiş bulunan hidro - elektrik santralının iki seneden beri kurularak faaliyete geçirilmemesi sebebine, varsa müsebbipleri hakkında ne muamele yapıldığına, inşaat ne zaman başlatılacağına ve son şekli ile kaç liraya malolacağına dair İçişleri Bakanlığından sözlü sorusu (6/720)*

BAŞKAN — Sözlü soruyu okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Aşağıda yazılı soruların İçişleri Bakanlığınca sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

**Maraş Milletvekili
Salâhattin Hüdayioğlu**

1. Maraş civarında Ceyhan nehri üzerinde mülkiyeti Maraş Belediyesine ait olmak üzere tesisine Hükümetçe karar verilmiş bulunan hidro - elektrik santralının, malî kaynakları tamamen temin edilmiş ve santralin inşası mütaahhidine havale edilmiş olduğu halde iki seneden beri kurularak faaliyete geçirilmemesinin sebepleri nelerden ibarettir.

2. Bu bahse mevzu gecikmede Maraş Belediyesi nam ve hesabına teknik vekili olarak hareket eden İller Bankasının veya tesisat mütaahhidinin hataları var mıdır? Varsa, bu gecikmenin müsebbipleri hakkında cezai takibat yapılmakta mıdır?

3. Santralin bu vaziyet karşısında inşasına ne zaman başlanacaktır? Bu hususta Bakanlık ne düşünmektedir?

4. Tesisatta her hangi bir tadilât derpiş edilmekte midir? Derpiş ediliyorsa bu tadilâta nazarı itibara alınmak üzere tesisat bu son şekli ile kaç liraya malolacaktır? Ve kilovat olarak santralin mecmuu kudreti neden ibaret olacaktır?

BAŞKAN — İçişleri Bakanı.

İÇİŞLERİ BAKANI ETEM MENDERES (Aydın). — Muhterem arkadaşlar; Maraş hidro - elektrik tesisatı hakkında şimdiye kadar

cereyan eden muameleyi muhtevi malûmatı getirdim. Yalnız; son günlerde bu işi, olasıya ve en iyi bir şekilde neticelendirmek için ele aldım ve mahalline mühendis göndermekle beraber bizzat gidip görmek için de fırsat aramak-tayım.

Eğer sayın arkadaşım arzu ederlerse, şimdi topladığım malûmatı arzedeğim; yok eğer yeni giden mühendisler ve benim de gidip tetkiklerde bulunduktan sonra izahat vermemi tercih ederlerse, lütfen müsaade etsinler.

SALÂHATTİN HÜDAYİOĞLU (Maraş) — Sayın İçişleri Bakanımızın izahlarına ve alâkalarına teşekkür ederim. Mevzuu ele almışlar. Bu itibarla, cevabı kendilerinin münasip gör-dükleri bir güne tehir edebilirler.

BÂŞKAN — Bir ay sonraya talik edilmiştir.

3. — *Kars Milletvekili Hüsamettin Tu-gaç'ın, Kahire Hava Meydanına inerken bir te-peye çarparak parçalanarak yolcu uçagımızın uğ-radığı kaznın sebebine ve uçak personelimizin yetiştirilme tarzına dair Ulaştırma Bakanlığın-dan sözlü sorusu (6/734)*

BÂŞKAN — Hüsamettin Tugaç. (Yok ses-leri). Gelecek Birleşime bırakılmıştır.

4. — *Seyhan Milletvekili Cezmi Türk'ün, gıda maddeleri fiyatlarındaki yükselişin neden ileri geldiğine ve önlenmesi için ne gibi tedbir-ler alındığına, hangi maddeler üzerinde ayar-lamalar ve zamlar yapıldığına, iç istihlâki artır-mak ve hastalıkları azaltmak için ne gibi sos-yal ve ekonomik tedbir alındığına dair Baş-bakanlıktan olan sorusuna Ekonomi ve Ticaret Ba-kanı Enver Gürelî ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Ekrem Hayri Üstündağ'ın sözlü cevap-ları (6/738)*

Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularına Başbakanlık tarafın-dan sözlü olarak cevap verilmesine delâletinizi dilerim :

1. Türkiye'de gittikçe artmakta olan gıda maddeleri fiyatlarının yükselişini önlemek için Hükümetçe ne gibi tedbirler alınmıştır?

2. Birçok memleketlerde fiyatlar inmekte olduğu halde Türkiye'de tersine olarak yük-selmesini ne ile izah ediyorsunuz?

3. Yeni iktidar devrinde hangi maddeler üzerinde ayarlamalar ve zamlar yapılmıştır?

Bu ayarlama ve zamların sizce hayat pahalılı-ğına olan tesirleri nasıldır?

4. Türkiye halkının iş istihlâkını artırmak, hastalık ve ölümlerini azaltmak için ne gibi sosyal ve ekonomik tedbirler aldınız?

11. VI. 1952

Türkiye Köylü Partisi
Meclis Grupundan
Seyhan Milletvekili
Cezmi Türk

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI EN-VER GÜRELİ (Balıkesir) — Arkadaşımın so-rularını daha iyi cevaplandırabilmek için sual-lerinde takdim ve tehir yaparsam beni mâzur görmesini rica ile söze başlayacağım.

Gerek dünyada gerekse bizde fiyat seyir ve temevvüçlerini gösteren rakamları arza başlama-dan evvel istitraden şu ciheti belirtmeliyiz ki; Rakamlar iktisadi hâdiselerin tahlilinde an-cak bir anahtar vazifesini verebilmektedir. Ra-kamların ifade ettiği mâna, delâlet ettikleri kıy-met bir memleket ekonomisi içinde mütalâa edil-dikleri vakit hakiki hüviyetleri tezahür eder.

Arkadaşım, birçok memleketlerde fiyatlar in-mekte olduğu halde memleketimizde tersine ola-rak yükselmesinin ne ile izah edilebileceğini soru-yor.

Birleşmiş Milletlerin Bulletin Mensuel de «Statistique» isimli neşriyatının Ekim 1952 ta-rihli nüshasında da gösterildiği üzere 1948 yılına nazaran fiyatlar bütün memleketlerde yükselmiş tir. 1948 yılı rakamları yüz olarak ifade edilirse toptan eşya fiyatlarında artışlar şöyledir.:

İngiltere'de % 48, Fransa'da % 44, Norveç'te % 50, Kanada'da % 17, Birleşik Amerika'da % 7. Memleketimizde % 3 tür.

Perakende fiyatlarda ise : (Gene 1948 rakam-ları 100 olarak kabul edilirse)

İngiltere'de % 27, Amerika'da % 11, Kana-da'da % 21, Fransa'da % 25, Holânda'da % 20, Norveç'te % 35, İsveç'te % 30, bizde ise % 9 artış gösterilmektedir.

Ancak şunu da ilâve edelim ki, aynı memba-ların tetkikından anlaşılabacağına göre son aylar-da ancak bâzı memleketlerin toptan eşya fiyat-larında düşme belirtileri baş göstermişse de bu sukut henüz o memleketlerde dahi perakende fiyatlarına intikal etmemiştir. Mahaza dünya-nın siyasi havasında her hangi bir değişiklik ol-

madığı takdirde yer yer beliren bu sukut hareketlerinin bir zaman fâsılası içinde perakende eşya fiyatlarına da intikal edeceği şüphesizdir.

Arkadaşım sorusunun ikinci maddesinde memleketimiz gıda maddeleri fiyatlarında bir yükseliş görüldüğünü ve bunu önlemek için ne gibi tedbirler alındığını sormaktadır.

Bir ailenin gıdai ihtiyaçlarını teşkil eden ek-mek, yağ, şeker, et, pirinç ve sair gibi zaruri maddelerin fiyat seyrilerini takibeden konjonktür servisimizin gıda masrafları bölge endeksleri grubu altında topladığı bu maddelerin 1952 yılı dokuz ayında bir artış müşahade edilmiştir. Burada da 1948 yılını 100 itibar ettiğimizde bu artış hiçbir zaman 1949 fiyatları seviyesine ulaşmamıştır. Nitekim :

(Mukayeseye imkân vermek üzere aldığımız 9 aylık devreler itibarıyla)

9 aylık devreler	1948 = 100
1948	100
1949	113
1950	106
1951	101
1952	109 olarak görülecektir.

Şu ciheti de arz edeyim ki, muhtelif gıda maddeleri fiyatlarının artışında en mühüm unsur olarak et ve yağ görülmektedir.

Bu artışın sebebi nedir?

1. Memleket iç iştirak kuvvetinin yükselmiş olması, (Yani istihlâkin artması)

2. Bâzi maddelerde istihsal noksanlığı.

Zannederseniz arkadaşım da kabul eder ki, nüfusumuzun büyük bir ekseriyetini teşkil eden köylü vatandaşlarımızın son iki yıldan beri iştirak kabiliyetindeki artış, onları müstehlik olarak iş pazarlarımızda görmemizin mesut neticesini doğurmuştur. Makineli istihsal ve yüksek fiyat politikası köylümüzün hayat seviyesinde bir değişiklik vücuda getirdiği gibi başkalarının istihlâki için satışa arzettiği mahsulleminden bir kısmını kendi istiklâklerine ayırmak imkânlarını temin etmiştir. (Bravo sesleri)

Müsaade buyursanız bâzi rakamlar arz edeceğim :

Yurdumuzda 1948 yılında 126551 ton şeker istihlâk edilirken 1949 yılında bu miktar 120.000 tona düşmüş 1950 de 128.000 ton; 1951 de 150.000

tona varmış, 1952 yılında bu rakamın 175.000 ton olacağı hesaplanmıştır. Şu hale göre 1952 yılında memleket nüfusu 1948 yılına nazaran % 10 arttığı halde şeker istihlâki % 38 nispetinde artmıştır.

Et istihlâki de artmaktadır: 1948 yılında İstanbul'da et istihlâkını 100 olarak kabul edersek 1951 de bu rakamın 158 i bulunduğunu görürüz ki, bu neticeden de istihlâkin nüfus artışından çok daha hızlı bir tempoda seyrettiği anlaşılır. Böylece bütün maddelerde iç istihlâkin genişlediğini görmekteyiz bu istihlâkin genişlemesi şüphesiz ki, istihsalı de kamçulamaktadır. Hiç bir zaman 60.000 tonun üzerine varmayan pirinç istihsalimizin bu yıl 83.000 tonu aşacağı tahmin edilmektedir. Zeytin yağı rekoltemizin de 60.000 tonu bulacağını ummaktayız.

Sade yağına gelince : Bu yıl istihsalde bir noksanlık müşahade edilmektedir. Mevsim şartlarının müsait gitmemesi ve diğer tâli unsurlar bu madde fiyatının yükselmesini mucip olmuştur.

Ne gibi tedbirler alınmıştır?

Üzerinde çalıştığımız bellibaşlı tedbirler şunlardır :

1. Bâzi zaruri maddelerin fiyatını tesbit etmek,

2. Gıda sanayiinin kuruluşunun teşvik ve temin etmek,

3. Mahsulün bol zamanlarda dar zamanlara intikalini temin eylemek,

4. İstihsalı artırmak.

D. P. İktidara geldiği günlerde ekmek fiyatını ucuzlatarak tesbit etmesi, şeker fiyatlarında İstihlâk Vergisinden kilo başına 50 kuruşa yakın bir indirme yaparak fiyatın sabit tutulması müstehlik lehine alınmış müspet kararlardır.

Bunun yanında gıda sanayiinin kuruluşuna ehemmiyet verip büyüyen müstehlik zümresinin ihtiyaçlarını karşılamak da asla ihmal edilmemiştir. Yağ fiyatlarındaki tereffüe karşı yabancı ve millî sermayenin müşterek eseri olarak bütün Batı devletlerinde olduğu gibi margarin ve yemeklik yağ sanayiinin bugünlerde istihsalâta başladığını buradan ifade etmek isterim. Konserve sanayiine yapılan yardım ve bu hususta hususi teşebbüsü teşvik başlıca emelimizdir. Et kom-

binalarının bu sene faaliyete geçirilmesi imkânlarını aramaktayız.

Memleketimizdeki gıda maddeleri fiyatları tetkik edilecek olursa muayyen mevsimlerde fiyat yükselmeye ve bazı mevsimlerde ise sukutlara mâruz kaldığı görülecektir. Bunun başlıca sebebi rekoltenin idrak zamanındaki mahsulün kısır aylara intikalini temin edecek tesisat ve imkânlarla malik olamayışımızdan ileri geldiği anlaşılr. Bu sahada da hususi teşebbüsün gayretleri ve çalışmaları olduğunu söyleyebilirim. Ve nihayet arkadaşlarım; istihsalin artmasını mümkün kılmak başlıca hedefimizdir. Bugün zirai kredilerle dış ticaret imkânları müstahsılın istihsalini artırmaya teşvik etmekteyiz. Şu ciheti bir kere daha arz edeyim ki; eğer bugün yurttan bütün vatandaşlarımızı tam bir müstehlik haline getirmek saadetine erecek olursak bazı gıda maddelerimizin ihraçı şöyle dursun; bize yetmediği görülecektir. Nitekim bugün nüfus başına serdede bir kilo zeytinyağı, 3 kilo piring, yarım kilo balık, istihlâk edilmiş olsa ne ihraç edecek zeytinyağımız, ne pirincimiz ve ne de balığımız kalır. Unutmamak lâzım ki komşumuz Yunanistan'da nüfus başına senede 12 kilo zeytinyağı, ve 5-6 kilo balık istihlâki düşmektedir.

Burada bir istitrat yapmâk zorundayım. 1952 yılının ilk dokuz ayında geçinme endekslerinin yükseldiğini arzetmiştim. Ancak yine mâruzatımın başında rakamların mücerret olarak mütalâa edilmemesi lâzımgeldiğini ifade etmiştim.

Mâruzatıma son verirken şu noktayı açıklamak isterim. Rakamların yükselmesini millî gelirdeki tezayüt ile beraber mütalâa etmek lâzımgelceğini ve ancak o zaman ifadelerinin daha belirli olacağına dikkatinizi çekmek isterim.

Bâzi dokuma maddelerinde tenzilât yapılmış ve yünde de 1952 başında bir fiyat ayarlaması olmuştur.

Pamuklularda 13 . V . 1952 tarihinde bir tenzilât olmuştur. Bu % 5 ve % 13 arasında ifade olunabilir.

Suni ipekte 1952 yılının muhtelif tarihlerinde indirmeler yapılmıştır.

Yünlülerde 1952 yılının başında bir fiyat yükselmesi olmuş, bundan sonra hiçbir değişiklik kaydedilmemiştir.

Diğer maddelerimizde ayarlamalarla fiyat hareketleri mevcuttur.

Kâğıt işlerimizde, 1951 yılında umumi bir

fiyat indirmesi yapılmış ve bu miktar % 6 - 35 arasında kaydedilmiş bulunmaktadır. Ve yine 1952 senesinde bazı kalemlerde yine indirmeler yapılmıştır. Demir ve Çelikte, 1951 in bu ayından itibaren hiçbir fiyat tereffüü olmamıştır.

Kömürde, Ankara, İzmir ve İstanbul fiyatları ton başına 45 lira iken diğer vilâyetlerde bu fiyat 90 - 100 lira arasında bulunmakta idi. Bu yurdun muhtelif köşelerinde ve bilhassa mahrumiyet bölgelerinde halkın bu maddeye olan ihtiyacının ayarlanmadan satışa arzı adaletsizlik ile tavsif edilecek mahiyette idi. Bunun önlemek gayesiyle 11 Temmuz 1951 tarihinde bir kordinasyon kararıyla bütün Türkiye için 66 - 75 lira arasında bir fiyat esas kabul edilmiş bulunmaktadır. Bundan önce vaziyet bazı şehirlerde şöyle idi :

Samsun'da 97 lira iken 76.45 liraya;

Yozgad'da 80.90 lira iken 75 liraya;

Malatya'da 84 lira iken 67 liraya;

Kocaeli'nde 83.80 lira iken 74 liraya;

Erzincan'da 88 lira iken 69 liraya;

Elâzığ'da 85 lira iken 68 liraya;

Erzurum'da 87.97 lira iken 67.5 liraya.

Konya'da 78.45 lira iken 66.30 liraya;

Sivas'ta 72,5 lira iken 66. 18 liraya;

Düşürülmüş ve bu suretle mümkün olduğu kadar âdilâne bir esasa irca edilmiştir. Bu tarihlerde üç büyük şehrimizde (45) liraya kömür satılmakta idi.

Çimento fiyatlarında 5 . V . 1951 de İstanbul fabrikalarında 58 lira iken 62, Sivas fabrikasında 60 lira iken 64,5 liraya ve Ankara fabrikasında 69 lira iken 80 lira fiyat ayarlaması yapılmıştır. Fiyatların yükselmesine Kore Harbi münasebetiyle torba kâğıtların ithalindeki fiyat tereffüü sebebiyet vermiştir.

Şeker : 1948 yılından 1950 yılı 30 Haziranına kadar, kesme 180 ve kristal 160 fiyatlarında kalmıştır.

1950 yılının Haziran sonunda bu maddenin sosyal bünyedeki tesiri dikkate alınarak fiyatlarının indirilmesine gidilmiş ve kesme 130 kurus, kristal 160 kurus olmak üzere esash bir tenzilât yapılmıştır. Bunun istihlâkte tesiri görülmüştür. Şöyle ki:

1949 da 120 bin ton

1950 de 128 bin ton

1951 de 151 bin ton

1952 de 175 bin tonu tecavüz edeceği tahmin edilmektedir. Şeker ve diğerleri hakkında mâruzatta bulunmuştum.

Arkadaşım bir diğer maddesinde istihlâki artırmak için ne gibi ekonomik tedbirler alındığını soruyorlar. Buna arzı cevap ediyorum :

Birincisi; istihsalı artırmak;

İkincisi; mahsulün değer fiyatlarla satılmasına çalışmak;

Üçüncüsü; iktidar partisinin iftihar edeceği ve memleketin % 80 nini teşkil eden köylünün yüksek hububat siyaseti politikası olmuştur. (Alkışlar).

BAŞKAN — Cezmi Türk.

CEZMİ TÜRK (Seyhan) — Verdikleri geniş izahattan dolayı Sayın Bakana teşekkür ederim.

Altı ayı aşan sözlü sorumun, bugün temenni ederim ki; hiçbir kıymeti kalmam ve yine bugün Sayın Bakan bana, o tarihten bu yana fiyat düşüşleri oldu sizin sorunuz tamamen mevzu dışında kaldı desin.

İktisadi işlerin büyük bir kısmının sahip ve vâzilyed'i olan bir Hükümetin altı aydan beri takip edebileceği fiyat politikasıyla bazı iyilikler ve inmeler elde etmesi mümkündür. Nitekim, başka memleketlerde de bunun böyle olduğu her zaman görülmektedir. Maalesef üzülererek arz edebilirim ki, sözlü sorumu verdiğim tarihten bu yana altı ay geçmiş olmasına rağmen Hükümetin bu sahada almış olduğu tedbirlerle bu fiyat yükselişleri büsbütün artmıştır.

Sayın Bakan, Ekim 1952 tarihli Birleşmiş Milletler istatistiklerinden söze başladı, usulen sözlü sorumun hududu haricinde söze başladıkları için, ben de bu hududun dışında mukabil fikirler ve rakamlar verebilirim. Yalnız Sayın Bakana, değerli ve müdekkik Bakana şunu arz etmek isterim ki, Birleşmiş Milletlerin, bahis buyurdıkları, o istatistikleri daima ölümler doğumlarla başlar; dünyanın beynelmilel iktisadi istatistikleri bu meyanda Birleşmiş Milletlerin bahis buyurdıkları istatistikleri doğumlar, ölümler ve hattâ evlenmelerle başlar. Çünkü iktisadi hayatın neticeleri bu istatistiklerde görülür. Benim de sözlü sorumun sonu hastalık ve ölüm istatistiklerine dairdir. Fiyat istatistikleri ile başladılar, fakat benim sözlü sorumun sonunda temas ettiğim ölüm istatistikleri hakkında rakam vermediler, iktisadi işlerin neticesi ve âyinesi olan ölüm istatistiklerinden hiç bahsetmediler.

Rakamlar anahtar vazifesi görür dediler. 30 sene evvel okuduğum için belki unuttuğum bazı noktaları ve istatistik esasların hatıralarımda canlanmasına sebebiyet verdiler. Ben eski Hükümet, yeni Hükümet diye bir beyanda bulunmadığım halde, kendileri ifadeleri arasında nedense ben eski iktidar partisinin bir mensubuymuş gibi, 1948 den, 1949 dan bahsettiler o rakamlar C. H. Partilileri belki susturabilir, fakat bize tevcih edilecek rakamlar değildir.

Arkadaşlar, Sayın Bakan maddelerime mahdud ve munhasır kalmadan sureti umumiye beyanda bulundu. İstatistik olarak Avrupa ve Amerikayı almış. Norveç ve Kanada'ya kadar söylediler. Kendileri benden daha iyi bilirler ki, Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konseyinin verdiği karar, gönderdiği eksperler, raporları ve neşriyatı Türkiye'yi bir Orta - Doğu ülkesi addetmektedir. Sosyal ve ekonomi bakımından. Binaenaleyh biz Avrupalı değiliz maalesef henüz. Ekonomik ve sosyal bakımdan; bu böyle. Şu halde Orta - Doğu bölgesiyle mukayese edilmemiz lâzımdır. Orta - Doğu bölgesine ait rakamları lütfetseler daha iyi olur ve mukayese vesile olur. Fakat onlarda fiyatların bizden düşük olduğu da görülürdü.

İşte 1950 de iktidar değiştikten sonra fiyatlarda gayet güzel bir iniş olmuştu ve belediye seçimlerindeki propaganda nutuklarında bu fiyat sukutundan çok faydalandık ve bizi dinleyenlere de pamuklular şu kadar düşmedi mi, yağda şu kadar fiyat inişi yok mu? Dediğimiz zaman hay hay doğrusunuz diyorlardı. Fakat Kore Harbi başladıktan sonra Avrupa ve Amerika'dan başlayan bir fiyat yükselişi dalgası geldi memleketimizi de tesiri altına aldı. Kore Harbi bir yıpranma harbine intikal ettikten sonra bunun reperküsyonları bütün memleketlerde göründü, istikrar teessüs etmeye ve sonra da fiyatlar sukut etmeye başladı. Maalesef bütün dünyada hâsıl olan bu istikrar bizim memleketimizde olmadı. Bizim tersine olarak gıda maddelerimiz boyuna yükseldi. Amerika başta olmak üzere birçok memleketler fiyat artışlarını ayarlamaya başladı. Sayın Bakan da fiyat artışlarını ayarlamaktan ve zamlardan bahis buyururlarken zamları kabul ettiler. Fakat bilhassa köylümüzün, traktörlü köylümüzün ihtiyacı olan akar yakıt fiyatlarından hiç bahsetmediler. Akar yakıt zamlarını da hiç dile almadılar. (Neye alsın

sesleri) Halbuki ben bunları sormuştum. Akar yakıt zamlarını hiç dile almadılar. Köylümüzün dâvasından bahsederken kok kömürü fiyatlarını mevzuubahis ettiler. Bu kömürün fiyatları köylümüzü ne kadar ilgilendiriyorsa, ben de o kadar ilgi ile dinledim. (Sağdan gülüşmeler)

Aziz arkadaşlar, vaziyet şudur Birleşmiş Milletlerin Avrupa İktisadi İş Birliği İdaresi hayat pahalılığı üzerinde yaptığı tetkiklerde, bütün ülkelerde Hükümetlerin son yıllarda ilân edilen siyasi hedefleri, enflasyonu frenlemek, daha sarîh olarak, hayat pahalılığının artmasını temin etmektedir, diyor.

Bizim memleketimizde de Hükümetin birinci siyasi hedefi bir enflasyon frenlemesi olduğunu temenni ettiğimiz içindir ki, bu sözlü soruyu buraya getirdik. Kendileri son dokuz aylık konjunktürden bahsettiler. Bakanlıklarına bağlı olan bu müessese bize henüz bunu vermedi. Bu konjunktürlerin daha seri çıkmasını temin ederlerse bendeniz de konjunktürün en yeni rakamlarını kendileri gibi getirebilirim. Ve Aleyhlerine olur. Çünkü yukarıki kütüphaneye gelen son nüsha 1952 Mart sonuna kadardır. Onda da büyük artışlar vardır. Koyun eti % 20, sadeyağ % 14, patates % 32, yakıt % 22,4, yapı malzemesi % 27,8 artmıştır. Bu rakamları bir yana bırakalım. Ankara Memurlar Kooperatifinden aldığım rakamları da arzedeğim : Sadeyağ 1950 senesinde 340, 1951 senesinde 400, 1952 başında 550 kuruştur ki, fiyat artışının nispeti % 60 dır. Fasulye, millî gıdamızdır, 1950 senesinde 50, 1951 senesinde 56, 1952 senesi başında 70 kuruştur ki, fiyat artışı % 40 tır.

Avrupa memleketlerinden mukayeseler yaptılar. Büyük Britanya ile Mısır ölçüsünü kısaca vereceğim : 1938 e nazaran Büyük Britanya'da % 110, Türkiye'de % 375, Mısır'da % 288 dir.

Perakende fiyatları üzerinde de durdular, şu pek pahalılığıyla meşhur olan Paris'te 1952 başında ekmeğin kilosu 29, Ankara'da 30 kuruş. Pirinç Ankara'da 130 kuruş, Paris'te 140 kuruştur. Tereyağı Ankara'da 600 kuruş, Paris'te 555 kuruştur. Patates Ankara'da 25 kuruş, Paris'te 16 kuruştur. Toz şeker Ankara'da 140 kuruş, Paris'te 77 kuruştur. Süt Ankara'da 70 kuruş, Paris'te 33 kuruştur. Başımızı ağrıtmamak için İngiltere'nin fiyatlarını vermiyorum. İngiltere'de fiyat murakabesi vardır. İnşallah bizim Hükümet de fiyat murakabesi ya-

parşa o zaman veririm. Bu arada beliren gıda maddelerinin gayet büyük kıymetleri vardır. Bilkassa dar gelirli insanlar için çok büyük kıymeti vardır. Bunlardan saatle çalışanlar için çok ehemmiyetlidir. Diğer memleketlerde saat ücret hesap edilir. Fransa'da bir saat ücretin en aşağı haddi ile 3 kilo ekmek alınır arkadaşlar. Veya 620 gram pirinç, 156 gram tereyağı, 5 kilo patates, 1100 gram şeker, 360 gram dana eti. Bunlar kalifiye olmıyan bir işçinin asgari saat ücretiyle alınan gıda maddeleridir. Bizde bir saat ücret mukabilinde neler alındığını ve asgari saat ücret de tesbit edilmemiş olduğu için işçinin almakta olduğu yevmiyeyi arz ederek sizleri yormak ve müteessir etmek istemem. Yalnız büyük bir boşluk içinde olduğumuzu bilelim.

Sayın Bakan istikrarlı fiyatlardan bahsettiler ve kömür fiyatlarını ileri sürdüler. Müsaade ederlerse ben kendilerine daha müstakar olan tuz fiyatlarından bahsedeyim. Çünkü tuz inhisar altındadır. Bu, nasıldır? Konya'da 9, Kayseri'de 29, Trabzon'da 10, yine sahil şehri olan Samsun'da 30, Kastamonu'da 33, iki komşu olan Mersin'de 25, Adana'da 15 kuruştur. İşte inhisar elindeki ayarlı fiyatlar.

Daha güzelini de ben ilâve edeyim : Petrol Ofişçe ikmal edilen ve yıllardan beri kararnamelerle tanzim edilen akar yakıt fiyatlarını vereceğim. Hükümetlerin, eski yeni yaptıkları en kuvvetli fiyat murakabesi ile akar yakıt fiyatlarının ne hale geldiğini, kararname sayıları okuyarak arzedeceğim. Kararnameler 2/14300 den başlıyor, K/300 den 800 e kadar devam ediyor. En son çıkardıkları kararname ile 62 adedini buluyor. Altmış iki kararname. Geçenlerde çıkardıkları kararname de Petrol Ofisin fiyat tanzimi yolunda bu müesseseye 229 bin lira vermek içindir. Bu kararnamelerin hepsini arz ederek kıymetli vakitlerinizi israf etmiyeyim. Bunu tutanağa veririm. Burada numaraları vardır. 62 kararname ile tanzim ettikleri! Bu petrol fiyatlarının memlekete ne şekilde aksettiğini de kısaca bildireyim :

Kars'ta fiyatlar iniyor, Antalya'da çıkıyor. Mersin'de aynı kalıyor. Kayseri'de düşüyor, D. Bakır'da yükseliyor. Denizli'de aynı kalıyor. Hani iç fiyatlarda temin ettikleri istikrarlar ve bunları ne ile izah ediyorlar? İki sahil şehrinin birinde iniyor, birinde çıkıyor. Binaenaleyh Hü-

kümetin fiyat indirmesinden ve fiyat istikrarından bahsetmeleri biraz acaip geldi. Arzu ediyorsa elimde grafikler vardır, onları ayrı ayrı gösterebilirim. Benim de grafiklerim içinde kömür dâhildir. Kömür fiyatlarında da aynı garibeler var.

BAŞKAN — Cezmi Bey iki dakikanız kaldı.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Efendim, iki dakikada bitmiyecektir. Mamafih yettiği kadar söylerim.

Arkadaşlar, son olarak arzedeğim: Türkiye'de ölümler artmaktadır.

Şu penisilin devrinde zatürriiden bile ölenler çoğalmaktadır. Misal olarak arzedeceğim, ve 1950 - 1951 yıllarını alıyorum, daha eskilerinin hesabını eski iktidar verir.

Zatürriiden 1950 de 1951 de ölenler:

Ankara'da	647	712
İzmir'de	372	515
Bursa'da	306	350
Konya'da	166	197
Sivas'ta	103	189 a çıkmış, yani

penisilin bir liraya indiği ve gayet kolay tedarik edildiği halde vefiyat artmıştır. Daha çok tafsilâtı tutanaklarda yazılıdır. Bir yazılı soruma Sıhhat Bakanının yazılı olarak verdiği cevapta bulunabilir. Bu, benim değil Sıhhat Bakanının imzasıyla beyan edilmektedir.

Veremden vefat edenlerin sayısı da aynı şekilde artmıştır. 1950 - 1951 senelerini konuşuyorum, Ankara'da 540 dan 658 e çıkıyor, İzmir'de 578 den 605 e çıkıyor, Konya'da 142 den 143 e çıkıyor, Sivas'ta 115 ten 168 e çıkıyor.

Nihayet bu arttı dedikleri istihlâk çokluğu! ve yükselen! hayat seviyesi neyi gösteriyor? Fakir ölümlerin kefenlenmesini mi? Belediyelerin böyle bir istatistiği de vardır. Türk milleti aslında kefenini saklar. Eğer kefenini de belediye veriyorsa çok hazindir, acıdır...

BAŞKAN — Vaktiniz dolmuştur efendim.

CEZMİ TÜRK (Devamla) — Peki efendim.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI EKREM HAYRİ ÜSTÜNDAĞ (İzmir) — Sayın arkadaşlarım, Ekonomi ve Ticaret Bakanımızın konuşmasını dinlediniz. Bendeniz bu izahata büyük bir şey ilâve edecek değilim. Yalnız müsaade ederseniz birkaç kelime ile bu mevzu üzerinde konuşacağım.

Memleketimizin hayat seviyesi ve sağlık mev-

zuları ile ilgili bulunan bu konu hakikaten çok önemlidir.

Hükümetiniz; memleketin ekonomik seviyesini yükseltmek için bir çok teşebbüslere girişmiştir. Bunun neticeleri hakkında sayın arkadaşımızın menfi mütalâalar arzemiş olmasına rağmen ben de müsbet olan neticelerini huzurunuzda arz etmek vaziyetindeyim. Bu husustaki faaliyetinizin semereli neticelerini iki sene gibi kısa bir zamanda almak elbette mümkün değildir. Bu nihayet uzunca bir zaman meselesidir. Çünkü sağlık dâvasını, mücerret bir dâva olarak ele almak doğru değildir. Sağlık dâvası içinde; kültür, tarım, ekonomik ve sair birçok hükümet teşkilâtının el birliği, ile halledilecek birçok hususlar vardır. Esas gayeye, sağlık dâvasına bunların da hizmet etmesi lâzımdır ve esasen bütün Devlet teşkilâtının gayesi millî sağıktır. Bu millî sağlığı korumak için bu teşkilât vücuda gelmiştir. Binaenaleyh bir memlekette yalnız hastane tesis etmekle, dispanser tesis etmekle, yalnız doktor yetiştirmekle millî sağlığı temin etmek mümkün değildir. Bununla beraber, aynı yoldan gitmek suretiyle millî kültürü artırmak lâzımdır.

Sonra, iktisadi vaziyeti de düzeltmek icap eder. Fakat Yalnız bunları ele almak suretiyle dahi Millî sağlığı temin etmek imkânı yoktur. Birçok zengin, refaha kavuşmuş insanlar vardır. Fakat kültür sahibi olmadıklarından dolayı çabuk hastalanırlar ve kendilerini tedavi ettiremezler, kendilerini kurtaramazlar.

Binaenaleyh, bu dâva, arzettiğim gibi birçok yollarla, müştereken el birliğiyle çalışmak suretiyle millî sağlığın gayesine vâsıl olmak imkânlarını temin edecektir. Hükümetiniz tâ ilk iktidara geldiği andan itibaren bu mevzuu bilhassa önemle ele almış ve sağlık dâvasına hadim olan teşkilâta büyük bir önem vererek onların tekâmülünü temin etmek için sarfı gayret etmiştir. Bugün bütçemize tahsis edilen miktarı mukayese edecek olursanız, biz iktidara geldiğimiz zaman Sağlık Bütçesi 50 milyondur, bu sene 129 milyona çıkmıştır. Ve bununla memlekette birçok tesisat vücuda gelmiş ve daha da gelecektir. Fakat arzettiğim gibi Sağlık Bütçesinin yükselmesi ile mesele bitmiyor, aynı zamanda Millî Eğitim Bütçesi de eskilere nazaran çok yükselmiş ve her tarafta millî eğitime büyük bir önem ve kıymet verilmekte bulunmuştur.

Aynı zamanda Tarım Bütçesini tetkik edecek olursanız, Tarım Bütçesi de eskiye nazaran 2-3 misli artmıştır. İstihsal de eskisine nazaran üç misli artmış bulunuyor. Binaenaleyh bunların hemahenk olarak yürümesi suretiyle millî sağlık dâvası yavaş yavaş tahakkuk sahasına girmiş olacaktır.

Arkadaşımız Avrupalıların bizi Orta - Doğulu bir Devlet olarak telâkki ettiklerini beyan ettiler. Evet hakikaten bizi Orta - Doğulu bir Devlet olarak kabul ediyorlardı. Fakat şimdi yalnız Orta - Doğulu değil aynı zamanda Avrupalı bir Devlet olarak da kabul ediyorlar. Meselâ biz eskiden Dünya Sağlık Teşkilâtının Şarki Akdeniz bölgesine âza iken geçen sene oradan bizi ayırdılar, doğrudan doğruya Avrupa bölgesinin sağlık teşkilâtına âza ettiler. Sonra, Avrupa Devletinin toplandığı bir asamble vardır; buna Orta - Doğulu devletler iştirak etmiyordu. Biz Avrupalı bir Devlet olarak telâkki ettikleri için asambleye kabul ettiler. Bizim hem Orta - Doğulu ve hem Avrupalı Devlet olmak gibi iki taraflı bir kıymetimiz vardır. Binaenaleyh mukayeselerimizi hem Avrupa ve hem de Orta - Doğulu devletleri ile yapabiliriz.

Sonra arkadaşımızın iddiasına göre bizde ölüm artmaktadır. Biz bu kanaatte değiliz. Bu, yalnız bizde değil, Birleşmiş Milletlerin Dünya Sağlık Teşkilâtına mensup mümessillerinin burada iki seneden beri yapmış oldukları tetkikat neticesinde vermiş oldukları rakamlar, bizde, birçok hastalıkları, vefiyatın azalmış olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bizim de umumi olarak yapmış olduğumuz istatistik de, vasati olarak birçok ölümlerin azaldığını ve doğumların çoğaldığını belirtmektedir. Meselâ bundan iki sene evvel, 1950 de 5 milyon nüfus üzerinde tutulan istatistiklere nazaran 100 binde 200 olan verem vefiyatı, 1951 de 100 binde 150 ye düşmüştür. Binaenaleyh bu suretle yüz binde 10 - 15 bin nüfus kazanmış bulunuyoruz. Her sene verem vefiyatının azalması neticesi olarak memleket onbeş bin kişi kazanmış bulunmaktadır.

Hastanelerimizin gittikçe tekemmül etmekte olduğu, dispanserlerin tesis edildiği, sağlık merkezlerinin memleketin her tarafına yayılmaya başladığı zamandan itibaren vefiyatın çoğalması değil, bilâkis azalması imkânları hazırlanmış oluyor. Arzettiğim gibi belki bizim istatistikle-

rimizi şayanı ihticac bulmazlar. Sağlık Teşkilâtı Mümessili M. Barker'in yapmış olduğu tetkikat sonunda vermiş olduğu raporda vefiyatın yüz binde yüz elliye düştüğü görülmektedir. Bu istatistiği bütün Avrupa mecmuaları neşretmişlerdir.

Arkadaşlarım müsterih olsunlar, mevzu üzerinde hassasiyetle, ehemmiyetle durulmaktadır, kısa bir zamanda bunun neticeleri alınacaktır.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI ENVER GÜRELİ (Balıkesir) — Seyhan Milletvekili ve Köylü Partisi kurucularından muhterem arkadaşımın izahlarında bâzı noktaları anlıyamadım. Müsaade buyurulursa mukabil fikirlerimi kendisine izah edeyim.

Arkadaşlarım, arkadaşım fiyatların yüksekliğinden bahsetti, gıda maddeleri fiyatlarının artışından bahsetti ve bu artışın neticesi olarak hastalığın arttığını ve ölümün arttığını izah etti.

İktidar Partisi olarak rakamları ileri geri götürmek çok kolaydır. Arkadaşım metotlar hakkında beyanda bulundu. Biz bu sene buğdayı otuz kuruşa almasaydık ekmek on beş kurustu. Bu manzarayı arzu ediyor mu?

Köylü sınıfının hayat seviyesini yükseltmek, onların iştirak kabiliyetini artırmak ve medeni bir hayat seviyesine ulaştırmak için devletçe fedakârlıklar iktiham ediliyor. Bugün fiyatlar düşük, gelecek sené de düşük olursa yine aynı fiyatla alarak, köylü sınıfını medeni seviyeye ulaştıracağız arkadaşlar. (Bravo sesleri).

Kendileri Köylü Partisi olarak bu fiyat yüksekliğini tenkid ediyorlar mı? Bunu bilhasla öğrenmek isterim. Rakamları ileri geri götürmek, bu vaziyet kolay arkadaşlar.

Adana ve havalisinde pamuk fiyatlarının düşmekte olduğunu söylüyorlar, Hükümet ne yapacak, diye soruyorlar. Arkadaşlar, dünya fiyatları aşağısında pamuk sattırmıyacağımız diye teminat veriyoruz. Çünkü pamuk fiyatları düşerse mensucat ucuzlayacaktır, fakat müstahsil vatandaşın hayat seviyesi düşecektir. Onun için buna meydan vermemek kararındayız. Yeni yeni sebze bahçeleri kuruluyor, bunları teşvik için fedakârlıktan geri kalmıyoruz, onları yetiştirenleri teşvik için ihracına müsaade ediyoruz.

Arkadaşlar, rakamlar geri giderse, acaba

mesut bir Türkiye mi göreceğiz? Biz bütün bu fedakârlıklarımızı şu asfalttan geçerken, dilenciler diye yanımıza sokmadığımız vatan- daşlara yapıyoruz.

Arkadaşlar, akaryakıt fiyatları için kararna- me adedi çokmuş.. Ne yapalım?.. Kanun adedi altı bini bulmuş.. İstikrardan bahsediyorlar.. İstikrar demek hep aynı fiyat demek midir? Türki- ye'nin neresinde olursa olsun aynı fiyat demek midir?

Tuzu her yerde inhisarlar aynı fiyata sat- maktadırlar. Mahallî fiyatlar itibariyle nakliye masrafları, mahallin resimleri ilâve edildikten sonra tuz fiyatlarının her yerde 'aynı olma- cağı malûmdur. Ama bu, tuz fiyatlarında istik- rar yok demek değildir.

Benzin de böyledir. Bu Türkiye'de benzin fiyatlarında istikrar olmadığına alâmet midir? Kömür Türkiye'de her yerde aynı fiyatla satılır demedim. Ama nakliye masrafları bindikten sonra Bolu'da şu, Konya'da şu, burada da şu- dur. Elbetteki istihsal mıntakasına yakınlık veya uzaklık ölçülecek ve hattâ bundan birkaç sene sonra bugün modern devletlerin bu arada Kanada'nın buğday alımlarında yaptığı gibi istihsal veya ihraç mıntakalarına göre fiyat ayar- lamaları yapacağız. Fakat bugün takip ettiğimiz sosyal politika, Türk köylüsünün kalkınmama mâtufl bir politikadır. Biz buna iktidarda kaldı- ğımız müddetçe devam edeceğiz. Köylü Partisi iktidara gelirse neticeyi o düşünsün. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Cezmi Türk.

CEZMÎ TÜRK (Sehan) — Efendim, Sayın Bakanımızın ikinci defaki beyanları, şu iki keli- mede hulâsa edilebilir. Önce sadece siyaset, sonra istihza (Anhyamadık sesleri) istihza ettiler. Köylü Partisi iktidara gelmiyebilir. Sinei millete ölünceye kadar Köylü Partisi bir şeyler istemeye devam edecektir. Biz son nefesimize kadar bunu istiyeceğiz. Onlar da daha mütezayit bir şekilde yapmaya devam edecekler- dir. Evvelâ cevaplandırayım; evvelâ ideolojik bakımdan bir Bakanın bize köylü sınıfı deme- sini kabul etmiyoruz.

Sayın Bakan burada 3 defa köylü sınıfından bahsettiler. Biz Türkiye'de köylü sınıfı kabul etmiyoruz. (Soldan: Tezat sesleri, gürültüler, gülüşmeler) Biz bir köylü milletiz.

Arkadaşlar; her medeni terakkinin ve mil- letçe kalkınmanın ilk delili hayat seviyesinin yükselmesidir. Bu da ancak zirai istihsal ve kültür bakımından üç istihale devresi geçirir. Bunun en iyi bilineni birinci safhasıdır. İyi in- kişaf etmemiş ve ilk devrede bulunan halkın bu birinci safhada ortalama satınalma gücü artar, nüfus başına hububat istihlâki yükselir. 1830 - 1930 arasında bu devreyi geçiren Avrupa'da buğday istihlâki % 40 artmıştır. Bundan son- ra; buğdayın yerine piring geçmeye başlar. Biz henüz bu devreye girmiş değiliz. Pirincimizin istihsalı artmıştır. Fakat alıcı piyasa yoktur. perişandır. Demek kendimiz yemiyeceğiz, yine ihracına çalışacağız.

İkinci safhada, bu kalkınma safhasında müstehlik daha müstağni olur, daha mugaddi bir gıda arar, et istihsalı artar. Bu arada hay- van gıdasına da ehemmiyet verilir. Bizde ol- duğu gibi her yeri değil, en mükemmel toprak- lar ve kolay işlenecek yerleri ekerler, meralar artar. Hayvan yemleri artar.

Nihayet, üçüncü bir safha vardır, Müstah- sıl müstehlikin zevkını tatmine başlar. Bu se- fer çeşitli ve zengin gıda rejimi teessüs etmiş- tir. Müstahsıl müstehlikin bu ihtiyaçlarına göre istihsale gayret sarfeder. Şeker, meyva ve süt istihsalı artar. Bu arada yalnız ekmek de- ğil, et istihlâki de düşmeye başlar. Bu, dünya- nın iktisatçı âlimlerinin dünya memleketlerin- de yaptıkları tetkikatın sonucudur. Yani kı- saca kalkınmanın ilk devrinde hububat ve pa- tates istihlâki artar. İkinci devresinde et ve balık, üçüncü devresinde ise süt, şekerli ve yağlı maddelerin istihlâki artar.

Sayın Bakan yağ istihlâkından dem vurdu- lar. Köylerimizi son olarak dolastığım zaman yağ mevzuunda şöyle bir kayma olduğunu gör- düm. Eskiden beri sade yağ yemeye alışmış va- tandaşlar üç dört seneden beri sade yağların pahalılaşması yüzünden zeytin yağı istihlâke başlamışlardır. (Soldan; daha iyi sesleri). Size göre öyle.

Bir anket yaptırınsınlar, göreceklardır ki, ha- kikat budur. Haniya iştira gücü artmıştı?

Şeker istihlâkinin arttığından bahsettiler: Şekerde adam başına dünya istihlâk vasatısı 13 kilodur. Avrupa'da 17 kilo. Bizde adam başına beş kilodur. (Soldan; dün nasıldı sesleri). Rica ederim, bana siyasi mevzularda söz söyletmeyin

arkadaşlar. Çünkü iktidar böyle imiş onu siz aranızda halledin. Ben bunları huzuruza memleket meselesi olarak getirmekteyim. Evvelki senelerde çok daha düşükmüş onlar çok fena yapmışlar, siz biraz daha iyisini yapmışınız. Bunu mu demek istiyorsunuz? Kâfi değildir. Bu işlerde çok gerisiniz ve daha çok yayasınız arkadaşlar.

ŞEVKİ HASIRCI (Aydın) — Kadillak.. Kadillak..

CEZMÎ TÜRK (Devamla) — Arkadaşımız kadillaktan behsediyor. Bizim köylülerin kadillak otomobilleri varmış.

Bir milletvekili buradaki beyanları ve bunların hariçte izahı sadedinde beyanları dolayısıyla muaheze edilemez. Fakat sizin besleme gazetelerinizin son zamanlarda şahsiyetimize karşı öyle hakaretlerine mâruz kalıyoruz ki bunların seviyesine düşmemek için efendice susuyoruz. Ben bu Halk Partisinin dört sene aleyhinde dört sene o kadar çok şey söyledim ve yazdım. Vesaiki meydandadır. Fakat sizin besleme köpeklerinizden gördüğüm hakareti onlardan görmedim. (Gürültüler)

Arkadaşlar, nihayet... (Şiddetli gürültüler)

BAŞKAN — Cezmi Bey besleme köpekler tâbirini tavziha davet ediyorum.

CEZMÎ TÜRK (Devamla) — Sizin beslediğiniz köpekler diyorum. (Gürültüler, kimdir onlar sesleri, masalara vurmalar)

BAŞKAN — Cezmi Bey, kürsüden bu tarzda beyanda bulunmaya hakkınız yoktur.

MURAD ÂLÎ ÜLGEN (Konya) — hakkında ceza tatbikını isterim. (Sözünü geri alsın sesleri, gürültüler)

CEZMÎ TÜRK (Devamla) — Tekrar tavzih ediyorum, bana sokak köpeği diye hakaret eden ve beslemeniz olan köpeklere diyorum. (Mahkemeye ver sesleri)

MURAD ÂLÎ ÜLGEN (Konya) — Sayın Başkanım... (Yeri burası değildir sesleri)

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Cezmi Bey, bu sözleriniz Meclis dışında başkalarına taallûk eden bir söz müdür?

CEZMÎ TÜRK (Devamla) — Bu sözlerim bu Meclisteki arkadaşlarıma ait değildir.

BAŞKAN — Tavzih edilmiştir.

CEZMÎ TÜRK (Devamla) — Meclisteki arkadaşlarıma bu şekilde hitap edecek kadar terbiyesiz değilim.

Arkadaşlar; sizlere istatistikler vermiştim. Bunlardan sonuncusu, son iki seneden beri belediyelerce gömülmüş vatandaşların teçhiz ve teffin sayısını gösteriyor. Bunları:

Ankara'da; 1950 de 1873 iken 1951 de 2182 dir. Adana'da 1046 dan 1048 e çıkmıştır. Samsun'da 271 den 273 e çıkmıştır. Bursa'da 127 den 132 ye çıkmıştır. İstanbul'da 394 ten 419 a çıkmıştır. Bu arada size güzel bir rakam vereyim, arkadaşlar. İzmir'de bu rakam düşmüştür. Şükürler olsun. İzmir'de 2664 ten 1652 ye düşmüştür. Temenni ediyorum, iktisadi seviye, memlekette geçim kabiliyeti artsın. İzmir'deki bu rakam düşüşü memleketin diğer mıntıkalarına sırayet etsin.

Sayın Sağlık Bakanının beyanlarına gelince : Evvelâ siyasi bakımdan Avrupalıyız dediler. Avrupalıyız; buna bir şey demiyorum. Avrupa Konseyine dâhiliz diye övünüyoruz; ama sosyal ve ekonomik bakımdan Orta - Doğulu diyorlar; arkadaşlar. Bu, açıktır. Dünya eksperleri böyle diyor, raporlar böyle diyor, tetkikler böyledir, beyanları böyledir.

Sayın Sağlık Bakanına şunu da hatırlatırım ki, bahsettiğim rakamlar 1950 - 1951 senelerine aittir. 1951 senesi sonunda, 1952 başında kendilerinden tutanak dergisi yoluyla istenmiş ve alınmıştır. Eğer kendilerinin 1952 hakkında beyanları varsa, 1952 senesi bittikten sonra istatistiklerini toplayıp getirirler, sukut olmuşa o vakit görürüz.

Yalnız Muhterem Sağlık Bakanına şunu da arz edeyim ki, tarihî mukavemeti büyük olan bir milletin evlâtlarıyız. Senede 800 bin çocuk doğmakta 400 bini mahvolmaktadır. Yalnız bunu önlemek bizim nüfusumuzu bugünden bir misli artırabilir.

Kendilerine arzetmek isterim, Sayın İktisat Bakanının ifadelerinde gördük, istihlâk artışlarında keyfi bir artış olmaktan ziyade kemmi bir artış vardır. Halbuki biz keyfi bir istihlâk artışını istiyoruz. Adam başına artmasını istiyoruz. Sayı olarak değil. Adam başına istihlâk maddelerinin miktarlarının ve kalitesinin artmasını istiyoruz.

Buğday fiyatlarına gelince; bunun hakkında ben kendilerine niçin pahalı alıyorsunuz diye bir sual sormuş değilim. Zaten pahalı da değil. Tefrik yapamıyorlar. Ulusun kendilerine sorduklarıyla benimkileri karıştırıyorlar. Ben yalnız

bu fiyatlarla buğday alınmasını değil bilâkî köy kalkınması için ayrıca yüzlerce milyon lira-
lık yatırımda bulunulmasını istiyorum. Hükümet olarak köy kalkınması için bu yatırımları temin etsinler.

Pamuk işine gelince; bu mevzuata temas etmeyi çok isterdim. Fakat Bakan arzu etti. Pamuk dünya fiyatlarındaki ucurumun içine gidiyor. Bölgem bundan dolayı çok müteessirdir. İstihsal artmış, kalite düşmüş, maliyet artmış, suni fiyat sukutuna çare bulamamışlardır. Daha sizin saflarınızdayken bu pamuk meselesini Meclis tahkikatı yapmak için dokuz arkadaşım-
la birlikte huzurunuzda getirmiştik. O zaman ne gibi tedbirler almışlardı? Kendileri bunu bilmiyorlarsa gidip Başbakan'dan sorsunlar.

5. — *Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekin-
ci'nin, 1936 senesinde öldürülen vatandaşlar do-
layısıyla müsebbipleri hakkında yapılan tahki-
katın ne safhada olduğuna ve Hükümetin bu
hususla ne düşündüğüne dair Adalet ve İçişleri
bakanlıklarından sözlü sorusu (6/432)*

BAŞKAN — Mustafa Ekinici buradalar mı?
(Yok sesleri). Gelecek Birleşime bırakıyoruz.

6. — *Çorum Milletvekili Hüseyin Ortakçı-
oğlu'nun, Çorum ve Amasya illerine bağlı Saray-
özü ve Kızılcaavran köyleri arasındaki hudut
ihtilâfının bugüne kadar karara bağlanmaması
sebebine ve hasat mevsiminde vukuru melhuz
vakaların önlenmesi hususunda ne gibi tedbirler
düşünüldüğüne dair sorusuna İçişleri Bakanı
Etem Menderes'in sözlü cevabı (6/754)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Başkanlığına

Çorum İlinin Lâçin Bucığına bağlı Saray-
özü Köyü ile Amasya İlinin Gümüşhacıköy İl-
cesine bağlı Kızılcaavran köyleri arasında uzun
zamandan beri devam eden ve 1949 senesinde
hâd bir şekil alan hudut ihtilâfı o tarihte hal-
ledilmesi için Hükümete baş vurulduğu halde
iki buçuk seneden beri devamlı şekilde savsa-
tılmasından dolayı vatandaş artık Hükümetten
ümidini kesmiş olmalı ki zoraki bir yoldan hak-
kının istihsaline baş vurmuş ve bir seneden be-
ri de silâhlı ve bıçaklı kavgalar ve hattâ son
günlerde karşılıklı müsademelerin cereyan et-
tiği ve sekiz on kişinin ağır şekilde yaralandı-
ğı görülmüştür.

1. 1949 - 1950 yıllarında bu ihtilâfın halli
mezkûr köy halkı tarafından Çorum ve Amas-
ya illerinden istenildiği halde bugüne kadar
iki buçuk senelik bir zaman geçmiş olmasına
rağmen bir karara bağlanmaması sebebi nedir?

Bu işte Çorum, Amasya valilikleriyle ilgili
İçişleri Bakanlığı dairesi kanuni vazifelerini
yapmışlar mıdır? Yapmışlarsa niçin iki buçuk
sene uzatarak bu kanlı kavgalara sebep olan
hâdiseyi geciktirmişlerdir? Bu işte vazifelerini
savsatan kimseler var mıdır? Varsa kimlerdir?

2. Köyler arasındaki hudut ihtilâflarının
uzun zaman halledilememesinden, sürüncemede
bırakılması yüzünden zaman zaman ve sık sık
kanlı kavgalar cereyan etmektedir. Bakanlık
bu gibi ihtilâfları kısa zamanda halledilerek,
alınacak kararın vatandaşlara kısa zamanda
tebliğ edilmesi için ne gibi tedbirler almayı dü-
şünmektedir?

3. Sarayözü - Kızılcaavran köyleri hudut ve
mera ihtilâflarının halli hakkındaki karar bu
köylülere ne zaman tebliğ edilecektir?

4. Sarayözü köylülere tarafından ekilmiş
olan mahsullerin toplanması zamanı gelmiş ol-
masına ve toplama sırasında da yine kanlı kav-
gaların olacağı muhakkak bulunmasına göre
bakanlık bu iş için ne tedbir almayı düşünmek-
tedir?

Yukarda arzedilen hususların sözlü olarak
İçişleri Bakanı tarafından cevaplandırılmasını
arz ve rica ederim.

8. VI. 1952

Çorum Milletvekili
Hüseyin Ortakçıoğlu

İÇİŞLERİ BAKANI ETEM MENDERES
(Aydın) — Muhterem arkadaşlar, sayın arkadaş-
sının bahsettiği hudut ihtilâfı hakkında dosya-
sından topladığım muamele safahatını arzedi-
yorum.

Çorum ve Amasya illerine bağlı Sarayözü ve
Kızılcaavran köyleri arasındaki sınır ihtilâfı hak-
kında Sayın arkadaşım Çorum Milletvekili Hü-
seyin Ortakçıoğlu tarafından Büyük Millet Mec-
lisi Başkanlığına verilip 21. VI. 1952 gün ve
3887 - 8316 sayılı yazı ile Bakanlığımıza gönde-
rilen 8. VI. 1952 sözlü soru önergesi üzerine
durumu tetkik ettirdim.

Muhtelif bölümlere ayrılan soruları ve mua-
mele neticelerini madde halinde arz edeyim.

Sorular :

1. Çorum İlinin Lâçın Bucığına bağlı Sarayözü köyü ile Amasya İli Gümüşhacıköy İlcesinin Hamamözü Bucığına bağlı Kızılcaviran köyü arasındaki sınır ihtilâfı mezkûr köy halkı tarafından 1949 - 1950 yılında Çorum ve Amasya illerinden istenildiği halde bugüne kadar iki buçuk sene gibi bir zaman geçmesine rağmen bir karara bağlanmamış olmasının sebebi nedir?

Bu işte Çorum, Amasya valilikleri ile ilgili İçişleri Bakanlığı dairesi kanuni vazifelerini yapmışlar mıdır?

Yapmışlarsa ne için iki buçuk sene uzatarak bu kanlı kavgalara sebep olan hâdiseyi geciktirmişlerdir? Bu işte vazifelerini savsatan kimseler var mıdır? Varsa kimlerdir?

2. Köyler arasındaki hudut ihtilâflarının uzun zaman halledilmemesinden sürüncemede bırakılması yüzünden, zaman zaman ve sık sık kanlı kavgalar cereyan etmektedir. Bakanlık bu gibi ihtilâfların kısa zamanda halledilerek alınacak kararın vatandaşlara kısa zamanda tebliğ edilmesi için ne gibi tedbir almayı düşünmektedir?

3. Sarayözü Kızılcaviran köyleri hudut mer'â ihtilâflarının halli hakkındaki karar bu köylülere ne zaman tebliğ edilecektir?

4. Sarayözü köyleri tarafından ekilmiş olan mahsullerin toplanması zamanı gelmiş olmasına ve toplama sırasında da yine kanlı kavgaların olacağı muhakkak bulunmasına göre Bakanlık bu iş için ne tedbir almayı düşünmektedir?

Cevaplar :

1. Bahis konusu sınır anlaşmazlığı öteden beri mera olarak kullanılan yere, her iki köy halkınca tecavüz edilerek sürülmesinden ileri gelmiştir.

İlk şikâyet 1949 senesinde değil, 6 . III . 1951 tarihinde Kızılcaviran köyü muhtarı tarafından (Hamamözü) Bucak Müdürlüğüne yapılmış ve yapılan tetkikatta; Sarayözü köylüleri müteceviz addedilerek 10 . III . 1951 tarihinde tecavüzleri menedilmiş ise de bu arazinin Hamamözü Bucığı sınırları dâhilinde olmayıp Çorum'un merkez ilçesine bağlı (Lâçın) Bucığı sınırları içinde kaldığının iddia edilmesi üzerine iş bir menî müdahale mevzuundan çıkarak iki il arası sınır anlaşmazlığı şekline inkılâp etmiştir.

İlgili valiliklerce bir taraftan ihtilâflı mahalde müşterek inzibati tedbirler alınmakla be-

raher, diğer taraftan Amasya Valiliğinin 28.III. 1951, Çorum Valiliğinin 29 . III . 1951 günlü yazıları ile konu, Bakanlığımıza aksettirilerek 5442 sayılı kanun hükümlerine göre mahallinde inceleme yaptırılmak üzere müsaade ve tahkikat istenilmiş ve 17 . IV . 1951 tarihinde müsaade ve bilmekle beraber gerekli ödenek de gönderilmiştir.

1 . V . 1951 gününde anlaşmazlık bölgesinde tetkikte bulunan karına kurul sınır hattı üzerinde müşterek bir anlaşmaya varamamışlar, ayrı, ayrı sınır hatları ileri sürmüşlerdir.

Bu hususta il idare kurulu ve genel meclisinden alınan mütalâalar Amasya Valiliğinin 20. XII. 1951 gün ve Çorum Valiliğinin 18. II . 1952 günlü yazılarına eklenerek bakanlığa gönderilmiş dosya üzerinde, bakanlıkça yapılan incelemede yollanan krokilerin 1/200 000 lik haritaya tatbikında birtakım noksanlar görülmüş ve bâzı mevkiilerin kroki üzerinde belirtilmesine zaruret hâsıl olduğundan 16. IV . 1952 tarihli yazımızla valiliklerden mütemmim malûmat istenmiştir.

Bu malûmat Çorum Valiliğinden 28 . V . 1952 ve Amasya Valiliğinden de 31 . V . 1952 de gelmiştir.

Bakanlıkça hazırlanan ve sınırları belirten karar 5 . VII . 1952 tarihinde Başbakanlığa sunulmuş, 17 . VII . 1952 de tasdik edilerek 23 . VII . 1952 tarihinde mahallerine tebliğ edilmiştir.

5442 sayılı Kanun hükümlerine göre genel meclis mütalâasının alınması ve bu kurulların senenin muayyen günlerinde toplanmaları bizzat işlerin uzamasında âmil olmaktadır. Bu konuda ilgili valiliklerle, bakanlığımız memurlarının her hangi bir ihmal ve müsamahaları görülmemiştir.

Filhal, ihtilâflı sınır hattını belirtmek üzere mahalline giden heyetlerin orada bulundukları bir sırada köylüler arasında müessif yaralama hâdisesi çıkmış ise de büyümesine meydan verilmenden zabıta kuvvetleri tarafından önlenmiştir.

Bu hâdisenin Çorum İli merkez ilçesine bağlı Lâçın Bucığı Müdürü Nafi Önay'ın tahrik ve teşviki ile çıktığı iddia edilmiş ve mahalline bir mülkiye müfettişi gönderilerek tahkikat yaptırılmışsa da bucak müdürünün iddia

edildiği şekilde bir tahriki değil, öteden beri bu arazi sebebiyle biri birine muğber bulunan ve dâvalı olan iki köy arasındaki bir ekin çığneme münakaşası yüzünden anlaşılmıştır.

2. Son zamanlarda teknik ziraatın başlaması, Toprak Mahsullerinin değerlendirilmesi köylülerin müştereken kullana geldikleri meralara tecavüz etmeleri sınır ihtilâflarının doğmasına başlıca âmildir. Bakanlık mevzuat dairelerinde ihtilâfların süratle halli üzerinde durmaktadır. Mahallî yetkili kurullar bir anlaşmaya vardıkları takdirde kanuni formalitesi ikmal edilerek mahalline tebliğ edilmekte ve anlaşamadıkları takdirde merkezden gönderilen bitaraf heyetler tarafından incelemeler yaptırılmakta ve ihtilâfın halli cihetine gidilmektedir.

Bilhassa bu sene Yüksek Heyetinizin kabul ettiği tahsisatla ve üç ayrı heyet halinde memleketin muhtelif bölgelerine gönderilen (Mahsus kurullar) ın faaliyetleri, müspet sonuçlar vermiş ve müzminleşen ihtilâflar hal yoluna girmiştir. Önümüzdeki seneler de bu yoldan yürüyerek ıstırap veren mevzuların ortadan kaldırılmasına çalışacağız.

3. Yukarıda arzettiğim veçhile Sarayözü, Kızılcaviran köyleri arasındaki sınırın belirtilmesine dair olan karar 21.7. 1952 tarihinde 9040 sayı ile ilgili valiliklere tebliğ edilmiş ve 23.VII.1952 tarihinde arazi üzerinde karar hükmü yerine getirilmiştir.

4. Sarayözü köylüleri tarafından münazaalı mahalle ekilmiş olduğu bildirilen mahsullerin toplanmasında taraflar sulhen bir neticeye varamadıkları takdirde ihtilâfın umumi hükümlere göre mahkenrece halledilmesi gerekir. Mamafih bu konuda bakanlığımıza yeni bir şikâyet yapılmamıştır. Keyfiyet bundan ibarettir.

BAŞKAN — Hüseyin Ortakçıoğlu.

HÜSEYİN ORTAKCIOĞLU (Çorum) — Aktüelitesini kaybetmiş bir sorudur; maalesef. Ben de böyle olmasını istiyordum. Bugün bu dâvanın şikâyetçisi olan köylüler yine Hükümet merkezine kadar gelmişlerdir.

Sayın Bakana hâdiseyi uzun uzun izah buyurduklarından dolayı teşekkür ederim. Yalnız Gayrimenkul Tecavüzünün Men'i hakkındaki Kanuna göre, bir köyün müdahalesinin men'ine karar verildiği halde, idari makamlar bu kararı

Devlet kuvvetiyle tatbik etmemişlerdir, bunun sebebini anlıyamadım. Hem Çorum, hem de Aamsya valileri bu meselede ihmal göstermişlerdir. Devlet otoritesini kullanmamışlar, yani o zaman 2311 numaralı Kanuna göre verilmiş olan karar yerine getirmemişlerdir. Kendilerinden çok rica ediyorum; bu mesele yine müzminleşmiş, devam etmektedir. Geçen sene yüksek başkanlıklarında bir ekip teşkil edildi. Bunlar böyle müzminleşmiş meseleleri gidip yerinde hallediyorlardı. Çok rica ediyorum. Çorum'a da bir ekip göndersinler ve işi halletsinler. Yine Amasya'nın Kızılcaviran köylüleri iki gün evvel 5 kamyonla o köye gidip tecavüz etmişlerdir. Bir ekip gönderilerek bu meselenin mahallinde halini kendilerinden rica ediyorum.

BAKAN ETEM MENDERES (Aydın) — Sayın arkadaşım şikâyet gelen bu köylüleri lütfen Bakanlığa göndersinler, dinliyelim. Bu mesele ile yakından alâkarar olacağımı kendilerine temin ederim. (Sağol, sesleri)

7. — *Zonguldak Milletvekili Abdürrahman Boyacıyiller'in, Yunan Kral ve Kraliçesi şerefine verilen resmi kabule Millet Partisinin davet edilmemesi sebebine ve alelûmum resmî davet ve merasimlerde siyasi parti genel başkan ve Meclis grubu başkan ve temsilcilerinin hazır bulunmaları için davetiye gönderilmemesi sebebine dair Başbakanlıktan sözlü sorusu (6/761)*

BAŞKAN — Abdürrahman Boyacıyiller salonunda hazır değildir. Gelecek Birleşime kalmıştır.

8. — *Mardin Milletvekili M. Kâmil Boran-ın, Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete'nin istifası sebebine ve Bakanlar Kurulundaki değişikliklere dair Başbakanlıktan sözlü sorusu (6/766)*

BAŞKAN — Başbakan yoktur. Gelecek Birleşime bırakılmıştır.

9. — *Malatya Milletvekili Mehmet Sadık Eti'nin, Elbistan Belediye Başkanı Ahmet Arkan'a ne zaman ve hangi sebeplerle işten el çekirildiğine ve hakkında yapılan muamele neticesine dair İçişleri Bakanlığından sözlü sorusu (6/767)*

BAŞKAN — Mehmet Sadık Eti yoktur. Gelecek Birleşime bırakılmıştır.

10. — *Kars Milletvekili Hüsamettin Tugay'ın, Kars ilinin Ardahan, Pash, Arpaçak, Çıldır ve Göle yollarının önümüzdeki kış mevsiminde motorlû nakil vasıtalarının işlemesine müsait bir hale getirilmesi için ne düşünüldüğüne dair Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu (6/779)*

BAŞKAN — Hüsamettin Tugay yoktur, gelecek birleşime bırakılmıştır.

11. — *Van Milletvekili Ferid Melen'in, inşasına devam edilmekte olan Genç - Muş demiryolunun ne zaman Muş'a ulaşacağına, Muş - Tatvan hattının inşasına Hükümetin taraftar olup olmadığına dair Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu (6/793)*

BAŞKAN — Soru sahibi yoktur, gelecek birleşime bırakılmıştır.

(Geldi, geldi sesleri).

Tefhim yapıldı efendim.

12. — *Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın, Mardin ilinin asayiş durumu hakkında İçişleri Bakanlığından sözlü sorusu (6/803)*

BAŞKAN — Aziz Uras yoktur, gelecek birleşime bırakıldı.

13. — *Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın, Dicle üzerinde kurulması düşünülen Varagele hakkında Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu (6/804)*

BAŞKAN — Soru sahibi yoktur, gelecek birleşime bırakıldı.

14. — *Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın, Iskenderun - İran yolunun Urfa - Midyat Cizre kısmının ne zaman tamamlanacağına dair Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu (6/805)*

BAŞKAN — Aziz Uras yoktur, gelecek birleşime bırakıldı.

15. — *Mardin Milletvekili Aziz Uras'ın, Çağ - Çağ sulama projesinin ne safhada olduğuna dair Bayındırlık Bakanlığından sözlü sorusu (6/812)*

BAŞKAN — Soru sahibi yoktur, gelecek birleşime bırakıldı.

16. — *Mardin Milletvekili M. Kâmil Boran'ın, bir toplantı esnasında söylenen Volga Vol-*

ga » şarkısı hakkındaki sorusuna Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin sözlü cevabı (6/818)

BAŞKAN — Önergeyi okutuyoruz.

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Millî Eğitim Bakanı şerefine tertip edilen bir toplantıda söylenen « Volga, volga » şarkısına ve Bakanın hiçbir tepki göstermediğine dair olan söylentiler doğru mudur?

Bu sualin Millî Eğitim Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Mardin Milletvekili

M. Kâmil Boran

MILLÎ EĞİTİM BAKANI TEVFİK İLERİ

(Samsun) — Muhterem arkadaşlar; bu soruya girmeden evvel bu soru vesilesiyle müsaadenizle usul hakkında bir mâruzatta bulunacağım:

Soru müessesesi, hükümetin icraatını kontrol etmek için tesis edilmiş bir müessesedir. Ve her milletvekilinin bakanlardan sorma hakkı mukaddestir. Bu soruları cevaplandırmakta bizim için şerefli bir vazifedir. Bu şerefli vazifeyi bugüne kadar büyük bir hassasiyetle yaptığımızı takdir edersiniz.

Ne soruyor arkadaş benden Millî Eğitim Bakanlığının hangi icraatından neyi soruyor Böyle bir şey yok. İhtüzüğün 150 nci maddesini okuyorum.

«Soru, açıkça gösterilmiş işler hakkında bilgiler istemektir.»

Bu itibarla Meclis çalışmalarında fena bir gelenek teşkil etmemek için ve kendimi bu soruyu cevaplandırmakla mükellef addetmediğim için konuşmuyorum. Eğer konuşacak olurlarsa esas hakkında da söz söylemek hakkım mahfuzdur.

BAŞKAN. — Kâmil Boran, buyurun.

KÂMİL BORAN (Mardin) — Muhterem arkadaşlar; Sayın Millî Eğitim Bakanı usulü ileri sürerek ve Tüzükten istifade bulunarak vazifesini ifadan istinkâf etmiştir.

Arkadaşlarım; eğer Millî Eğitim Bakanı cevap vermekten çekiniyorsa, ben konuşmaya hazırım.

Cumhuriyet Hükümetinin Millî Eğitim Bakanının sofrasında söylenen vahim bir şarkıdan (Volga Volga) dan kaçınmak; Hükümet için,

Cumhuriyet Hükümetinin Millî Eğitim Bakanı için hazindir.

Arkadaşlar; Millî Eğitim Bakanının şerefine tertip edilen bir ziyafette söylenen ve mahiyeti hepimizce malûm olan bir şarkının izahından çekiniyorsa, Maarif camiasının başında bulunan bir bakan için çok korkunçtur. İş usul meselesiyle gizlemeye hakkı yoktur. Eğer Millî Eğitim Bakanı, maarif teşkilâtının başında ve maarif camiasının temsilcisi bulunmasaydı böyle bir meseleyi bu kürsüye getirmeye asla lüzum görmezdim. Sebebini açıklamalıdır. Umumi efkâr bununla şiddetle alâkadardır. (Soldan hiç alâkadar değil sesleri)

BAŞKAN — Millî Eğitim Bakanı.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI TEVFİK İLERİ (Samsun) — Türk Milletinin ve sizin huzurunuzda söyleyemeyeceğimiz, cevabını veremeyeceğimiz tek şey yoktur. (Soldan, bravo sesleri). Bu mevzua girerse kendisi gülünç mevkie düşecektir. Fakat tekrar ediyorum, esasa girmeden usulü konuşalım. Bir gün kendisi buraya gelir, ben Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'yi gece rüyamda gördüm beni korkuttu, niçin beni korkuttu diye bir sual sorarsa buna da cevap verecek miyim?

Bu suali bize tévcih etmesinin esasını anlat-sın cevap vermeye hazırım. Fakat her suale bakan cevap vermeye mecbur değildir. Soru müessesesinin gayesi bu değildir. Çıksın, konuşsun, fakat tekrar ediyorum, gülünç mevkie düşecektir, biz o kadar sağlam ve o kadar kuvvetliyiz. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — Kâmil Boran.

M. KÂMİL BORAN (Mardin) — Arkadaşlarım, Sayın Millî Eğitim Bakanı sorumu cevaplandırmaktan kaçınıyor. Şu halde ben arz edeyim:

Arkadaşlarım; İstanbul'da üzüntü ile dinlediğim söylentiler şu idi: Temmuz veya Ağustos içinde Maltepe taraflarında bir yerde Millî Eğitim Bakanına bu bakanlığa mensup bâzı kimseler... (Soldan, gürültüler, yerini söyle sesleri). Bu bakanlığa mensup bâzı kimseler.. (Soldan, nerede sesleri, gürültüler).

BAŞKAN — Devam ediniz.

KÂMİL BORAN (Devamla) — Bir ziyafet vermişler, bu ziyafette hazır bulunanlardan birisi volga volga şarkısını aşk ve şevkle terennüm

etmiş. Bu şarkının mahiyeti malûm. (Nedir sesleri? Bilmiyoruz sesleri). Sayın Bakandan sorarsanız daha iyi bilir. (Bilmiyoruz sesleri). Bilmiyorsanız çok hazindir. (Bilmiyoruz sesleri). Fakat yine rivayete göre kendisi hiçbir tepki göstermemek suretiyle bu şarkının okunmasını zımnen tasvip etmiş. Sayın İleri Millî Eğitim teşkilâtının başında bulunmasaydı ve memleketin kültürünü temsil etmeseydi, böyle bir söylentiye asla ehemmiyet vermezdim. Beni gülünç mevkie düşüreceğini söyleyen Bakanı hatırlarda olduğu üzere daha evvel gençlik ve cahillik sırasında vatan ve din haini Nâzım Hikmet'e hayranlık (Gürültüler) gösterdiği de ileri sürülmüş ve ortaya bâzı vesikalar konulmuştur. (Devamlı gürültüler). Bu yeni söylentiler eski iddialara inzıman edince bilhassa son zamanlarda tevali eden komünistlik zanlısı tevkifleri münasebetiyle, vatandaş nazarlarının Devlet Tiyatrosuna çevrildiği şu sıralarda efkârı umumiyenin yeniden tereddüt ve endişeye düşmemesi gayrikabildir. Bundan şahsan, Millî Eğitim Bakanı kadar Cumhuriyet Hükümetinin ve maarif teşkilâtının şeref ve itibarı haleldar olacaktır.

İşte ben zihinlerde uyanan bu şüphe ve tereddütlerin izalesine ve Bakanın durumu millet kürsüsünde bütün millete izah etmesine imkân vermek emeliyle bu soruyu sordum ve çok yerinde bir vazife gördüğüme kaanım. Bütün iyi niyetime karşı beni gülünç vaziyete düşüreceğini söylüyor. Millî Eğitim Bakanına teessüfler ederim.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI TEVFİK İLERİ (Samsun) — Hikâye dinlemek istiyor musunuz? Mecbursunuz dinlemeye artık. Çünkü usul hakkında söylemeye mecbur olduğum sözleri söyledim. Fakat arkadaşım ısrarla bu iş üzerinde durdular. Gündemimizde bir çok maddeler ve sorular olduğu halde bu hikâyeyi söylemeye, istemeye istemiye, mecburum. Bu, hakikaten bir yaz günü hikâyesidir.

Bu sene İstanbul'da bulunduğum bir hafta, on günlük zaman içinde aileleri çocukları ile beraber bir kamp yapmakta olan Devlet Tiyatrosu artistlerinin topluluğuna, okul içindeki kamplarına eşimle beraber bir ziyafette bulundum. Oturduk, kahvelerini içtik, ayrılma zamanı gelince, sanatkârlar, «biz her gece toplu olarak Süreyya gazinosuna, plâjına gidiyoruz ve akşam yemeğimizi orada yiyoruz, isterseniz hep beraber oraya

gidelim» dediler. Hay hay dedik, bir müddet sonra gittik. Oraya İstanbul Şehir Tiyatrosu artistlerinden Galip Arcan da geldi. Oturduk, konuştuk, hikâyeler anlatıldı, sanattan bahsedildi. Biz yine harekete geldik, ısrarla, bir çorbamızı için dediler. Onlarla beraber bu çorba içme tek-lifini de kabul ettik.

Arkadaşımın neresinden başlayım hatalarını düzeltmeye? Resmî bir yerde şerefine tertip edilen bir ziyafet diyor. Umumun içinde, Süreyya plâjı gazinosunda, birçok vatandaşlar huzurunda; sanatkârların ailelerinin yaptıkları yemeklere, oradan ilâve edilen çerezlerle vücuda gelen mütevazı bir yemek masası.

Ekseriyetini opera sanatkârları teşkil ediyordu. Yemeğin bir ânında, bir hengâmesinde - etrafta da vatandaşlar var - şarkı söylemek, şan söylemek hususunda birbirlerinden ricalarda bulundular. Muhtelif operalardan muhtelif arıyalar söylendi, Türk halk havaları söylendi.

Ve yine karakterine, imanına, inancına bilhassa inandığım bir arkadaştan da şarkı söylenmesi istendiği zaman o da, son olarak (volga volga) şarkısını söyledi ve ondan sonra da dağıldı. Hâdis budur. Bir kere resmî bir yerde değil, şerefime değil. Bir gazinonun içinde bir toplantı ve yemek, herkesle beraber. Muhtelif arıyalar, opera parçaları ve muhtelif halk şarkıları ve nihayet volga volga şarkısı. Arkadaşım kürsüden birtakım pozlarla «Volga volga» hangi volga volga biliyor musunuz gibi sözler sarfetti. Ehemmiyetini idrak etmediğimize hayretler ve esefler etti. Bana buradan ve ısrarla Volga volga şarkısı hakkında söz söylettiği için husule gelecek vebali onun boynuna dolayorum. Bu şarkının mahiyetini sizler gibi ben de bilmiyordum. Bu sorudan sonra acaba bir şey mi vardı? Diye araştırdım onu da öğrendim.

Arkadaşlar, bu (Volga volga), komünist Rusya'dan kaçan Beyaz Rusların bütün memleketlere götürdüğü, tarihi belli olmıyan bir Rus halk şarkısıdır. Beyaz Ruslara, antikomünistlere bayrak olmuş bir şarkı. Hayatının mühim bir kısmını komünistlikle mücadele ile geçiren ve zannedirim Amerika'da ölen meşhur muganni Şalyap'ın bütün klâsik programlarının başına bu şarkıyı koymuş. Tek kabahati bir Rus halk türküsü olduğundan ibarettir.

Dâva bundan ibaret... Acaba içinde ne var, dedik, aradık taradık, bunu da bulduk. Elim-

de metni var. Çok eski, tarihi belli olmıyan bir devirden kalma bir Kazak aşk türküsüdür. Bizim şu Çakırcalı Efe einsinden bir Kazağa ait bir aşk hikâyesi.. Metni de burada..

Arkadaşlar, gördüğüm bir filmi hatırlıyorum. Bu filmde Beyaz Ruslar, Komünist Rusya'dan kaçan ve onunla mücadele eden eski prensler, asıladeler her sene bir araya gelince bu şarkıyı söylüyorlardı.

Arkadaşlar, dâva bir Rus şarkısının söylenmemesi dâvası ise onu ayrıca münakaşa edelim.

O halde Çaykovsky'yi dinlemiyeceksiniz, Korsakof'u dinlemiyeceksiniz. Geçen gün bir toplantıda, bir öğretmenler toplantısında Fethi Kopuz Korsakof'un (Şan hindu) sunu çaldı. Aman Kâmil Boran duymasın, yine sorabilir, bakan niye tepki göstermedi diye, dedim.

Arkadaşlar, milletin büyük dâvaları vardır, büyük meseleleri vardır. Bunların başında milliyetçilik gelir, bunların başında Komünizmle mücadele gelir. Bu kadar büyük meseleleri böylece küçültüp pespaye ve dejenere etmeye kimsenin hakkı yoktur. (Soldan bravo sesleri). Aksini söyliyeyim, bu şarkı söylenirken hemen elimi vurup ayağa kalksaydım, derhal susun deseydim, Kâmil Boran da beikden «ne yaptım, neden susturdun, hangi hakla ve sebeple» diye sorsaydı, ne cevap verecektim?

Kendisinden soruyorum, muhtemel ve melhuz değil ama bir an için kendini Millî Eğitim Bakanı farzet; orada benim yerimde ol, ne yapacaktın, nasıl bir tepki gösterecektin ve niçin gösterecektin? (Soldan partisi adına söylesin sesleri). Evet soruyorum. Bunu burada kapatıyorum ve tekrar ediyorum, gülünç oluyorsun! Bir zamanlar Komünizmle mücadeleye kuvvetle girdiğimiz zaman bunu bana haksız olarak isnat ettiler; Rus salatası yemiyecek misiniz? Çaykovski'yi dinlemiyecek misiniz? diye. Bizim dâvamız ve bu mesele bu kadar basit değildir. Biz fikir ve ideal uğruna fikir ve idealimize yaraşır olgunlukla mücadele ediyoruz.

Çaykovski'nin radyoda çalınan eserini programdan kaldıracaksın, Puşkin'in eserini okumayacaksın, kütüphanelerden kaldıracaksın, (Rus salatası yemiyeceksin sesleri) evet Rus salatası yemiyeceksin... (Soldan alkışlar, gülüşmeler) Bu, bizim milliyetçiliğimizle kabili telif olamaz,

Arkadaşım aklınca bu sorusunu sağlam kazığa bağlamak istedi ve Nazım Hikmet'ten de bahsetti. Kendisinin hayatının ne zamandan beri olan kısmının hesabını vereceğini bilmem ama, ben kendimi bildiğim andan itibaren bütün hayatımın hesabını vermeye hazırım ve muktedirim. 19 yaşında iken Nazım Hikmet'in memleket kokan bir şiirine, öyle zannettiğim şiirine, memleket sevgisi ile hayranlığımı ifade etmiştim. 19 yaşından bu yana seneler geçmiş... Fakat daha evvel, hattâ 20-21 yaşında iken, o senelerde Nâzım Hikmet'e ve ideolojisine karşı milliyetçi gençlik hareketlerini sevk ve idare etmiş bir insan olarak karşı dikilmiştim. Daha sonra hapiste yatan ve yüzde yüz kıyamet suçu ile yatan insan için cerideler dolusu af imzaları toplandı, Nâzım Hikmet'in affı günün meselesi oldu. Kimlerin bu af talepnameleri altına imza attığı da malûm; ben ise bu Mecliste Umumi Af Kanunu konuşulurken, hattâ usule de aykırı olarak, Bakan olduğum halde bu kürsüye sığmış ve Nâzım Hikmet'in bir vatan haini olduğunu söyleyerek affedilmemesi için kanuna bir madde sokturmaya muvaffak olmuş bir insanım, sana söylemiyorum, çünkü sen fenalık yapmaya da muktedir değilsin Kâmil Boran, ama mensup olduğun parti iktidarda iken mektep kitaplarına kadar düzünelerle sokulmuş Nâzım Hikmet'in şiirlerini birer birer taratan, bu kitapları mektep kütüphanelerinden teker teker ayıklayan ve Tanrı'nın büyük bir lûtfu telâkki ettiğim bugünkü vazifem dolayısıyla ekilen muzır tohumları temizlemek yolunda çalışan bir insanım. Sende vicdan, sende vicdanın milyonda bir kırıntısı olsa idi bu şekilde konuşmazdın. Seni milletin yüksek vicdanına ve Allah'a havale ediyorum.

Arkadaşlar : Tekrar ediyorum. Bu Mecliste bu mevzuda konuşmalar olmamalıydı. Ama oldu. Bu kürsüde «Volga Volga» şarkısı hakkında söz söylemek acıdır. Yazık ki, bu sözler zabıtlara geçti. 1952 yılında bir muhalif milletvekili Millî Eğitim Bakanına neler sormuştur diye en-sali âtiye bunu görecektir.

Kürsüden ayrılırken şunu söyleyeyim ki, Kâmil Boran, Tevfik İleri'nin kalbi doğduğu günden bugüne kadar küt küt çarpmaya başladığı günden bu yana Türk, küt diye değil «Türk, Türk, Türk» diye atmıştır ve ölünceye kadar da

öyle çarpacaktır. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN — Kâmil Boran.

MEHMET KÂMİL BORAN (Mardin) — Arkadaşlar; ben sayın Tevfik İleri'nin, gençlik devrinde ifadesine göre 19 yaşından sonra bir hayranlık gösterdiğini şahsan iddia etmedim. Benim sözlerimi heyecanla dinlemiş olacak. Sözlerimi tekrar ediyorum. Zihinlerde uyanan şüphenin ve tereddütlerin izalesine millet kürsüsünde bütün millete izah etmeye imkân vermek emeliyle bu soruyu sorduğumu söyledim. (Soldan, gürültüler).

Müsaade buyurun;

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Müsaade buyurun, Sayın Bakanın şu beyanatı demagoji şaheserleri arasında yer alacak bir değerdedir. Fakat gene bu beyanat göstermektedir ki, memleket gençliği için asıl büyük tehlike kendisi ve kendi zihniyetinde olanlardır. Bu vahim hâdiseyi bir Cumhuriyet Hükümetinin Millî Eğitim Bakanı nasıl küçük görebilir ve gösterebilir. (Soldan; gürültüler, hangi hâdisе sesleri). Bunun takdirini iz'an ve vicdan sahiplerine bırakıyorum.

Sayın bakandan soruyorum; yarın aynı bakanın körpe ağızlar tarafından söylendiğini duyarsak bunu da ehemmiyetsiz bir hâdisе olarak mı telâkki edeceğiz?

SAFFET GÜROL (Konya) — Burası Meclis olmasaydı ben de aynı şarkıyı söylerdim.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Eğer arzu ederseniz ben sıramı size terkedeyim, konuşmaya hevesli iseniz, buyurun.

SAFFET GÜROL (Konya) — Sözlü soru müessesesi müsaade etseydi cevap verirdim.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Arkadaşlar; sayın bakan bir halk şarkısıdır, diyor. (soldan; ya ne sesleri). Bunun karşısında titredim. Efkarı umumiye bunu duyduğu zaman bunun ne hazin manzara olduğunu anlayacaktır.

PERTEV ARAT (İzmir) — Anlat şu nedir, biz de anlayalım Kâmil Bey.

MEHMET KÂMİL BORAN (Devamla) — Bu zihniyet Türk gençliğinin ve memleketimizin istikbali için korkunç ve faciâh neticeler doğurabilir. (Vah, vah sesleri). Bu zihniyette bir zata Millî Eğitim teşkilâtının emanet edilmesini iz'an ve vicdan sahibi arkadaşlar teviz eyhemez. (Gürültüler). Ben vazifemi yaptım, Yüksek Ka-

mutay elini viedanma koysun kararını versin. (Gürültüler).

17. — *Mardin Milletvekili Mehmet Kâmil Boran'ın, Kore'deki Türk silâhlı kuvvetlerinin zayıyatı hakkındaki sorusuna Millî Savunma Bakanı Seyfi Kurtbek'in sözlü cevabı (6/819)*

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

4. X. 1952

Kore harekâtına iştirakimizden 15 Ekim 1952 tarihine kadar şehit, yaralı, esir ve kayıp olarak Türk silâhlı kuvvetlerinin uğradığı zayıyat miktarı nedir?

Bu sorunun Millî Savunma Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Mardin Milletvekili
Mehmet Kâmil Boran

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI SEYFİ KURTBK (Ankara) — Sayın arkadaşlar, bir sözlü soru, bir milletvekili tarafından...

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Hatip konuşurken usul hakkında söz verilmez.

SADRİ MAKSUDİ ARSAL (Ankara) — Bu, çok mühim askerî esrar olduğu için ifşa edilmemesini rica ederim.

BAŞKAN — Savunma Bakanı, devam edin.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI SEYFİ KURTBK (Devamla) — Sayın arkadaşlar, bir sözlü soru bir milletvekili tarafından, bilinmeyen mevzular üzerinde sorular. Sayın arkadaşım, Kore'deki zayıyatımızı soruyor. Eğer bu, milletçe bilinmeyen, saklanan bir mevzu olsaydı huzurunuzda rakamları tekrar açıklardım. Fakat şimdiye kadar bu hususta 64 tebliğ yaydık ve zayıyatımızı bu tebliğlerle bildirdik. Hakikaten maksatları bu rakamları öğrenmek idi ise oradan öğrenebilirlerdi. Yok, böyle toptan rakamları alıp, büyük şeyler halinde göstermek suretiyle politika yapmak istiyorlarsa, bu hususu yüksek takdirinize arz ederim.

BAŞKAN — Kâmil Boran, buyurun.

KÂMİL BORAN (Mardin) — Millî Savunma Bakanının şu beyanatını çok hâzin buluyorum.

Arkadaşlar, sözlü sorumu (Gürültüler, politika için verdin sesleri). Teşriî vazifemi ifa

için verdim ve bunun için konuşuyorum. (Senin gibi konuşacaksak konuşmıyayım sesleri).

BAŞKAN — Hatibin sesini kesmeyin.

KÂMİL BORAN (Devamla) — Konuşma yer orası değil, burasıdır.

BAŞKAN — Devam edin efendim.

KÂMİL BORAN (Devamla) — Sayın Millî Savunma Bakanı 64 resmî tebliğin neşredildiğini, sorunun cevabını da oradan takip edebileceğimi ifade ettiler.

MEHMET ÖZDEMİR (Kayseri) — Politika yapıyorsun, politika.

KÂMİL BORAN (Devamla) — Size cevap vermek lüzumunu duymuyorum.

Millî Savunma Bakanlığınca hakikaten böyle bir tebliğ neşredilmektedir. Fakat benim sorum bundan da ibaret değildir. Ben bunun yanında esir ve kayıpların da toplu olarak verilmesini istiyorum.

Biz kendi imkânlarımıza göre yaptığımız fedakârlığı bilmeliyiz. Bu azametli fedakârlığı yalnız biz değil bütün dünya bilmelidir. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı bir bülten neşretmektedir. Başkaları yaptığı fedakârlığı 10 misli göstermek isterken sayın Bakan hakiki fedakârlığımızı göstermekten sakınmıyor. Bu zihniyete hayret ediyorum. Onun için sorumu tekrar okusunlar. (Ne yapacaksın? sesleri, gürültüler). Gürol, yerinden çok müdahale ediyor. Sorunun mânasını sonra aulıyacaksınız.

BAŞKAN — Millî Savunma Bakanı.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI SEYFİ KURTBK (Ankara) — Sayın arkadaşlar, Kore'de çarpışan askerlerimiz Türk Milletinin şerefi, istiklâli ve bütünlüğünün korunmasını da içine alan ve milletçe katıldığımız Birleşmiş Milletler topluluğunun bir cephesinde çarpışmaktadır. Oradaki arkadaşlarımız birinci derecede bu vatanın müdafaasını yapıyor, ikinci derecede de milletçe söz verdiğimiz bir topluluğun müdafaasını yapıyor. Onlar şu dakikada düşman karşısında çarpışırken yaptıkları fedakârlığın, dökükleri bir damla kanın bile fazla mı, az mı şeklinde mucibi münakaşa olduğunu görürlerse, bunun mâneviyatları üzerinde nasıl bir tesir bırakacağını ve bundan düşmanın nasıl istifade edeceğini yine yüksek takdirlerinize bırakırım.

Şimdiye kadar biz de zayıyatı hemen neşrediyorduk, tetkik ettim, gördüm ki, son zamanlarda diğer milletler de ve Başkumandanlık da bu

şekilde neşri kaldırmıştır. Niçin? Şunun için: Derhal zayıat bildirilirse düşman karşısında muayyen bir cephede angaje edilmiş kuvvetin muayyen muharebeden sonra zayıatını bizden öğrenmiş oluyor. Bu suretle kendi silâh ve taktiğinin tesir derecesi hakkında bilgi ediniyor. Bundan dolayıdır ki biz de iltihak ettiğimiz müsterek orduların hattı hareketini takip ediyoruz. Bundan bir mâna çıkarılması doğrudan doğruya bir fena düşüncenin eseridir.

Binaenaleyh tekrar ediyorum; şu dakikada cephede arkadaşlarımız savaşırken onların savaşlarını münakaşa konusu yapmıyalım. Politika mevzuu mu yoktur, pek çok. Vakti gelince her şey zamanında bildirilecektir. (Alkışlar).

KÂMİL BORAN (Mardin) — Arkadaşlarım, benim iyi niyetle sorduğum bir suali politika mevzuu yapan Millî Savunma Bakanı... (Asıl sen yapıyorsun sesleri ve gürültüler). Millî Savunma Bakanı her şeyden evvel bu mevzuu iyi-ce kavramadığını bütün millete ilân ediyorum.

Arkadaşlarım, ben bunun gizli kalmasını daha kötü bulurum. (Gizli değil sesleri). Yaptığımız fedakârlığın derecesini biz de bilelim, müttefiklerimiz de, bütün dünya da bilsin. Binaenaleyh biraz evvel arzettiğim gibi herkes yaptığı fedakârlığın on mislini gösterirken biz fedakârlığımızın hakiki derecesini dahi saklamaya çalışıyoruz. (Saklıyan yok sesleri). Bunu hiçbir zaman doğru bulmuyorum. Bu iyi niyetli teşebbüsümün semeresiz kaldığını görerek üzüntü içinde kürsüden iniyorum.

NIHAT EĞRİBOZ (Çanakkale) — Bu işle senin aklın ermez.

18. — Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer'in, 8 Ekim 1952 tarihinde Balıkesir'de C. H. P. mensuplarının yapmak istedikleri açık hava toplantısında vukubulan hâdisе dolayısıyla valinin durumuna ve Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın, bazı nutuklarında bu hâdiseye temas ederek söylediği bildirilen sözlerinin doğru olup olmadığına dair Başbakanlıktan olan sorusuna İçişleri Bakanı Etem Menderes, Devlet Bakanı Muammer Alakant ve Başbakan Adnan Menderes'in sözlü cevapları (6/826)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına
Ankara

Aşağıdaki sorularımı Başbakanın sözlü ola-

rak cevaplandırmasını sağlamanızı rica ederim.

Sivas Milletvekili

Reşat Şemsettin Sirer

1. 8 Ekim 1952 Çarşamba günü Balıkesir'de başlarında birkaç milletvekilinin de bulunduğu bir kalabalığın; kanun ve nizam dairesinde bir açık hava toplantısı yapan Balıkesir'li Cumhuriyet Halk Partisi mensuplarına tecavüzlerde bulunmalarını, bu suretle bir vatandaş zümresinin siyasi hürriyetinin ihlâl olunmasını Balıkesir Valisinin aynı gün aynı meydanda iki siyasi partiye toplanma izni vermesi kolaylaştırmamış mıdır?

Valinin bu hareketi ve bir partizan zümrenin nizama aykırı hareketlerini eliindeki Devlet vasıtalarını gereği gibi kullanarak önlemeye teşebbüs etmemesi; zâti bir takdir hatası mıdır? Yoksa mercilerinden böyle talimat mı almıştır? Bu valinin Balıkesir'de istihdamına devam olunacak mıdır?

2. Bazı gazeteler Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın Turgutlu, Salihli ve Kırkağaç ilcelelerinde hoparlörle halka yayınlanan nutuklarında:

«Manisa ve Balıkesirde Demokrat kardeşlerimizin yaptıkları tezahürler iftihar edilecek olaylardır. Sizleri bütün kalbimle tebrik ederim. Bundan böyle de bunların hadlerini bildirmekten geri kalmıyacağız. Bu verdiğiniz ders kâfi gelmezse bu kalın kafahlara Hükümetimiz ve partimiz daha büyük dersler vermeye hazırdır.» dediğini yazdılar.

Bu yazılanlar doğru mudur? Doğru ise kendisi ile kabinenizde siyasi mesuliyet iştirakine devam edecek misiniz?

3. Bundan sonra her hangi bir siyasi partinin lideri; meselâ; Demokrat Partinin Genel Başkanı olan siz yurdun her hangi bir köşesinde bir siyasi toplantı yapmak, kendi partililerinizle ve diğer vatandaşlarla konuşmak isterseniz o zaman size muarız olan bir zümre aralarında veya başlarında milletvekilleri de bulunduğu halde Balıkesir hâdisesinde olduğu gibi ve aynı metotları kullanarak sizi konuşturmamaya teşebbüs ederse Hükümet makamlarının ihtiyar edecekleri hareket tarzı ne olacaktır? Balıkesir Valisi gibi mi hareket edecektir? Ve mercilerin durumu da aynı mı olacaktır?

BAŞKAN — Hükümetten soruyoruz, bundan

sonraki soruyu ayrıca mı cevaplandıracaksınız, beraber mi?

İÇİŞLERİ BAKANI ETEM MENDERES
(Aydın) — Ayri.

Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer arkadaşımızın 8 Ekim 1952 Çarşamba günü Balıkesir'de cereyan eden hâdiseler hakkında Sayın Başbakanımızdan sözlü olarak cevaplandırılmasını istedikleri hususlara Sayın Başbakan adına cevap arz ediyorum.

1. Balıkesir'de 8 Ekim 1952 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisine mensup vatandaşlar zümresinin siyasi hürriyetlerini ihlâl eder bir hareket vâkı olmamıştır.

2. Balıkesir Valisi, Halk Partisi açık hava toplantısı, gün batmazdan evvel nihayet bulduğu takdirde aynı meydanda Demokrat Partililerin de toplantı yapmalarına müsaade vermiştir ki, bu da İctimaatı Umumiye Kanunu hükümlerine uygundur.

3. Valinin her iki partili zümreye vermiş olduğu toplantı müsaadesi, kendisinin kanunen yapmaya mecbur olduğu vazifelerdendir. Vali, kanun dairesinde salâhiyetlerini takdir ve istimal eylemiştir. Kanuna aykırı bir hareketi görülmediği için hakkında bizatihi bir muamele-ye tevessüle lüzum ve mahal görülmemiştir.

4. Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın, Manisa Vilâyeti kazalarında irat ettiği nutuklar soruda münderiç metne uygun görülmemektedir. Bu beyanatı hakkında, şimdi kendisi izahat verecektir.

5. Soru müessesesi, Hükümet işleri yani icraatı hakkında bilgi edinme müessesesidir. Muammer Alakant'ın her hangi bir yerde ifade ettiği bir fikir hakkında Başbakanın ne düşündüğünü sormak soru müessesesinin bu hüviyeti ile telif olunamayacağı kanaatindeyiz.

Çünkü : Bahis mevzuu soru her hangi bir iş ve Hükümet icraatı üzerinde bilgi edinilmek gayesini istihdaf etmemektedir.

BAŞKAN — Devlet Bakanı Muammer Alakant.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, evvelâ, Sayın Şemsettin Sirer'in bu hususta Büyük Millet Mecisine bir sual takriri vermiş olmasından mütevellit duymuş olduğum memnuniyeti arz ve ifade etmek isterim. Sayın Baş-

bakanın Londra'ya seyahat günlerinin ferdasında verilmiş olan bu nutku, böyle mühim bir ziyaretin yapıldığı sırada dahilî politikaya ait polemiklerin şiddetlenmemesi kaygısı ile o zaman neşir ve ilân edilmemişti. Bugün milletin huzurunda ve, sevgisi ve itimadı benim için en büyük kıymet taşıyan sizlerin huzurunda bir Devlet Bakanı olarak yapmış olduğum ifadelerin tam metin ve mahiyetiyle arz ve ifade edilmesi bu memnuniyetin sebebini teşkil etmektedir.

Söylemiş olduğum sözleri arzetmezden evvel 1-2 noktayı daha tenvir etmek isterim : Bendeniz muhalefet sıralarında iken o zamanın Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı olan İnönü'nün hareketlerini ve Cumhurbaşkanı vasfına uymayan beyanatını gerek Büyük Millet Meclisinde ve gerekse milletin huzurunda tenkid etmekten, hatalarını belirtmekten çekinmeyen bir arkadaşımızdım. Fakat biz iktidara geldikten sonra sizlerce de malûm olan bütçe müzakerelerinde kendilerinin yapmış olduğu ve bizim ve sizlerin haksız, yersiz bulmuş olduğunuz beyanatına rakamlarla ve kanuni metinlerle cevap vermekten başka kendine bir hücumda bulunmuş değildim.

Diğer bir nokta; şimdi sizlerce de tesbit edeceğimiz gibi, bu beyanat Halk Partisine müteveccih olmamıştır. Doğrudan doğruya, bütün millet üzerinde olduğu gibi, Halk Partisinin saflarında bulunan arkadaşlarımızın dahi hayret ve teessürünü uyandıran İnönü'nün beyanatı ve İnönü'nün bence bir hareket başlangıcı telâkki ettiğim fiiline munhasır bulunmuştur. (Soldan: Bravo sesleri)

Sayın Başbakanımızın Londra'ya müteveccihen hareket ettikleri gün, Pazartesi günü buradan hareket edip Salı günü Alâşehir'e vâsıl oldum. Alâşehir, benim ve ecdadımın doğup yaşadığı bir memlekettir. Tren Alâşehir'e çok geç vâsıl olduğu ve grubu şems olduğu için beyanatımı ertesi gün partili, partisiz vatandaşların toplanmış olduğu bir yerde yaptım.

Memleketimizin ve Devletimizin gayet esaslı bir meselesine ve rejimin temellerine taallûk eden bir mesele hakkındaki beyanatımın daha evvelden Sayın Başbakanın ıttılama arz edilmemiş olması veya ondan mülhem bulunmaması farzedilemez. Bununla beraber beyanatımın bütün mesuliyetini millet huzurunda, yüksek huzurunuzda, tarih huzurunda tekabbül etmeye daima âmadeyim. (Soldan, bravo sesleri)

Arzettiğim gibi; Alaşehir'e vusulümün ikinci günü yapılmış olan bu beyanat telgrafla Anadolu Ajansına verilmişti. Fakat söylediğim gibi, böyle mühim bir dış ziyaretin vukuu zamanında iç politikanın polemiklerle, münakaşalarla şiddetlenmemesi için telgrafla metin halinde Ajansa gönderilmiş olan bu beyanatım yayınlanmamıştır. Şimdi okuyacağım bu nutuk telgrafla Ankara'ya gelmiş bir metindir. Harfi harfine o nutku burada okuyacağım. Yalnız aziz hemşehrilerimin bütün vilâyetlerde olduğu gibi âcizlerine karşı gösterdikleri tezahürlere karşı duyduğum minnet ve teşekkürlerime ait mukaddimeyi buradan çıkarmakla iktifa edeceğim:

Aziz hemşehrilerim, eğer geçen hafta bu vilâyette ve bu vilâyete yakın yerlerde bütün dünyaca hüviyeti diktatör olarak bilinen ve yazılan muhalefet liderinin, İsmet İnönü'nün mâsum hemşehrilerimizi azgın bir ihtirasın peşinde tahrik etmek istiyen meşum teşebbüsü olmasaydı, kalblerinizi ve viedanlarınızı günlerce asil ve vatanperver bir galeyan huzursuz etmemiş olsaydı, diğer yerlerde yaptığım gibi, sizlere de Hükümetimizin ve iktidarımızın icraatından, muhalefetle aramızdaki görüş ve prensip farklarından bahseder, karşılıklı görüşmelerimizle birbirimizi aydınlatırdık. Fakat biliyorum ki bugün benden rejimimizin esas temellerini ilgilendiren bu mesele hakkında izahat bekliyorsunuz. Bunları benden her zaman şahidi olduğunuz samimiyet ve açık kalbilikle dinliyeceksiniz.

Dünyada maddi refahın ve saltanatın en yüksek noktalarında bir çeyrek asır yaşamış, yetmiş yaşına vâsıl olmuş bir kimse olan İnönü'nün milleti, milletin kendi malı olan bir iktidara karşı gelmeye, millet tarafından serbestçe seçilmiş bir Millet Meclisinin itimat, direktif ve kararları ile hareket eden bir Hükümeti kanun harici sayarak halkı onun aleyhine tahrik etmeye teşebbüs etmesi normal insan mantığının kavrayamayacağı bir harekettir. Bunu ancak bir sabık diktatör yapabilir.

Bu meşum İzmir nutkunda İnönü diyor ki; Demokrat Parti iktidarının memlekette açtığı irtica çığırı yaşlı ve genç vatandaşların karşı koymasıyla önlenmiştir. Burada irticadan bahsetmek ancak bir vesiledir. İktidarın karar ve hareketlerine karşı vatandaşların karşı durmuş olduklarını, bu kararların karşı koymakla önlenileceğini ve bir defa karşı koymakla önlenmiş ol-

duğunu belirtmek için bir vesiledir.

Evvelâ bize irtica isnadı bir iftiradır. İrtica diye isnat ettikleri icraat, memleketimizde viedan hürriyetinin bize alınmasını tahmil ettiği kararlardır. Viedan hürriyeti Demokrat Parti programının lâyiklik bahsinde, Anayasamızda iştirak ettiğimiz Birleşmiş Milletler Anayasasında en ehemmiyetli yeri alan prensiplerden biridir. Aramızda doğup yetiştiğimiz sizlerce ve bütün milletçe malûm olan formasyonumuz irtica isnadının bize ne kadar yakışmıyacağını ispata kifayet eder.

Şimdi vatandaşlarımız hüküm versinler, eğer viedan hürriyetine, hürmet yolunda aldığımız kararları bir irtica sayıyorlarsa Halk Partisini desteklesinler, kanaatlerine hürmet ederiz. Fakat bunları şükran ve tasviple karşılayarlarsa Hükümeti desteklemeleri ve partiler arasında yerlerini ona göre almaları ahlâki ve viedani bir vazifedir. Saniyen İnönü bunların yaşlı ve genç vatandaşların karşı koymasıyla önlendiğini söylüyor. Aziz vatandaşlarım, size sorarım, bunlar Halk Partili ve Millet Partili vatandaşlarımız tarafından dahi şükranla karşılanmadı mı?

Evet İnönü'de bunu biliyor fakat maksadı bu vesile ile halkın iktidara karşı koyduğu ve bu suretle iktidarın bir hareketini durdurmuş olduğu fikrini ortaya atmaktadır.

İnönü aynı nutkunda diyor ki; Demokrat Parti iktidarı zulüm yapıyor, zulüm yapan kanun harici olur, yani eşkıya olur. Kanun harici olanı tedip etmek için ise kanunî usullere riayete ihtiyac yoktur, bir eşkıyayı herkes öldürebilir.

Bu söylediğim sözlerin heyeti umumiyesi tabii İnönü tarafından söylenmiş değildir. İnönü tarafından söylenen kısımlar parantez içine alınmıştır. Altında o konuşmalardan çıkardığımız hukuki mânalar mündemiçtir.

İnönü İzmir nutkunda yine diyor ki : Türk milleti zulüm yapanlara sonuna kadar tahammül edemez. Yani dört senelik seçim devresinin sonuna kadar bekleyemez, beklememelidir.

İnönü İzmir'deki konuşmalarının birinde diyor ki : (Namus ve viedan politikasında dürüst olmak lâzımdır.) Namus ve viedan politikası gibi acaip bir tâbiri içine alan bu garip cümle kanunun ceza müeyyidesinden kaçmak için uydurulmuş bir tertiptir. Bunun açıkça ifadesi milletin yarısından çok fazlasını sînesinde toplı-

yan Demokrat iktidarın namus ve viedanı bir tarafa bırakmış olmasıdır.

Aziz hemşerilerim, İnönü'nün İzmir'deki nutku meşru iktidara meşru Millet Meclisi ve Hükümete karşı gelmeye halkımızı teşvik ve tahriktir. Ona en ağır küfürlerle dolu hakarettir.

Fakat İnönü eski müşavirlerinden bunların kanunun ceza müeyyideleri dışında kalacak şekilde yazılıp okunmasını öğrenmiştir. Bunların nasıl bir tahrik olduğu Manisa'da halkımızın gösterdiği heyecanla ve Balıkesir'de mâsum vatandaşların temiz kanının akması ile meydana çıkmıştır.

Vatandaşlarımız siyasi sükûn ve huzurun teminini Hükümetten istemektedirler. Ekseriya acı tenkidlerini bizden esirgemiyen bağımsız matbuat İnönü'nün bu tahrikçi hareketini ayıplıyarak Manisa ve Balıkesir hâdiselerinin sebebini evveluden bertaraf etmediği için Hükümeti muaneze etmektedirler. Hayır. Hükümetimiz asla âciz değildir. Hükümetiniz millet iradesi ile iş başına gelmiştir. Ve onun itimadı ile iş başında bulunmaktadır. Demokrat Parti saflarında bulunan vatandaşlar memleketimizde bulunan diğer 18 partinin saflarında bulunan vatandaşların mecmuundan çok fazladır. Bu, dünyada pek az Hükümetlere nasip olan bir mazhariyettir. İzmir nutkunun ve konuşmalarının taşıdığı mânayı ve büyük tehlikeyi Hükümetiniz daha İnönü'nün Manisa'ya gelmesinden evvel kavramıştır. Bakanlar Kurulu İnönü'nün İzmir nutkundan 24 saat evvel toplanmış ve meseleyi müzakere etmiştir.

Balıkesir'de akan demokrat vatandaşımızın kanı mukaddes bir kan olmuştur. O, İnönü'nün teşebbüsünün siyasi bünyemizde yaratacağı ufuneti dışarıya atmıştır. En büyük endişemiz memleketimizde ve binlerce senelik Türk tarihinde henüz iki senelik hayatı olan feyyaz demokrasi fidanını diktatörlüğün zehirli havasından muhafaza etmektedir. Bir taraftan demokratik hürriyetleri sonunda diktatörlüğe yol açacak olan anarşiden, bir taraftan bunları bir ümitsizlik ve meskenet zehri içinde boğacak olan takyidatın korumak emelindeyiz. İnönü İzmir nutkuna kadar memlekette istediği gibi konuşmuş, gezmiş, kendisine müdahale eden olmamıştır.

Memleketimizde cemiyet kurma, toplantı, söz ve yazı hürriyetleri Anayasamızın ve kanunların teminatı altındadır. Hükümetimiz bu hür-

riyetlerin korunmasında titizlikle durmaktadır. Yalnız bu hürriyetleri ustalıklı cümlelerle milleti kıyama teşvik etmek ve milleti temsil eden müesseseleri en ağır küfürlerle tahkir etmekle karıştırmamalıdır. Şimdi ümit ediyoruz ki, Manisa ve Balıkesir'de ilk ve fiili tezahürleri görülen bu mukaddes millî galeyan Halk Partisinin İnönü hizbine millî iradeye hürmet etmek lüzum ve zarureti öğretmiştir. Hizip diyorum. Çünkü Halk Partisinde İnönü'nün bu teşebbüsünün mânasını kavramış olan vatanperver vatandaşlarımız arasında da İnönü'yü ayıplayan ve takbih edenlerin pek çok olduğunu bilmekteyim. Hâdiseleri dikkatle takip ediyoruz, hepimiz müsterih olunuz. Memlekette siyasi huzur ve emniyeti bozmaya, kardeş kanı akıtmaya mâtuf tahrik ve teşebbüslere Hükümetiniz asla fırsat ve imkân vermiyecektir. Yıllarca Anayasa ve kanunları kendi keyfine uydurmuş bir diktatörün peykleriyle beraber hürriyetine kavuşmuş hür bir millet içinde serbestçe dolaşarak halkı tahrik ve teşvik etmesi tarihte görülmemiştir. Hürriyetlerimizi mahfuz tutmak, milletin serbest seçimlerle meydana çıkan iradesini hükümran kılmak için icabeden tedbirleri derhal almaya Hükümetiniz muktedirdir ve kararlıdır. Tarih bize pek çok gafil iradelerin vaktinde tedbir almadıklarından dolayı milletin hak ve hürriyetlerini zâlim diktatörlerin ayakları altında çiğnettiklerini göstermektedir. Biz bu gafillerden olmayacağız. Cenabı hakkın inayeti; milletin ekseriyeti üzerinedir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sirer.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) —

Muhterem arkadaşlarım, ben suallerimi Başbakanı tevehh etmiştim. Bana kendisi cevap vermedi. Onun yerine İçişleri Bakanı ve Devlet Bakanı konuştu. Milletvekillerinin her meseleyi hükümet reisinden sormalarının doğru olmadığını bilirim. Umumi siyasete ve müşterek mesuliyete taallûk etmeyen meseleleri ilgili bakanlara sormanın doğru olduğuna kaniim. Bu kanaatime rağmen suallerimi Başbakanı tevehh etmiş olmamın sebebi suallerimin ancak salâhiyetle onun tarafından cevap verilecek mahiyet taşıması idi. Başbakan bir devlet işi için başkent dışında bulunabilir. Veya başkentte olduğu halde rahatsız olabilir. O zaman onun yerine kabinesine mensup arkadaşlardan birisi-

nin veya birkaçının cevap vermesine bir diyeceğim yoktur. Ama zannediyorum ki, Başbakan devlet merkezindedir. Ve temenni ve tahmin ederim ki, rahatsız da değildir. Buna göre suallerime onun cevap vermesi lâzımdı. Bunu yapmamış olması yanlıştır. Bu hatasına işaret ettikten sonra mevzuuma geçiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; suallerime verilen cevapları nasıl buldum, bunu arzedeceğim. Yalnız bundan evvel, suallerimi hangi saikler altında ne düşünerek ve neler umarak sormuş olduğu açıklamak isterim.

Muhterem arkadaşlarım; Balıkesir hâdisesi vukubulunca; birçok vatandaş gibi, ben de oldukça kuvvetli bir endişenin huzursuzluğu içerisinde düştüm. Arzedeğim:

Anayasasına göre, insanların kanun sınırları içinde hür oldukları Türkiye'nin bir şehrinde bir siyasi partiye mensup vatandaşlar nizamaya uygun olarak bir açık hava toplantısı yapmaya teşebbüs ediyorlar. Bu sırada diğer bir siyasi partiye mensup olan vatandaşlar kabileler halinde bu toplantı yerine baskın yapıyorlar, tecavüzlerde bulunuyorlar, kavgalar çıkıyor, yaralanmalar oluyor. Ve siyasi toplantı yapmaya teşebbüs etmiş olan parti, hakkını kullanamıyor. Hakları ihlâl edilenler, muhalefet partisine ihlâl edenler de iktidar partisine mensup. Hâdisenin en umumi hatları ile görüşü budur. Beni rahatsız eden endişenin ne olduğunu da arzedeğim: Bu işin portesi nedir? Yani iktidar partisine mensup vatandaşlar âlemi bu hâdiseyi nasıl karşılıyor? Demokrat Parti kam oyu buna ne diyor? Hâdiseyi benimseyip tasvip mi ediyor, yoksa bunu kendisinin prensiplerine, zihniyetine, ruhuna yad ve aykırı mı bulmuştur. Eğer iktidar Partisine mensup vatandaşlar kam oyu, büyük çoğunluğu bunu tasvip ediyorsa yani 20 milyonluk âlem her an her vesile ile birbirleriyle boğuşacak kamplara ayrılmışsa millet olarak, memleket olarak âkibetimiz ne olacaktır? Beni rahatsız eden endişe buydu. Dikkatli bir müşahede, Tanrıya şükürler olsun, bu endişenin vârit olmadığını gösterdi.

İktidar Partisine mensup nice sağduyulu memleket evlâdının Balıkesir'deki hâdiseden üzüldüklerini, bunu ayıpladığını gördük ve anladık ki bu hâdisiye sıfat ve hüviyetleri ne olursa olsun bir ifrat zümresinin eseri ve marifetidir. Bu ferahlık veren kanaatimizi, benim de üye-

si bulunduğum Halk Partisi Genel İdare Kurulunun hâdiseden iki üç gün sonra yayınladığı tebliğde millete arzettik ve bu kanaatimizi bugün burada tekrarlamak fırsatını bulmuş olmaktan memnurluk duyuyorum.

Muhterem arkadaşlar, bir endişeden kurtulmuştuk. Fakat tam bir huzura da varamadık. Bir başka endişe bizi rahatsız etmeye başladı. Şöyle ki; hâdisenin üzerinden günler geçtikçe ıttılarmıza bu hâdisenin unsurları ve âmilleri olarak öyle birtakım vakalar ve insanlar aksetmeye başladı ki, bunlara hayret etmemek mümkün değildi. Hâdiseden 1 - 2 gün evvel İstanbul'dan bir milletvekili Balıkesir'e geliyor, oradaki milletvekilleri ile bir kısım toplantılar yapıyorlar, kararlar veriyorlar, bundan başka İstanbul'dan sokak hareketlerinde rol alabilecek vasıfta ve hüviyette birtakım eelmanlar geliyor. Sonra hâdisiye günü siyasi toplantının yapılacağı yere kabileler halinde akın eden grupların önünde 4 milletvekilinin siması teşhis ediliyor ve bunların sözleri duyuluyor. Ve nihayet Balıkesir Valisinin bu hâdiseyi aşağıda arzedeceğim şekilde önleyici değil de bilâkis kolaylaştırıcı birtakım hareketleri vâkı oluyor. Valinin elinde hâdisenin vukuunu önleyecek bütün imkânlar mevcut iken bunları kullanmamış olduğu tesbit ediliyor ve daha bunlara inzıman eden birtakım hâdiseler memlekette yer yer acaba büyük mesuliyet ve salâhiyet mertebelerine yükselmiş olan kimseler, valinin üstündeki merciler Balıkesir'de vukubulan hâdiseye evvelden vâkıf mı idiler? Olacakları biliyorlar mı idi? Bununla ilgili midirler? Eğer böyle ise bu hâdiseyi tertip etmekle ne gibi bir maksat takip ediyorlar? Halk Partisini ve onun liderini korkutup yıldırarak büyük vatandaş kitleleriyle konuşmalarını mı önlemek, yoksa kan lekeleri bulamış bin bir hâdiseyi vesile ittihaz ederek muhalefeti ortadan kaldırmak ve hürriyetleri kısmak mı? Yer yer bu hususta şüpheler uyandı, hattâ bunlar kanaat kuvvetini aldı. İtiraf edeyim ki arkadaşlar, ben şahsan menfi yorumlara kapılmamak için çok mukavemet gösterdim. Sebebi de şudur: Demokrat Parti demek, benim için hayatımın bir safhasında, Parlâmentoda karşılaştığım bazan arkadaşça görüştüğüm, bazan da döğüştüğüm bir avuç insandan ibaret değildir. Vaktiyle bir Hükümet üyesi olarak bu kürsüden de ifade

ettiğim veçhile, bugün iktidarda bulunan, o gün muhalefette bulunan Demokrat Partiyi Türkiye'nin demokratik gelişmesinin âmillerinden biri ve bir millî müessese telâkki etmekte sebat ediyorum. Beni geçen sene buraya gönderen insanlar arasında, partilerine sonuna kadar sadık kalacak Demokrat Partili hemşerilerim de vardı. Bunlara karşı da iyi duygularım vardır. Onun için menfi yorumlara gitmemek için sonuna kadar mukavemet ettim. Büyük mesuliyet mertebelerine yükselmiş İktidar Partisi mensuplarının hâdiseden daha evvel haberdar olması ihtimalini kabul etmek istemedim.

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Bey; beş dakikanız kaldı. (Devam devam sesleri).

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) — Bu mukavemetim 22 Ekim tarihine kadar, yani Devlet Bakanı Bay Muammer Alakant'ın beyanlarını basında okuduğum güne kadar sürdü. O gün ben de sarsıldım, bende de şüphe uyandı. Bir vuzuha varmak için biraz evvel okunan suallerimi İstanbul'dan postaya verdim. Ve acaba bunlara nasıl cevap alacağım diye de düşündüm, hatırıma iki ihtimal geldi: Birinci ihtimal; Başbakan, suallerime fiiliyalla cevap verecek. Balıkesir Valisi başka bir vazifeye nakledilecek, Devlet Bakanı Muammer Alakant kendisine isnat olunan sözleri, ben böyle bir şey söylemedim, diye tekzip edecek, yahut Hükümet dışında bırakılacaktır. Başbakan üçüncü sualime (Soldan gülüşmeler ve gürültüler). - Biraz sabretmenizi rica ederim. - Kısaca şöyle cevap verecek; ben veya herhangi bir vatandaş haklarımızı kullanırken, bu haklarımızı ihlâlât mâtuf hareketlerle karşılaşırsak Hükümet bunlara kanunlarımızın en şedit müeyyideleriyle mukabele edecektir. Bu cevabı alınca ben de bu kürsüden Başbakana teşekkür edeceğim ve Başbakan, Başbakanlıktan daha yüksek bir mertebeye, devlet adamı mertebesine yükselecektir. (Sağdan alkışlar).

Aziz arkadaşlarım, daha bir şey olacaktı; eğer, bu ihtimal tahakkuk etmiş olsaydı ben elbet bahiyar olacaktım. Fakat tekrar edeyim; iki buçuk yıllık, acı tatlı birçok tecrübelerden sonra Başbakan da hakiki bir Devlet adamı payesine irtika etmiş olacaktı. Türkiye'de siyasi partilerin münasebetlerinin de ileri insan cemiyetlerindeki siyasi partilerin münasebetlerine benzeme-

sini isteyen ve bunun için gayret sarfedenlerin şevki artacak, ümitleri kuvvetlenecekti.

Bir şey daha olacaktı; Türkiye'de karanlık isteyenler, Türklerin birbirleriyle boğuşmasını isteyenler.

MEHMET ÖZDEMİR (Kayseri) — İnönü gibi.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) — Buna üzüleceklerdir. Buna mukabil bu memleketin sağduyulu insanları da sevineceklerdir. (Gürültüler).

Sabırlı olunuz.

Tahakkuk eden ihtimal maalesef bu güzel ihtimal olmamıştır. Hükümet adına konuşan İçişleri Bakanı: Balıkesir Valisini korumuştur. Halbuki bu vali yanlış hareket etmiştir. Balıkesir Valisi aynı meydanda iki siyasi partiye öyle bir günde toplanma izni vermiyebilirdi. Balıkesir Valisi ellerinde plâkatlar bulunan zümrelerin birbirleriyle ihtilât etmesini önleyebilirdi. Bunun için her türlü imkân ve kuvvet bilhassa Balıkesir'de tamamiyle mevcut idi. Balıkesir Valisinin vatandaşların orada birbirine girdikleri bir anda vazife yerini terkedip muhalefet liderine şehre gel nutuk söyle veya gelme demek üzere karşı çıkmak vazifesi midir? Vali yanlış hareket etmiştir. Balıkesir Valisinin bu yanlış hareketlerini Hükümetin tasvip etmediğini ifade etmesi lâzımdı. Hükümet niçin bundan kaçınmıştır?

Devlet Bakanı Muammer Alakant da Balıkesir hâdisesini halkın haklı bir geleyanı diye ifade etmiş olduğunu itiraf etmiştir.

Muhterem arkadaşlar, bir hukuk devletinde bunların hâkim olduğu bir cemiyette en yüksek Devlet postunu işgal eden ve bu suretle Devlet nüfuz ve vasıtalarına tasarruf eden bir insan kanuna aykırı kanun dışı hareketleri tasvip ve teşdi edemez.

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Bey müddetiniz dolmuştur. (Devam, devam sesleri). Müsaafe ediniz efendim. (Reye reye sesleri).

Bu hususta İctüzük katî hüküm vaz'etmiştir. Bu mesele reye vaz'edilemez.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) — Reye koyun Reisbeyefendi.

BAŞKAN — İctüzük, Sözlü soruda soru sahibi 15 dakikadan fazla konuşamaz diye katî bir hüküm vaz'etmiştir. Binaenaleyh, reye da hi arz edemeyiz.

SAFFET GÜROL (Konya) — Bakanlar konuşur,, sonra da sen konuşursun Reşat Bey..

REŞAT ŞEMSETTİN SİREER (Devamla) — Beş dakika izin verirsiniz mâruzatım bitecektir.

BAŞKAN — Müddetiniz bitmiştir efendim. Muammer Alakant.

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Aziz arkadaşlarım, altı senedir Sayın Reşat Beyle bu Mecliste arkadaşlık yapmış bulunuyoruz. Reşat Şemsettin Bey arkadaşımızın kendisine göre İctüzükte, demokratik prensiplerde bir anlayışları vardır. Bu anlayışları ekseriya Meclisin ekseriyeti ile imtizaç etmemiştir, bugün de, imtizaç etmemiştir. Bugünkü konuşmalarında subjektif mütalâaları ile karşı karşıya geldik.

İfadelerinde diyorlar ki: Niçin Başbakan cevap vermedi?

Hâdisenin mahiyetine, ehemmiyetine göre Başbakanın kendi iştigallerine göre kendi hükümetleri de aynı şekilde yapmıştır, bazan da kendileri namına cevap verecek mesul bakanlara kendilerine teveih edilen suallere cevap verdirirler. Başbakanın burada bulunmayışını muahaze etmek müeyyideye istinat etmiyen ve sübjektif olan bir ifadeden ibarettir.

Dediler ki: Başbakan, Demokrat Parti iktidarını başından sonuna kadar tahkir eden, onu eşkiya telâkki eden, kanun harici addeden parti başkanının tahrikamız, hakaretaver beyanatı karşısında, milletin beklediği cevapları vermeye mecbur olan mesai arkadaşlarını uzaklaştırmış veya Balıkesir'de Halk Partili vatandaşlara tanınan içtima hakkı kadar Demokrat Partili arkadaşlarımızın toplanması hakkını tanımış olan vali azledilmiş olsaymış o zaman çok teşekkür edecek ve Başbakan da çok yükselmiş bulunacaktı... Bu garip mütalâayı dünya parlamento tarihi belki ilk defa iştirmektedir. Bir Başbakan, bu şekilde ağır tecavüzlerde bulunan bir parti mensubunun, parti genel sekreter yardımcısının teşekkürü ile mi kuvvetlenir? Yoksa Hükümetin programı ile, idealleri ile, hisleri ile, mücadele tarihi ile iştirak etmiş olduğu arkadaşlarının müşareketi ile mi mevkiini kuvvetlendirir? Eğer bir Başbakan memleket içerisinde bu şekilde tahrikamız bir politikayı, muhalif politikayı, Hükümete teşekkür mülâhazasıyla

sevk ve idare etmiş olursa o zaman memlekette ne bir parti iktidarı kalır, ne de muayyen umdelere istinat ederek Büyük Millet Meclisinin ekseriyetinin Hükümeti mevzuubahs olur. Sayın Başbakan bu şekilde büyük devlet adamı olacaktı.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Sadece Devlet adamı...

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Sayın Başbakan sadece bu şekilde Devlet adamı olacaktı. Demek şimdi Devlet adamı değilmiş. Bu acaip sözü arkadaşlar, bütün şümülü ile tahlil ve teşrih edecek olursak meselenin mânasının fecaati tezahür eder. Bu fecaat zaten her gün kendilerinin mensup bulunduğu idare heyetinin sevk ve idare etmekte olduğu matbuatta büyük manşetlerle neşir ve ilân edilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti bugün 22 milyon nüfusu ile, içtimai, iktisadi ve millî kudretiyle, memlekette millî iradeye dayanan ve milletin sine-sinden çıkmış bir iktidarı ve Demokrat Hükümeti ile bütün dünya milletleri nazarında hürmet ve şeref kazanmış asil bir millettir. Elbet Başbakanı olan zat da bir Devlet adamıdır. (Soldan alkışlar).

Arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyeti Afrika çölleri ortasında 5 - 10 bin kişilik insanlarla teşkil edilmiş bir cemiyet midir ki böyle bir Cumhuriyetin Hükümetinin başında bulunan bir zâtın Devlet adamı olduğu veya olmadığı vasfı üzerinde tereddüt edilsin? Ve her gün bu şekilde vatandaşların gözleri önünde çıkan gazetelerde büyük manşetlerle onu Devlet adamı olarak tanımıyoruz gibi yaveler neşir ve ilân edilsin? Biz bunlara siyasi şuuru, ilmî vukufu, kültürel yetişmesi olmiyan bazı kalemlşorların alelâde yazıları olarak bakarken, dün bu memlekette bu memleketin kültür siyasetini idare etmiş olan bir kimsenin, Büyük Milletimizin iradesiyle Başbakanlığa gelmiş olan bir zat hakkında (Devlet adamı) vasfını reddederek bu şekilde beyanda bulunmasını bilmem istihfafla mı, gülererek mi, acıyarak mı, ağlıyarak mı karşılamak icabedecektir? (Alkışlar, bravo sesleri) Fakat arkadaşlar, Reşat Şemsettin Sirer'in sadece Başbakanı değil, onunla beraber çalışan arkadaşlarını değil, bütün demokratları vaktiyle kendileri Çalışma Bakanırken, bir memleket haini olarak telâkki

edip şu kürsüden bunu ifade ettiği vâkidir ve bu ifadeleri zabıtlarda münderiçtir.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Esasını söyleyeceğim. Yalan!

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Yalan sözünü ben hayatımda kullanmış bir insan değilim. Doğru beyanı yalan diye söyleyen ve milletin asıl yapılması lâzımgelen işinden iğti- nap ettiklerini, vaktiyle doğrudur diye söyledikleri sözleri, bugün yalan diye tavsif eden dün- kü Bakan Reşat Şemsettin'e karşı, biz burada işçilerin haklarını ve hürriyetlerini müdafa derken, işçi kanununda tadilât teklifleri yapar- ken; bugün iktidar olarak aynı teklif ve kanunla- rı tatbik ettiğimiz işçilerimizin hafta tatil ücretle- rinin verilmesi için mücadeleden mücadeleye geç- tiğimiz, o zamanın Çalışma Bakanı olarak bu kürsüye gelen Reşat Şemsettin Sirer, şöyle de- mişlerdi: Demokratlar komünistlere ya bilerek taraftardır, veya bilmiyerek onlara hizmetkâr- dırlar. Onlara hizmet etmek sözünü buradan sar- fetmişlerdir. Tarih ve günü ile B. M. Meclisi za- bıtlarında bu söz mündemiçtir.

ABİDİN TEKÖN (İzmir) — Beni sorguya çektiler..

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — «Ya» «ve» «veya» şeklinde tarif etmiş olduğu cümlelerin her ikisi de aynı mahiyet- te acıdır. Bir taraftan o zaman 31 milletvekilin- den mürekep olan D. P. Meclis Grubunu ve siz mesai arkadaşlarımızı komünistlere taraftar olmak- la itham etmişler, diğer taraftan bilmiyerek on- ların hizmetkârı olmak gâfletinde bulunduğumuzu söylemişlerdir. Binaenaleyh Reşat Şem- settin Sirer'in bu şekildeki hükümleri, daha evvel de yine bu B. M. Meclisinde bütün açıklığı, bü- tün belâgati ile zabıtlara geçmiştir.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Bu kürsüde bunları mevzuubahis etmeye utanmıyor- musun?

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Artık bugün kendisinin ve etra- fında bulunanların aynı şekilde milletin huzuru- na çıkmasına yüzleri kalmamıştır. Seçim propagan- dalarında aynı zat, Zonguldak'a geldi, konuşma yaptı. O zaman D. Partiye yaptıkları isnat, 14 Mayıs'ta D. P. iktidara gelecek olura ertesi günü 15 Mayıs sabahı Rusya'nın karşısında bulunan Zonguldak'ın sahilinde komünist filolarının ge- leceği isnadı idi. Bunlara artık mecal bulamıyor,

Demokrat Partinin Birleşmiş Milletler câmiası içinde almış olduğu vaziyet karşısında bir şey bulamıyorlar ve diyorlar ki, Demokrat Parti zalimdir, zulüm yapıyor, eşkıyadır, hariç ez ka- nundur, vurun, kesin.

(Hariç ez kanun) ne demektir? Vaktiyle bir kimse eşkıyalık yaparken yakalanmazsa mahke- meler onu hariç ez kanun ilân ederlerdi. Fran- sızcada hariç ez kanun, (hors la loi) dır. Bir kimse hariç ez kanun ilân edildi mi önüne gelen onu öldürebilir, mahkeme kararına lüzum yok- tur demektir. İngilizce hariç ez kanun «outlaw» dur.

İşte o zaman bu şekilde bütün Demokratları komünist addeden ve bugün bu imkânı bulamı- yan bu zevat mensup bulundukları teşekküllerle beraber kalkıp Demokrat Parti iktidarını bu şe- kilde ağır vasıflarla itham etmektedirler. Bütün bunlar karşısında Demokratlar tezahürat yap- mışlar.

Arkadaşlar, milletimizin ekseriyetini teşkil eden ve Demokrat Partiye müzahir olan vatan- daşlarımız haysiyet ve şeref sahibi vatandaşlar- dır. (Soldan bravo sesleri alkışlar). Onlar Halk Partisi iktidarının zamanında maddî nimetlere mukabil manevî şeref ve haysiyet için mücadele etmiş her türlü kahir ve tazyikin altında kalarak bu memlekette hürriyet bayraktarlığını yapmış olan insanlardır.

Vaktiyle söylemiş olduğum bir sözümde de- miştim ki; «bu memleketin, İstiklâl mücadelesi vardır.» İşte bu Demokrat Parti saflarında bu- lunanlar İstiklâl Madalyası kadar muazzam olan parti rozetini göğüslerinde taşımışlardır.

Fakat maalesef Reşat Şemsettin bütün haya- tında ne o İstiklâl Madalyasını ve ne de Demok- rat Parti rozetini göğsünde taşımaya mazhar ola- mamıştır. (Soldan bravo sesleri).

Onun için kendisinin lideri bulunan zatın İzmir nutkunda iratdettiği beyanatın vahame- tini takdir edememektedir. Bu beyanatın karşı- sında vatandaşlarımızın duyacağı Millî infialin bir protesto tezahüratı şeklinde ortaya döküle- ceğini takdir edememiştir.

Arkadaşlar; kim bekleyebilirdi ki, bir zat, muhalefet partisinin lideri olarak, akla sığmaz, neden ileri geldiği tarif ve tasvir edilemez bir beyanatla İzmir'de bütün milleti meşru bir ik- tidara karşı tahrik edecektir. Kim akıl eder- di ki, küme küme, kitle kitle vaziyette bulunan

vatandaşlar o Manisa'ya geldiği zaman ellerini kollarını bağliyacıklar o vakit bu müfteriye, kendilerine hakaret eden bu zata nighban olacaktır? (Sağdan bravo sesleri). Kim tahmin ve tasavvur ederdi ki, bu zat, oradan Balıkesir'e, gidecek, gazetelerde nutkunu okuyan milletin ekseriyeti bu zatın karşısında toplantı yapmıyacıklar ve kendisini protesto etmiyecekler.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Evvelden haberiniz vardı.

CELÂL SAİT SİREN (Hatay) — Bu memlekette kanun ve savcı yok mu?

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Şurada maddi ve mânevi zayıf ekalliyetin Büyük Meclisin müzakerelerine ne şekilde müdahale ettiklerini görmektesiniz. Bunlar, ellerinden gelse bu Mecliste konuşmak imkânını bırakmazlar. Bunlar vaktiyle ekseriyette iken.. Bu Millet Meclisinde konuşmak imkânını bırakmazlar ve vaktiyle onlar ekseriyette iken burada konuşmak imkânını bulamazdık.

CELÂL SAİT SİREN (Hatay) — Sana vâzife verilmiştir...

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Partimizin liderlerinden olan bir zat, bugünkü Başbakan olan zat, usul hakkında konuşmak istediği zaman...

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Mesuliyet taşıyan adamsın, böyle konuşamazsın.

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Ve mütemadiyen beyanlarında, mitinglerinde Büyük Millet Meclisi ekseriyetinin...

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Devlet Bakanı olan bir zat böyle konuşmaz, ayıptır.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Şu vaziyeti görmektesiniz, Şu hallerini görmektesiniz. (Soldan: Gürültüler)

BAŞKAN — Müdahale etmeyin arkadaşlar.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Bu akalliyet sizin gibi burada mânen ve maddeten büyük bir ekseriyet hâlinde bulunsaydılar B. M. Meclisinin ne hale geleceğini tasavvur edebilirsiniz. (Soldan: Bravo sesleri, alkışlar) İşte bu 9 ncü B. M. Meclisi açıldığı zaman burada ilk müdahaleyi, ilk gürültüyü yapanlar bunlar oldu. Sizler çok büyük bir ekseriyet olduğunuz halde günlerce sükûnetle dinledi-

niz. Fakat bunların mütemadiyen gürültü yapmalarındır ki zaman zaman Mecliste umumi gürültüler olmasına yol açtı. (Sağdan: gürültüler, bağrımalar) (Soldan: Başkan, müdahaleyi menediniz sesleri)

BAŞKAN — Lütfen hatibin sözünü kesmeyiniz.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Şimdi arkadaşlar, sual takrirleriyle Sayın Reşat Şemsettin Sırer şu noktayı öğrenmek istiyorlarmış, takrirlerini bunu öğrenmek için vermişlermiş, bakalım Demokrat Parti iktidarı ve Demokrat Parti mensupları bunu benimsiyorlar mı imiş, yani yapmış oldukları bu hâdiseyi, tahkir ve sövmeyi benimsiyor mu imişiz? Böyle bir iştibaha nasıl kapılmışlar, bilmiyorum. Hiçbirimizin bu şekilde ağır ithamları benimsemediğimizi cevaben arzettim. Bu şekilde bir şüphenin kendilerinde hâsıl olmasını gayet garip ve gülünç buluyoruz. Benimsiyor muyuz, benimsemiyor muyuz, bunu öğrenmek istemişlermiş. (Soldan, asla sesleri)

Sonra kendilerinde başka bir endişe hâsıl olmuş; acaba Demokrat Partinin kanaat sahibi insanları bu hâdiseyi tertip mi etmişler?

Arkadaşlar demin de söyledim; bu millî bir infialdir. Bütün milletin içinde bir sızı, bütün milletin kalbinde bir yara olan İnönü'nün İzmir.. (Gürültüler) İzmir hâdisesi karşısında gösterilen bir galeyandır.. Bütün milletçe duyulan bir kalb yarasıdır, bir izzetinefis yarasıdır ve bir millî yaradır. (Soldan; yara değil, tertip sesleri) Bunu, benim söylediğim gibi bütün milletin malı olan bir sineden kopmuş bir iktidara mensup olmamış kimseler anlayamazlar, takdir edemezler. Ve zannederler ki tertip eseridir, tertip eseri değildir. Bütün milletçe duyulan bir infialin neticesidir. Ve bir diktatörün etrafında 20-30 bin insanla yürümesine mâni olan millî bir infialin tezahürü olmuştur, arkadaşlar. (Soldan alkışlar)

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, sadede girmezden evvel bir dakikanızı, bir iftira karşısında kendimi müdafaa etmek için kullanacağım. Buna, izninizi rica ederim.

Devlet Bakanı Alakant hiç lüzum yokken geçen devrede benim İş Kanununu müzakeresi sırasında Demokrat Partiye birtakım isnatlarda bulunduğumu söylemiştir. Bunların iftira olduğunu yerimden ilân ettim. (Zabıtlar var sesleri.)

Evet zabıtlar vardır, bunları görecek ve aydınlanauaksınız. Mesele bu suretle halledilmiş olacaktır. O zamana kadar sabırla intizar buyurmanızı rica ederim. (Şiddetli gürültüler, sadede sesleri) Arkadaşlar, şu anda iktidar partisi saflarındaki bütün arkadaşlar dahi benim için menfi tezahüratta bulunmanız, benim için, Demokrat Parti burada toplananlardan ibaret bulunmadığı için, fahrile ifade edeyim ki, bir millî müessese saydığım partinize karşı hissiyatımda bir değişiklik olmayacaktır. (Bravo sesleri, aferin sesleri) Sizlerin teveccühünüze ihtiyacım yoktur. Benim bir millî müesseseye ihtiyacım vardır. Sadede geliyorum. Balıkesir Valisi kusurlu hareket etti. Hükümetin, onun hareketlerini tasvip etmediğini ilân etmesi icabederdi. Devlet Bakanı da kendisinin vaziyetinde bir insanın medeni bir cemiyette, bir hukuk devletinde, bir kanun memleketinde asla söylemeyeceğim ve söylediği takdirde mutlaka bir takım müeyyidelerle karşılaşacağı sözler söylemiştir. Fakat Başbakan onunla siyasi mesuliyet iştirakinden vaz geçmiştir. Niçin

Bu vaziyette vatandaşların zihninde üç ihtimal belirmektedir. Bu ihtimallerden birincisi büyük mesuliyet makamlarını işgal edenler, hâdiselere evvelden vâkıftırlar yani hâdiseler ile ilgilidir. En ağır ihtimal budur.

İkinci ihtimal, Hükümet bir töhmet altında kalmış olduğunun, geniş vatandaş âleminin bir şüphesine mevzu olduğunun farkında değildir.

Üçüncü ihtimal, Hükümet töhmet altında kalmış olmağa ehemmiyet vermemektedir.

Birinci ihtimal, muhterem arkadaşlar çok ağırdır. Demokratik ideale bağlandığını iddia eden, bir iktidar, ve Hükümet vatandaşlarının zihinlerinde böyle bir şüphenin yaşamasına müsaade edemez, bundan behemehal kurtulmaya mecburdur.

İkinci ihtimali eğer Hükümet töhmet altında kaldığının farkında değilse, bu, onun için bir zayıf alâmetidir.

Üçüncü ihtimal: Eğer Hükümet altında kaldığı töhmetin farkında değilse, bu da bir Hükümet ciddiyeti ile kabili telif değildir.

Arkadaşlar ben şimdi sözlerimi bitireceğim, benden sonra Devlet Bakanı tekrar kürsüye gelebilir, bir kere, beş kere bu kürsüye gelip uzun nutuklar söyleyebilir. Ama bunlardan ne fayda hâsıl olacaktır? Memleket önünde bir sahne ce-

rean etmektedir. Millet seyrediyor. Ben doğru yol gösteriyorum; lüzumsuz nutuklardan vazgeçsinler, çıkıp bu kürsüde ve huzurunuzda, millet huzurunda, bâri bundan sonra bu nevi hâdisatın tekrerrür etmiyeceğini, mutlaka önleneceğini ifade etsinler... (Gürültüler, siz ifade edin sesleri)

Ben bu kadarını da kâfi görür bu sayfayı çeviririm.

Bu sual takriri benim için bir fırsattır. Bir hakikatı size ve bütün memlekete ilân için bir vesiledir. Size ve bütün memlekete arz ve ifade etmek istediğim hakikat budur : Ben ve muhalefet saflarında bulunan bütün namuslu insanlar, kanunların bize bahsettiği hakları kullanacağız. Haklarımızı kullanırken hangi istikametten gelirse gelsin, kimler tarafından vâkı olursa olsun, tecavüzlere uğrarsak, bu tecavüzleri önlemekle görevli olan, Hükümet de kendine düşen vazifeyi ifa etmezse bundan tevellüt edecek bütün netice, ve âkibetlerin vebal ve mesuliyeti millet huzurunda, tarih huzurunda, gelecek nesiller huzurunda Hükümet kuvvetlerini ellerinde tutanlara ait olacaktır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar)

BÂŞKAN — Devlet Bakanı Muammer Alakant.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Sayın arkadaşlarım, bilhassa sual takririni benim beyanatıma tahsis etmiş olan sayın milletvekili şimdi burada beyanatımı dinlediler. Kendileri yarım saat konuştular. Bu beyanatımın içerisinde acaba hukuka uymayan kanuni bir yolla telif kabul etmeyen ne gibi cümleler bulabildiler. Şurada yarım saattir konuşmalarında hiç bahsetmediklerine göre demek ki, benim bütün beyanatımda ancak bu milletin insan haklarını ve hürriyetlerini teyit eden mânalar mündemiğ bulunmaktadır. Bunun hilâfında tek bir nokta mevcut değildir. Dediler ki, ümit ederiz ki, bundan sonra böyle hareket tekrerrür etmiyecektir. Zaten bundan sonra böyle hareketlerin tekrerrür etmiyeceğini ümit ettiğimi kendilerinden çok evvel Manisa ilçelerinde ifade etmiştim. O zaman ifade ettiğim gibi, burada da şu ümidi ve temenniye tekrar edeyim ki, artık bundan sonra Halk Partisi içerisinde bulunan bazı şahıslar dahi, Demokrat Partinin gayet zinde ve millî bir ekseriyetle beraber, yan yana olduğunu anlamışlar ve idrak etmişlerdir

ki, bu şekilde savrulan küfür ve hakaretler bundan sonra hakiki bir infial yaratacaktır. Bugüne kadar olduğu gibi, artık bundan sonra bu gibi hâdiselerin tekrür etmiyeceğini kendilerinin de bizim kadar ümit etmeleri çok temenniye şayandır.

NAŞİT FIRAT (Ordu) — Onu kanun, kanun söylüyor.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Arkadaşlar, bunun haricinde söz hürriyeti, içtima hürriyeti ve matbuat hürriyeti, Demokrat Partinin yıllarca her türlü tazyik altında mücadele ettiği bu hürriyetler, artık Demokrat Parti iktidarı zamanında, daima hürriyet bayraktarlığını yapmış büyük bir kitlenin eseri olan bizim iktidarımız zamanında tabii ve mukaddes haklar olarak daima mahfuz tutulacaktır. Millî irade daima hükümlan olacaktır. Seçimlerde ekseriyeti kazanan, memleketi idare etmek vazife ve şerefini alacaklardır. Fakat seçimlerde ekseriyeti kaybedenler, milletin iradesinin önünde boyun eymeye mecbur olacaktır. (Alkışlar) Hükümetiniz millî iradeyi hükümlan tutmaya muktedirdir. Millî irade bu memlekette bundan sonra payidar olacaktır. (Alkışlar)

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sîrer.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Bu bahiste son arzedeceğim, muhterem arkadaşlar, şudur;

MEHMET ÖZDEMİR (Kayseri) — İnönü'nün beyanatını tasvip ediyor musunuz? Onu söyleyiniz.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Alakant'ın verdikleri cevaplar, zabıtlara geçmiştir, millete intikal edecektir. Sizler millet iradesiyle iktidara gelmiş olan Demokrat Parti 1954 e kadar, umumi seçime kadar iktidarın sahibisiniz. Buna şüphe yok. Fakat size haber veriyim ki siz Muammer Alakant'tan ve aynı fikir ve zihniyette bulunan bakanlarımızdan daha liyakatli bakanlara ve hükümet adamlarına hem lâıyk hem de muhtaçsınız ve içinde bunlardan iyileri mevcuttur. (Soldan alkışlar).

NIHAT İYRİBOZ (Çanakkale) — Nifak sokuyorsun nifak, nifak.

BAŞKAN — İsminden bahsedildiği için söz isteyen İsmet İnönü'ye söz veriyorum.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar, bir sözlü soru münasebetiyle benim

adımdan, mesul bakanlar muhtelif şekillerde bahsettiler. Demokrasilerde, hükümetlerden istizah yapıldığı görülür, fakat hükümetlerin muhafet partisi liderini Meclis kürsüsünde, halk efkârında olduğu kadar, Meclis kürsüsünde de mesuliyetsiz, ölçüsüz olarak itham ettikleri görülmez. Bizim Hükümet bize bunu reva görüyor.

Biz kanunlara göre hakkımız olan bir vazifeyi yaparken, kanunların teminatı altında bulunduğumuzu zannederken, tecavüze uğradık. Bu tecavüze karşı kanundan beklemeye hakkımız olan himayeyi görmedik. Şimdi buna karşı mesul Bakan, Başbakan adına, diyor ki; halktan vukubulan tecavüz haklıdır, yerindedir. (Soldan böyle şey söylemedi sesleri) Böyle bir hukuk telâkkisi görülmemiştir. Biz ve bütün vatandaşlar, kanunların bize verdiği himaye haklarını istifade olunur bir meşru hak olarak tanıyor. Hükümet bunu bizden esirgiyor. Hükümet, benim İzmir'de söylediğim, muhtelif yerlerde yaptığım beyanatı münakaşa mevzuu yapmak istiyor. Bunu yapmak istiyorsanız ve Mecliste konuşmak istiyorsanız bunun usulü vardır. Gensoru talep ettik. Bütün iç politikada her mevzuu enine boyuna konuşmak istedik. Hükümet bunu kabul etmedi. (Meclis karşır sesleri). Hükümet Mecliste beyanatta bulunmamıştır. Efkârı unumiyeye intikal eden parti gurupu müzakerelerinde Başbakan'ın iç politika hakkında gensoruyu tasvip etmediğini öğrendik. (Soldan Meclis kabul etmedi sesleri). Ekseriyet grupundan Büyük Millet Meclisine intikal eden karar, gensorunun reddi ile neticelendi. Cevap verilmemeyi temin ederek söz söylemek kolaydır. (Sağdan bravo sesleri). Eğer bizimle bir münakaşa yapmak, memleketin iç politikasını enine boyuna görüşmek için fırsat vermeye Hükümetin cesareti varsa... (Soldan var sesleri). (Sağdan alkışlar). Bu Mecliste müzakere açılmasını ve vatandaşları huzursuz eden bütün iç politikayı ve emniyet meselelerinin görüşülmesini çok arzu ederiz. Şimdi, gensoru açılmadan benim üzerimde münakaşa açılıyor. Mevzu nedir? İzmir'de yaptığım beyanat, muhtelif yerlerde yaptığım sorular. Siyasi partiler halk içinde toplantılar yaparlar ve kendi kanaatlerini, fikirlerini kendi anlayışlarına göre izah ederler, mukabil partilerin böyle bir münakaşa mevzuunda neticeye varmasına imkân yoktur. Büyük Millet Meclisi nihayet siyasi

partilerin münakaşalarını halledebilecek bir yer de değildir. Ama mutlaka söylenen sözler doğru mudur, değil midir? bunun üzerinde hesap ister gibi bir muameleye beni muhatap tutmak isterseniz hepsine ben cevap vermeye hazırım. İzmir'de söylediğim sözlerin hepsi doğrudur, hepsi kanaatin mahsulüdür, hepsini cümle cümle ispat, teyit etmeye muktedirim. (Sağdan alkışlar).

Arkadaşlar, yalnız o kadar değil, bu sözler iç politika hakkında, dış politika hakkında, memleketin bütün meseleleri hakkında görüşlerimizi, şahsi görüşlerimizi, siyasi partimizin görüşlerini vatandaşlara anlatmak hakkımızdır, bir; vazifemizdir, iki; tecavüzle bizi menetmeye kalkışanlara karşı kanunu tatbika memur olanlar bizi himaye etmeye mecburdur, üç. (Sağdan bravo sesleri). Eğer bu memlekette kanun varsa. (Soldan sizin zamanınızdakinden daha iyi var sesleri, gürültüler).

Eğer hareketleriniz ve siyasi partileriniz; kanunun bize taahhüt ettiği bu himayeyi temin edecekse, bu memlekette nizam vardır, kanun vardır, emniyet vardır. (Soldan kanun, nizam, emniyet zamanınızdakinden daha kuvvetlidir sesleri). (Sağdan alkışlar). Eğer mesuliyeti olmıyan bir Hükümetin elinde bizim haklarımız temin olunmıyacaksa, Büyük Millet Meclisi o Hükümetin hakkından gelecektir. (Sağdan alkışlar). Büyük Millet Meclisini, kendi hususi parti tertipleriyle vazifesinden menetmek tertibi daima muvaffak olamaz. Bu tertiplerde nihayet Hükümet iflâs edecektir. (Soldan şiddetli gürültüler). Bizim kanaatimiz budur. Varsa Hükümetin cesareti... (Soldan şiddetli gürültüler). İzmir'deki nutkumun her cümlesi mahzı hakikattir. (Soldan, şiddetli gürültüler, sağdan bravo sesleri).

Tekrar ediyorum size; Hükümet irtica okşamaktan kendisine kuvvet geleceğini zannetmiştir. (Soldan, şiddetli gürültüler).

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — İrtica var diye dini yok ettiniz!..

BAŞKAN — Hatibin sesi işitilmiyor efendim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Hükümet, uzun zamanlardan kalan, büyük kültür müessesesi olan Halkevlerini kapamıştır. Bu bir geri harekettir, geri irtica hareketidir. (Soldan gürültüler).

BAŞKAN — İsmet İnönü mevzuun dışına çıkıyorsunuz.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Değerli arkadaşlar, eğer bir iktidar sahibi kanun yolundan ayrılır ve zulüm yoluna saparsa, kendisini kanun dışına atmış olur. Zulüm yolu, iktidarda bulunan hükümetleri muvaffak etmiyecek olan yanlış bir yoldur. (Sağdan alkışlar). Benim sözlerim şudur: Türklerin nihayete kadar zulme boyun eğeceklerini zannetmek yanlış bir hesaptır. (Soldan gürültüler).

Şimdi arkadaşlar, tasavvur edin; kanun çiğneniyor, kan dökülüyor, siyasi bir toplantı menediliyor. (Soldan, gürültüler). Valiler, Hükümet memurları, vatandaşları himaye ile mükellef olan insanlar vazifelerini ifa etmiyorlar. Sonra Hükümet buraya geliyor, bu bir millî infialin eseridir, diyor. Biz bütün bu hareketleri izah ediyoruz. Hükümetten izahat istiyoruz. (Şiddetli gürültüler, tahrik ediyorsun sesleri). Kanunun hâkim kılınmasını istiyoruz, bunun için vatandaşları vazifeye davet ediyoruz.

BAŞKAN — İsmet İnönü kendi mevzuunda konuşun, sadet dışına çıkıyorsunuz.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Konuşmaya mecburum. Ya benden bahsetmezsiniz, yahut bahsedersiniz ben de kendimi müdafaa ederim. Aksi halde, yani buna müsaade etmediğiniz takdirde Büyük Millet Meclisinin salâhiyetlerini takyit etmiş, zulüm ile hakkı tahdit etmiş olursunuz. (Soldan şiddetli gürültüler). Beni söyleteceksiniz, söyleyeceğim. (Sağdan şiddetli alkışlar). Dinleyin arkadaşlar, İzmir nutkumun esası nedir? Zulme misal olarak, temel olarak neyi söylüyorum? Bir muhalefet partisini hususi bir kanunla bertaraf etmek teşebbüsü zulümdür. (Soldan şiddetli gürültüler.) (Sağdan alkışlar).

BAŞKAN — İnönü, mevzuun dışına çıkıyorsunuz, üçüncü ihtardır, sözünüzü kesiyorum. (Gürültüler).

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bir muhalefet partisini hususi bir kanunla bertaraf etmek teşebbüsüne, bu zulüm tehdidine karşı vatandaş hakkını müdafaa edeceğiz. (Sağdan alkışlar), (Soldan gürültüler).

BAŞKAN — Beş dakika oturuma ara veriyorum.

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 19,20

BAŞKAN — Başkanvekili Muzaffer Kurbanoglu.

KATIPLER : Ömer Mart (Çanakkale), İhsan Gülez (Bolu).

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.

(Afyon Karahisar'dan Diyarbakır'a kadar yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çokluk olmuştur, oturumu açıyorum.

Muammer Alakant, buyurun.

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Zonguldak) — Sayın arkadaşlar; biraz evvel burada C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönü mütat taktik ve siyasi mücadelesi icabı taarruz ve hücumlarını Hükümetten kaldırdı, aynı zamanda Heyeti Celilenize teveih etti.

CEMAL REŞİT EYÜBOĞLU (Trabzon) — Öyle bir şey yok.

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Hükümet niçin gensoru açmıyor, diyor. Arkadaşlar gensoruyu açıp açmamak salâhiyeti Hükümette değil, Heyeti Celilenizdedir.

Arkadaşlar, Türkiye, binlerce senelik tarihinde, ilk defa Büyük Millet Meclisine kavuşmuş bulunmaktadır. (Bravo sesleri). Bundan evvel, şimdi karşımda oturan muhterem bağımsız bir milletvekilinin gene bu kürsüden ifade etmiş olduğu gibi, Demokrat Partiden evvel Büyük Millet Meclisi bir özenti halinde idi. Ancak Demokrat Partinin vücudu yer almış olduktan sonradır ki, Demokrat Parti milletvekilleri ile beraber Büyük Millet Meclisi, bir Millet Meclisi manzarasını arzetti. Ve bugün Demokrat Parti milletvekillerinin ekseriyetiyledir ki, Türkiye Cumhuriyeti, hakikaten milletin sinasinden çıkmış ve bir Millet Meclisine kavuşmuş bulunmaktadır. Fakat, Sayın İnönü, kendileri uzun zaman nasıl bir siyasi camida bulunmuş ise sizleri hâlâ aynı mahiyette ve aynı zihniyette kabul etmekte ve sizleri itham etmektedir. Hepinizi tenzih ederim.

Arkadaşlar, onlar bizim size verdiğimiz kıy-

met ve ehemmiyeti asla takdir edemezler. Çünkü biz Hükümet olarak her gün Büyük Millet Meclisinin temayülleri nedir? Nasıl bir kanunu B. M. Meclisinde kabul ettirebiliriz, milletvekili arkadaşlarımız ne istiyorlar, diye düşünce ve endişelerimizin en mühimini bu noktalar teşkil etmektedir.

Hükümet olarak istizahtan asla çekinen bir iera organı değiliz. Kendileri şunu bilsinler, her hafta Meclis Grubunun karşısında Hükümetiniz besap vermektedir ve her zaman, her hafta D. Parti Meclis Grubunun karşısında Hükümetiniz milletvekilleriyle karşı karşıya bulunmaktadır. Fakat istihzahı kabul buyurmayan Heyeti Celilenizdir. Fakat Halk Partisi muhalefeti istizahı istizah halinden, suali sual halinden çıkarmıştır. Bir istizah takririnde elli tane sual, madde vardır. Hükümet şunun hakkında ne düşünüyor, filân bakan ne düşünüyor, diye bir sürü sualler vardır, halbuki bir itizah takriri muayyen meseleleri ihtiva eder.

Sayın İnönü'ne şunu hatırlatırım, biz muhalefette iken şöyle bir istizah takriri vermiştik; B. M. Meclisinin tatil olduğu bir zamanda Hükümet salâhiyeti olmadığı halde ve kanuni mesnedi bulunmadığı halde şeker fiyatlarına 70 - 80 kuruş zam yaparak millete 70 - 80 milyon liralık bir vergi tarhetmiştir. Bunun kanuni mesnedi nedir? İzah edin.» İşte istizah takriri böyle olur arkadaşlar, bu şekilde olur.

ABİDİN POTUOĞLU (Eskişehir) — Fakat bunu kabul etmediler.

DEVLET BAKANI MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Sayın İnönü burada, yalnız kendileri mevzu bahis olurken, İzmir nutkunun vehameti ortaya atılırken şöyle, böyle yaptık gibi kendisine müteveccih olan bütün bu hareketleri Halk Partili milletvekili arkadaşlarımıza da teşmil etmişlerdir. Demin din-

lediniz, bizim ne Manisa ilcelerindeki nutuklarımızda, ne de buradaki beyanatımızda Halk Partisi Grupuna mensup milletvekilleri aleyhinde, el-ayak vuranların bu şekilde hareket yapmalarını temenni etmekten başka hiçbir hareket yoktur.

Arkadaşlar, İnönü İzmir'de tatbik ettiği tâbiyeyi burada da tatbik etmek istedi.

İnönü, arkadaşlar; İzmir'de tatbik ettiği tâbiyeyi burada da tatbik etmek istedi. Memleketi vilâyet vilâyet dolıştı. Karadeniz sahillerinden ta Trakya'ya kadar gitti. Zonguldak'ta bizzat Demokrat Parti İdare Heyeti âzaları, kendisini dinliyenler arasında bulunmuşlardır. Oradan Trakya'ya gitti, kendi hareketlerine güçlük gösterecek en ufak bir müdahale yoktur. Fakat o daima söylediği gibi Türkiye'de siyasi emniyet yoktur, tazyik vardır diye bütün halkı tahrik etmek istedi, karşısında ne kadar muhatapları varsa tahrik etsin, onları harekete getirsin, onun taktığı bu idi, bakınız huzur ve emniyet içerisinde konuşamıyoruz. İşte kullandığı bütün tâbiye ve taktik budur.

Ankara'dan İzmir'e gitti. Orada hakaretimiz siyasi nutuklar söyledi. İzmir'de olduğu gibi burada da Yüksek Heyetiniz gayet nazikâne kendi söylediklerini dinlediniz. Fakat o yine buna da razı değildi. Onun istediği muhakkak bir şey vardır, o da, muhakkak küfrün karşısında muhatapları reaksiyon gösterebilirler. protestoda bulunsunlar, hayır desinler... Nasıl milyonlarca vatandaşımız kendisine hakareti kabul ediyorsa, elbetteki Yüksek Heyetiniz de o hakaretleri kabul etmiyecektir. İzmir'de söylediğim sözler aynen vâkidir dedi. Bu sefer tabii Heyeti Celileniz infialini gösterdi. İşte bundan sonra kendi matbuatında diyecekler ki, Büyük Millet Mecisinde de bizi konuşmaktan menediyorlar.

Arkadaşlar bütün dünya şunu kabul etmiştir ki, dost, düşman, hukukçu, siyasetçi bütün müelliflerin eserlerinde bir hakikati müselleme olarak kabul ve ilân edilmiştir ki, İsmet İnönü bu memlekette bir diktatör olarak icrai Hükümet etmiştir. (Soldan alkışlar), bravo sesleri). Kendi zamanında insan hak ve hürriyetleri çiğnenmiştir, onun üzerine bir saltanat tesis etmiştir.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Bizzat zalimdir.

DEVLET BAKANI YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Anayasamız matbuat hürriyetini tanıdığı halde, kendileri Hükümet gazeteleri istediği zaman kapatabilir diye matbuat hürriyetini kösteklemişlerdir. Sekizinci Hüyük Millet Mecisinde İstanbul'da uzun müddet yaşattığı idarei örfiye ile memleketin bütün köşelerinde Anayasanın vatandaşlara tanıdığı hak ve hürriyetleri reddetmiştir.

Anayasa, vatandaşlara siyasi parti kurmak hak ve hürriyetini tanıdığı halde Hükümet, istediği zaman partileri kapatabilir diye Cemiyetler Kanununa madde koydurmuştur.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — 1946 daki millî hırsızlık.

Y. MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Bu memlekette mal, mülk ve can emniyeti Anayasanın Türklere tanıdığı en mukaddes haklar olduğu halde İnönü icra organı ile mal, mülk ve can emniyetini ihlâl etmiştir.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Bunların hepsinin hesabını soracağız. Artık zamanı geldi.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Mâsum vatandaşların mâsum olan kanları İnönü'nün boynundadır. Bu mâsum kanların ve-bâli altındadır.

AHMET VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) — Gayrimeşru olarak dört sene Cumhurbaşkanlığı yaptı.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Demin de söylediğim gibi hak ve hürriyet prensipleri, siyasi hayatımızın hedefi olmuş ve bunun için mücadele etmiş bir iktidarız. Bunun için biz Bakanlık koltuğunun safasını anlamıyoruz, bu, bizim için bir mâna ifade etmemektedir. Bakanlığın temin ettiği ne bir saltanatı ne bir ihtişam vardır. Ancak millet yolunda bir hizmet vardır. Milletın sevgisi ve sizin itimatınız bizimle beraber oldukça ıvazsız, garazsız bu hizmetimize devam edeceğiz. (Soldan bravo sesleri)

BAŞKAN — Söz Başbakanındır.

(Başbakan Adnan Menderes sürekli ve şiddetli alkışlar arasında kürsüye geldi)

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, siyasi hayatımın belki en elemli bir vazifesini yapmak mecburiyeti ile karşı karşıya bulunmaktayım. En elemli bir vazife olduğu kadar aynı zamanda hakikaten ibret vericidir.

Ak saçlı bir general, millî şef unvanını senelerce üzerinde taşımış bir insan, Devlet idaresi mesuliyetini bunca seneler tek başına omuzunda taşımak mesuliyetinden kaçınmamış ürkmemiş, hattâ bunu yaparken kendi kanaatlerine göre vatandaş hak ve hürriyetlerini hacir altına almak cüret ve cesaretini göstermiş, bu mesuliyeti dahi üzerine almış bir insan, 1946 seçimlerini yapmış bir insan, tek parti idaresinin kahramanı ve şampiyonu olarak kendisini tanıtmış bir insan, bugün karşımıza çıkarak büyük mücadelelerle bugünkü demokratik inkılâbı, bugünkü hak ve hürriyet rejimini, bugünkü hukuk devletini tahakkuk ettiren bir partinin karşısında vatandaş hak ve hürriyetlerinin müdafii kesiliyor.

Hayatının bir kısmını muharebe meydanlarında geçirmiş, yaşlanmış ak - pak olmuş bir zâtın böyle bir derekeye düşmüş olması hakikaten elem vericidir.

Dünkü diktatörün, bugün huzuruza çıkarak vatandaş hak ve hürriyetlerinin müdafiliği vazifesini üzerine alması gülünçtür. İşte bir taraftan elemli, bir taraftan da gülünç olan böyle bir sahnenin karşısında bulunmaktayız.

Muhterem arkadaşlarım, anlaşıyor ki, zaman gelmiştir, anlaşıyor ki kader konuşuyor, anlaşıyor ki, kader hükmünü vermek üzeredir. Bu memlekette, sevgili arkadaşlarım, irtica yolunda tahrikle kanlar dökülmeye başlamış ise yarın böyle şerir metotlarla yapılan tahrikler neticesinde siyaset uğrunda da, siyaset sahasında da, siyasi maksatlarla da kan dökülmeye kadar gidilebilir. Bizce, dini, irticai tahrik edip işi kana götürenler ne derece menfur iseler siyaseti alet ederek vatandaşların kanlarını dökmek için tahriklerden bir an geri kalmıyanlar da aynı derecede menfur ve aynı derecede takibata müstahaklardır. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar).

REŞAT SEMSETTİN SİRER (Sivas) — Bahkesir hâdisesini tertip edenler de aynı derecede menfurdurlar.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Bir baykuş olarak ötebilmek için harabe arayıp, karanlıklar arayıp bulmak lâzımdır. Bugün memleketin manzarasında harabeyi andıran hal yoktur. Buna mukabil aydın bir manzara karşındayız. (Soldan bravo sesleri). Ne hazine, ne elemli bir müşahededir, memleke-

tin hergün muvaffakiyetten muvaffakiyete ulaştığı bir devirde memleketine, memleket menfaatlerini tek adam olarak temsil etmek mevkiini uzun seneler işgal etmiş olan bir zat, memleketin elde ettiği her muvaffakiyet karşısında yeni bir fitne hamlesiyle ortaya çıkmak ve bu muvaffakiyetleri inkâr etmek gayreti içinde çırpınmaktadır. Bu hakikaten acı bir şeydir...

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Millî fâsit..

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bir an için bu zatın zihnindeki, ruhundaki kanaatlerine yer vererek bu memleketin idaresine min tarafilâh kendisinin memur olduğunu kabul edelim. Hakikaten kendisinden başka bu memleketi idare edecek adam yoktur diyelim. Kendisi buna inandığı içindir ki, vatandaş hak ve hürriyetlerinin üzerine çöreklandı. Zaman geldi kendisinin Allah tarafından gönderilmiş olduğunu farzetti, kendisinin bu mülkün sahibi hakikisi, vârisi hakikisi olduğu kanaatine vardı. Şimdi Farzediniz ki, kaza, kader eseri, hastalandı bir hâdis vukua geldi elini çekmek mecburiyetinde kaldı. Farzediniz ki, sizler kâhyalarsınız ve memleketin sahibi hakikisi odur. Farzediniz ki, bizler, kâhya olarak, vekil olarak memleketi onun namına idare ediyoruz. Şimdi, bu zat bize sorabilirdi; «Ben size bu memleketi şu halde teslim ettim, siz bu hale getirdiniz, ne hakla bunu yapabildiniz». Biz hakikaten kâhyalar, ve memleketi onun namına idare eden insanlar olsak, acaba memleketin iç politikasındaki, dış politikasındaki, ekonomisinde ve maliyesindeki bu inkişaflardan sonra bunu bizden sorabilecek vaziyette midirler. Bize memleketi, milleti ne hâl'e getirdiniz diyebilecek haldemidirler. (Soldan, bravo sesleri, şiddetli alkışlar).

Arkadaşlar; bu memlekette zulüm yoktur. Bu memleketteki zulüm devri İsmet Paşa ile, onun iktidardan düşmesiyle kapanmıştır. (Soldan bravo sesleri, çok şiddetli alkışlar).

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Vereceğim hepsinin cevabını.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Alacaksınız hepsinin cevabını, ebediyete kadar. Bir insan tek başına mevcudiyetiyle, bir memleketin istikbaline engel olmak isterse onun hakikaten bedbaht olduğunu kabul etmek lâzımdır.

Arkadaşlar; bir adamın kendi ihtirasiyle,

memlekette bir mülkiyet iddiasıyla, memleketi benden başka kimse idare edemez iddiasıyla ortaya çıkıp bu memleketin istikbalini körletmeye çalışmasına imkân ve ihtimal mevcut değildir. (Soldan; şiddetli alkışlar).

Muhterem arkadaşlar; bu kürsüye gelinir de «zulüm vardır» denirse, ben de kendisine derim ki, «zulüm yoktur». Bu kürsüye gelinir de denirse ki «adalet baskı altındadır», «hayır, yoktur» derim, o vardır der, ben yoktur derim, 40 yıl burada çekişiriz, kendisi iddiasını ne ile ispat edecektir. İspatı mümkün olsa, biz ispat yoluna gidecek olsak 1946 müspet bir delil olarak önümüzdedir, 1946 vatandaşların kalbinde yer etmiştir. 1946 da kanunun mevcut olup olmadığını bize söylesinler. 1946 da kanun mevcut mu idi? 1946 da kendisinin mebus seçilmediğini bilmiyor muydu? 4 yıl gayrimeşru Devlet Reisliği yaptığını İsmet Paşa bilmiyor mu? (Soldan; bravo sesleri, alkışlar). Vatandaşların haklarını iptal etmek yolunda bizzat emirler vermemiş miydi? İsmet Paşa milletvekillerini takip etmek için bütün milletvekilinin peşlerine hafiyele koymamış mıdır?

İsmet Paşa bu memlekette tabutlukların mevcut olduğunu bilmiyor muydu? İsmet Paşa bu memlekette vatandaşların katledildiklerini bilmiyor muydu? Meza mameza mı olmuştu? Tarih huzurunda muhakeme edilecek... Buraya gelsin, zulüm nerede olduğunu isbat etsin. Memlekette zulüm var diyen insan bu memleketin şurasında, burasında, yarın öbür gün siyasi sahalar da kanların dökülmesini tahrik eden adamdır. (Soldan, şiddetli ve sürekli alkışlar) Hırsı için bu memleketi bir baştan öte başa ateşe vermek isteyen, adamdır. (Soldan, şiddetli alkışlar) Paşa, yeter artık.. (Soldan, şiddetli alkışlar) Millete bırakın idareyi. Bu memleketi, bizim gibi memleketin içinden gelmiş olan insanlar idare etsin. (Soldan, şiddetli, sürekli alkışlar) O günden bugüne kadar memleketin ne maddi ve ne de manevi itibarı bir milimetre, bir santim eksilmemiş, artmıştır arkadaşlar.

Arkadaşlar; memleket huzur içindedir, memleket siyasi emniyet içindedir, vatandaşların emniyetsizlik vardır diye bir dâvası mevcut değildir.

Bütçe, onların bıraktıklarının iki misline çıkmıştır, dış ticaret üç misline çıkmıştır. İşte bütçe, işte işlerimiz.

Buraya geliyor istediği gibi konuşuyor, bu kürsüye çıkıp zulüm vardır, diyor. Buraya çıkıp zulüm vardır demesi dahi, bu memlekette zulüm olmadığının en bariz delilidir. Bu memlekette zulüm olsa idi buraya çıkıp söz söyleyemezdi.

Arkadaşlar, buraya gelsin konuşsun, ben kendisine söz veriyorum, arkasından esaslı cevaplar alacaktır. (Soldan, şiddetli alkışlar, kürsüye kürsüye sesleri)

BAŞKAN — İsmet İnönü.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; bir Devlet Bakanı ve Başbakan evvelâ beni B. M. Meclisine karşı mütadımız olan ve mecbur olduğumuz hürmet vazifesinde kusur etmiş olmakla itham etmek istediler. Bu ithamı reddederim. B. M. Meclisinin karşısında nasıl konuşulacağını bilirim ve hiçbir zaman Büyük Millet Meclisine Devlet. Bakanı ve Başbakan gibi muamele etmek seviyesine düşmem.

Şimdi, mevzu bahis olan mesele, benim beyanatım üzerine açılmış bir münakaşadır. Bu beyanat iç politika üzerinde umumi görüşme açılmasıyla bütün meselelerin tetkik edilmesiyle hallolunabilir. Buna yanaşmıyorlar.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Kim yanaşmıyor?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — B. M. Meclisi gensoru teklifini kabul etmedi diyorlar. Söylesinler, taraftar mıdır? (Soldan : Meclis kabul etmedi sesleri)

Matbuatta intişar eden haberlere göre kendileri gensoru açılmasına mümanaat etmişlerdir.

İkincisi; zulüm üzerinde açılmış olan münakaşayı genişletiyorlar. Bu iki şıktır :

1. Zulüm yoktur, esasını söylüyor.
2. Benim yaptığım zulümlerden bahsediyor. (Soldan : Doğru sesleri) Benim yaptığım zulümlere dair söylediklerinin hepsi yalandır. (Soldan : Doğru doğru sesleri, gürültüler) Hepsi baş iftira tertipçisi olarak kendilerinin aile toplantılarında büyük memleket propagandası olarak hazırladığı çirkin tertiplerden birer tanesidir. (Gürültüler) Zulüm yapan adam dalkavuşa muhtaçtır ve dalkavuşa itibar eder. Başbakan, benim deham, benim irşadıyla, memleketi ihya ediyor, diye yazılı yazılarla B. M. M. kürsüsünden bana hitap eder ve yazardı. Ben, bunların hiçbirisine asla iltifat etmezdim. (Sağdan : Bravo sesleri)

Bütün bunlar arasında, arzettiğim gibi ben bu dalkavukluğa ve maddahlığa iltifat etmiş olsaydım, içinde bulunduğumuz demokrasi rejimini bu memlekete getirmiş olanlar arasında bulunmazdım. Bu memlekete bugünkü demokrasiyi getirmiş olanlar içinde daima bulundum ve başlıca çalışanlar arasında kaldım. (Sağdan : Bravo sesleri) (Soldan : Allah için sesleri)

Şimdi tarihi hâdiseler karşısında işleri bu derece mugalataya sokmak ve bir taraflı olarak, radyosu ile, taraftar gazetelerle mütemadi propagandalarla bunlara inandırabileceğini zannetmek, kendisinin zavallı bir anlayıştır. Ayıldığı zaman nerede olduğunu görecektir.

Arkadaşlar, ben İzmir'deki nutkumda zulme misal olarak muayyen bir mevzuu söylüyorum. (Ne imiş sesleri). Demokratik bir rejimde muhalefet partisi, hususi bir kanunun tehdidi altında yaşıyorsa, zulüm var demektir. Söylesin Başbakan... (Soldan hangi kanun? sesleri). Muhalefet partisi aleyhine hususi bir kanun çıkarmak, bununla muhalefeti bertaraf etmek, onun hakkında muamele takip etmek teşebbüsü var mıdır? Bu teşebbüs yürürlükte midir? Bu teşebbüs çıkacak mıdır? (Soldan çıkacak, çıkacak sesleri). Söylesin.

Hükümet olarak, parti lideri olarak, muhalefet partisi aleyhine hususi bir kanun çıkacaktır; muhalefet bugün mer'î olan kanunların tesiri ve teminatı altında değil demektir.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — O paraları hangi kanunla topladın?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Böyle bir tehdit vâkı ise, muhalefet partisinde bulunan vatandaşlar zulüm altında yaşayacaklar.

MURAD ÂLİ ÜLGİN (Konya) — Yani isyan edecekler.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, biçareliğin, aczin, zavallılığın güzel bir manzarasını seyretmiş oluyorsunuz. Zulüm, zulüm diye bağırıldığı neymiş arkadaşlar; Halk Partisinin, mağsup, mesruk, olan malları, Halk Partisinin değil Hazine'nin malları hakkında bir kanun çıkacak mı, çıkmıyacak mı? Bunun için Gensoru açılmasını istemiş, Hükümet de Gensorudan kaçtırmış, Mevzuu nedir Gensorunun? Böyle bir kanun çıkacak mı, çıkmıyacak mı? Acaba hiffet mi getirdi İsmet İnönü diye düşünmek lâzımgelir.

Meclisten bir kanun çıkacak mı, çıkmıyacak mı, diye Hükümetin istizaha çekilmesi, hakikaten gülünçtür. Bu akıl hiffetinin bâriz bir delilini teşkil eder. (Sondan bravo sesleri)

Arkadaşlar, Gensorudan vazgeçecek miyiz, geçmeyecek miyiz? Biz mahalle köşesinde, cami avlusunda horoz mu dövüştürüyoruz, koç mu dövüştürüyoruz? Kaçtık mı, kaçmadık mı? korktuk mu korkmadık mı bunu düşünüyorlar. Bizim korkmadığımızı, nasıl mücadele ettiğimizi kendileri çok iyi bilirler. Neden korkacağız? Bu bir nizamname meselesi, bir hukuk mevzuudur, kanun meselesidir. Muhalefet diyecek ki, korkunuz.. Siz diyeceksiniz ki, korkmadık.. Memleketin binbir derdi acele tedbir beklediği bir zamanda binbir muazzam işin içinde bulunduğumuz bir zamanda, İsmet Paşa bu kürsüde sabah akşam âdi politika sahneleri yaratacak. Hükümeti, yeni iktidarı işinden alıkoyup kendisi kenarda çubuğunu yakıp kısı kısı gülecek. Ama memleket işleri görülemeyecekmiş, vatandaşın ihtiyaçları temin edilemeyecekmiş, ıstıraplar devam edip gidecekmiş. Onun nesine gerek... Yeni iktidarı iş yapmak hususunda kösteklemeye muvaffak olursa, milletin gözünden düşürebilirse bu yeter ona. Beri tarafta milletin işi varsın görülmesin, varsın milletin işleri temin edilmemiş olarak bir tarafta kalsın. Maşallah Paşa, Siz bu milletin akli seliminden şüphe mi edersiniz. Âdi politika oyunlarına alet olup Hükümet Gensorudan kaçtı mı diyecekler? (Gülüşmeler) Muhterem arkadaşlar, kanun var mı, yok mu diye soruyor, kendisi benim sorduğuma cevap vermedi, 1946 da ne yaptığımı söylemedi, cesareti var mı ki, söylesin?..

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Derhal, derhal.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Elbette vereceksin, Millî iradeyi seneler senesi zımni baskılarla ayak altında tutan, sonra 1946 devresindeki gibi bir muhalefetin ortaya çıkmamaşı için cebirle, kahirle, Türkiye'nin kırk bin köyünde zulüm yapmak suretiyle vatandaşın rey hakkını, Millî iradesini param parça etmiş olan bir insanın millî iradenin bir mümessili olarak tekrar bu kürsüye gelebilmesi, huzurunza çıkabilmesi, işte anormaldir, gayritabii olan budur. Bu hâdisedir ki, bugün kalbinizi heyecan ve ıstırapla dolduran manzaranın sebebini teşkil etmektedir. Başka memleketlerde böylele-

rini ya millî hudutlar haricine çıkarırlar, yahut... (Soldan: Şiddetli alkışlar... Bravo sesleri)

Muhterem arkadaşlar; bir memlekette milletin haklarını gasb etmek, vatandaşların hak ve hürriyetleri üstünde seneler ve seneler oturmak ve ondan sonra, sırtında yumurta küfesi yok ya, bu defa da dönüp demokrasi havarisi kesilmek kolay değil. Maşallah paşam, maşallah. Size bu hakkı vermezler paşa, kalkacak İzmir'de düme, dört cümlelik nutuk söyleyecek, zulüm var diyecek ve buna Türk milleti inanacak öyle mi?

Diyorlar ki, sözlerine Türk milleti inanmıştır. Eğer Türk milleti sözlerinize inanmış olsaydı sizi şimdi oturduğunuz şu yere geçirmezdi. Türk milleti bize inandı ve bizi buraya getirdi.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) — Hitler de böyle gelmişti. (Soldan, şiddetli gürültüler)

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devanla) — Muhterem arkadaşlar, şimdi başka bir hâdiseyi şu bakımdan müşahade edebilirsiniz, diyorlar ki, Hükümet istizah takririne mâni oluyor, öteden beri yaptıkları, icraatları, mâzileri, göz önünde iken artık memleket menfaatlerini koruyan meşru bir muhalefet yolundan tekrar iktidara gelmenin kendileri için muhal ve gayrimümkün olduğunu anladıktan sonra bütün ümitleri bizim partinin arasına nifak sokup aramızı açmak olmuştur. Biz buraya 60 kişilik bir grup olarak girdik, daha fazlasına müsaade etmediler, öteden beri nifak sokmak suretiyle bizi ikiye böldüler. **Bunun tadı damaklarında kalmıştır.** Onu tekrar tadabilmek için mütemadiyen uğraşmaktadırlar.

Muhterem arkadaşlar, işi şuraya götürmek istiyorlar : Bir defa Hükümetle Grup arasında bir zıddiyet, bir muhalefet sokabilirlerse dâva kendiliğinden halledilmiş olacaktır, o zaman İsmet Paşa dilediğini yapabilmek için imkân elde etmiş bulunacaktır. Ben Halk Partisi demiyorum, Halk Partisi ile İsmet Paşa zihniyeti arasında esaslı farklar bulunmakta olduğunu mütemadiyen söylemekteyim, bunu söylemekten de asla fariğ olmayacağım.

Muhterem arkadaşlar, muhalefet mefhumu daima muhterem olacaktır. Fakat bu memlekette zulüm yapmış olan insanlar, bugün hangi ölçüye göre zulümden bahsediyorlar?

«Halk Partisinin mallarını alacak mısınız, almayacak mısınız?» diyorlar. İki kelime ile

söyliyeyim: Alacağımız varsa bunlar Halk Partisinin malları değil, Halk Partisinin mallarına Devlet asla tenezzül etmez. Millet hazinesi onların bir habbesini kabul etmek tenezzülünde bulunmaz. Fakat onlar tenezzül edip Hazineyi soydular. Fakat bir devir gelir, millet hazinesinin sahibi olan insanlar, sizler gelip de hesap sorarlarsa ne dersiniz? Burada huzurunuz : «Bir Halk Partisi var, bu partinin milyonları ve milyonları var. Bu milyonların elbeti iktisabı ne kendi nizamnamelerine, ne de o zamanın kanunlarına uygun değildir» diye bir mesele getirilse ve bunun için sizin fetvanız, kararınız, hükümlerinizi arzu edilirse acaba siz millet hazinesinin vekilleri, sahipleri «biz Hâzinenin bu haklarını görmekten, ihkak etmekten imtina ederiz» diyebilir misiniz? (Soldan asla sesleri).

Şimdi kanun çıkacak mı, çıkmıyacak mı diye mütemadiyen bağırlıyorlar. Suçlu, bir taraftan vuruyor, bir taraftan da ne vuruyorsunuz diye bağırlıyor.

Niçin telâş ediyorlar. tererdütleri niçindir? Bu kürsüde, Yüksek Meclisin encümenlerinde bunlar konuşulmıyacak mı arkadaşlar?

Niçin bizi tehdit ederek söz almak istiyorlar? Vazgeçecek misiniz, geçmiyecek misiniz diyorlar. Geçmiyecek olursak harekete mi geçeceksiniz Paşam?

Arkadaşlar bir tehdit altında bulundurulmak istendiğinizin elbette farkındasınız. (Soldan evet sesleri). Bu kanun çıkacak mı, çıkmıyacak mı, sarîh olarak söyleyiniz, diyor ve bunun Hükümetten soruyor. Hükümet böyle bir kanunun çıkacağını veya çıkmıyacağını Büyük Millet Meclisi namı hesabına nasıl söyleyebilir, nasıl konuşabilir? Bunun imkânı yok. Bunun imkân olmadığını elbette kendileri de bilir, ama bunu sorması, bunu bir istizah mevzuu yapması lâzım. Bu suretle bir taraftan istizah-tan kaçtı diyecek, diğer taraftan bu zımni tehdidi huzurunuzda ifade etmek imkânını bulacak. Tehditler devri çoktan geçti Paşam, bugün tehditlere boyun eğecek insan yoktur.

Arkadaşlar, bir içtimai ve siyasi cereyan, seli huruşan halinde gelir, eskiyi yıkar. eski yıkıntının bekası, hakîyetissüyüfu kendisini yenen silâhın ne olduğuna yattığı yerden bakar, Onu elde edip tekrar idame-i mevcudiyet yollarını arar. Yattığı yerden görüp de elde

etmek istediği silâh hak ve hürriyet silâhıdır. Bunu sizlerden almak istiyorlar. (Asla alamazlar sesleri). Sizler hak ve hürriyet silâhını, hak ve hürriyet bayrağını ellerinizden başkalarına kaptıracak bir teşekkül değilsiniz. Bu partinin kadri kıymeti bu memlekette rakipsizdir. Bir miktar gayrimeninun eski ismi bu kadar dille-re destan olmuş olan bir zatın, ieler söyleyeceğini merak eden bir takım mütecessisleri etrafında toplanmış görerek « kalkın ey ehli vatan » gibi bir zu'me kapılmak hakikaten büyük bir bedbahtlık olur.

Şimdi memlekette bugüne kadar hiçbir zaman görmedikleri, bilmedikleri, hak, hürriyet ve adalet vardır. Kendilerinin de bugün bulmuş olmalarından dolayı Paşadan şükran borcunu eda etmesini bilhassa rica edeceğim. Lütfen bunu da eda etsinler. Bu memlekette vatandaşlar kendi iktidarları zamanında olduğundan on kat daha emniyet içindedirler. Bu memlekette yalnız ve sadece emniyet değil, hem siyasi emniyet, hem de içtimai emniyet vardır, içtimai ve siyasi hak ve hürriyetlerinin emniyet altında bulunduğuna dair kanaati kâmile vardır. Eğer uzun seneler müdafaa ettiğini söylediği memleket menfaatlerinin kaygısı zerre kadar viedanında kalmışsa, böyle bir güne eriştiğinden dolayı şükranı eda etmesi lâzımgelir. (Soldan, bravo sesleri).

Muhterem arkadaşlar, istizah nedir? İstizah takriri kabul de olunabilir, ret de olunabilir. Sarahaten söylemek lâzımdır ki, herkesin bilmesi lâzımdır ki, istizah takriri kabul edilebildiği gibi, ret de edilebilir. Ne zaman kabul edilir, ne zaman reddedilir?

Bir defa istizah takririnin hakikaten nizamnamenin ruhuna ve maddesine uygun ve kâmil bir istizah takriri olması lâzımdır.

Esefle söyleyeyim ki, Kore mevzuunda Demokrat Partiyi köşeye sıkıştırdım zannettiği sırada bir istizah takriri ile geldi. Okuduğumuz vakit şekle ve ruha uygun bulmadık ve reddettik. Fakat başka bir milletvekilinin aynı mevzudaki takriri üzerine istizahı açtık ve en tehlikeli mevzuda konuştuk.

O zaman kendisinin neler konuştuğunu, sonra da zehirli propagandalarını nerelere kadar götürdüğünü biliyorsunuz. Yarım ağızla dış politikada beraber olduğunu söylüyor, fakat bizi

dış politikada da bizim muhalefette bulunduğumuz zaman yaptığımız gibi sarabatla açığa ve samimiyetle desteklemiyor.

Muhterem arkadaşlar, dış politikamız elbette onların zamanından 10 kat daha sıhhatli, 10 kat daha emin ve isabetli surette tesbit edilmiş ve bütün merhaleleri muvaffakiyetle aşmakta bulunmuştur. Bu mevzuda da bizi muvaffakiyetten alakoymak için zaman, zaman bir çok tedbirlere baş vurmaktan geri kalmadılar.

İstizah takririne tekrar geliyorduk arkadaşlar, verilen istizah takririnin İctüzüğün tâtîfâtına tamamen uygun olması lâzımdır. Ondan sonra Yüksek Heyetinizce bu hususta bir kanaatin husulü lâzımdır. Yani, o istizah takririnde bahsedilen mesele, bir istizah mevzuu olabilir mi, olamaz mı? Çünkü burada Hükümetin kanun hilâfına bir hareket yaptığı, kendisine verilmiş olan salâhiyetleri kötüye kullandığı kanaatını verecek bir şemne mevcut müdür, değil midir? Buna ait kararı sizler viedanlarınızı yoklayarak verirsiniz. Konuşmaya konmadan ret veya kabul edersiniz. Kabul etmek ne kadar hakkınızsa, reddetmek de o kadar hakkınızdır. Fakat parlamenter sistemin, parlamentolar hayatının bu en tabii hâdisesi ele alınıp da, istizah-tan kaçtınız, niçin kaçtınız, buna niçin yanaşmıyorsunuz, diye göcukea ortaya çıkmak, kırk yıl Devlet idare etmiş insanlara yakışmaz. Biz bu oyunların peşine takılıp sürüklenecek değiliz? Bizim ciddi işlerimiz var, arkadaşlar, Şurada Büyük Meclisin kaybettiği zamana dahi acımak lâzımgelir. Fakat ne çare ki bir muhasebe yapmak icabediyor. Zamanımız çok kısa, dört senelik iktidarımızdan arta kalan müddet gözümüzün önünde, yapılacak işler, namütenahi uzun yılların ve ihmallerin eseridir, bu memleketin hayatı mevcudiyetini tehlikeye koyacak kadar büyüktür. Caniyane denilecek kadar büyük ihmallerin harap bıraktığı memleket-te görülecek işler o kadar çoktur ki, sizler bunların üzerinde ne dereceye kadar göz nuru dökseniz zamanla başlısınız. Bu kısa müddet içinde başarılarımız zamanla mahdut olacak. Hal böyle iken sizin dikkatinizi oradan çekip, önünüzde bir sürü kanunlar varken sizi burada bisut bir mücadele içine sokarak gayretlerinizi heba etmek isterler. Bu oyuna gelmiyeceğiz viedanlarımız bu kanun çıktı mı, çıkmadı mı, çıkacak mı, çıkmıyacak mı, diye istibah altında kala-

maz. Yoksa paşa hazretlerinin arzusuna ittiba edersek bu kürsüye geleceğiz, arenada döğüşenler gibi döğüşülecek, etraftaki seyirciler şad olacak.

Arkadaşlar; mevcutsa zulümü ispat etmek için mahkemeler açıktır. Dediler ki, mahkemeye sevkedin; elbetteki Yüksek Meclis bu malları mahkemeye sevkedip etmemeyi düşünecektir. Bu hususta hukuki mütalâalar ortaya konulacaktır. Zamanlarında mahkemeye müracaat etmek mümkün müydü?

Evvelâ şunu düşünmek lâzımgelir: Bu mallarla alâkalı işler zamanında şekline uydurulmak suretiyle yapılmış ve B. M. Meclisine yaptırılmıştır. B. M. Meclisine yaptırmış oldukları işlerin dâvası, muhasebesi Sulh mahkemelerinde görülmez, dünyanın hiçbir yerinde böyle olmamıştır. Biz kendi defterlerinden çıkarılarak tesbit ve tanzim edilen 48 parça cetveli onlara gönderdik. Evet veya hayır demediler. Kendi defterlerinden çıkarılan hesap ve cetvellere nazaran C. H. P. si emlâkinin % .97 sini nizamların dışında ve o zaman mevcut kanunlar hilâfına olan gayrimeşru iktisaplar teşkil etmektedir. Bunun cevabını mükerren istediğimiz halde verememişlerdir.

FERİD MELEN (Van) — Verdik.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Evet verdiniz, iki buçuk sene evvel gönderilen listelere dün cevap verdiniz. Fakat o da cevap değildir, tam mânasiyle kaçamak. Bu hesapların broşürleri millete neşredilecektir. Millet bunları görecektir. Tarih de gösterecektir. İsmet İnönü'nün altındaki otomobilin benzini, şoförünün maaşı kendi kesesinden değil, milletin mağsup parasından ödenmektedir. (Soldan bravo sesleri) Bunu bilerek otomobillerine binsinler. Partideki paralarının malı mağsub olduğunu bilsinler. Hangi parayı kullanıyorlar, hangi varlığın safasını sürüyorlar, bunları millet de bilsin, kendileri de bilsin. O zaman, evliyâ kisvesine bürünenlere kimse inanmaz. Malıma dokunma da ne istersen yap. Arkadaşlar bütün adaletsizlik dâvası, adaletin baskı altında kalması dâvası, bütün hukuk devleti mefhumunu çiğneme dâvası, siyasi emniyet dâvası gele gele Halk Partisinin malları meselesine geldi, dayandı. Bakınız bir defa, İzmir'de nutuk söylüyor, tehdit ediyor, Adaletsizlik var diyor. Var diyeceksiniz de ne olacak? Bu memleketi jurnal etmek, bu memlekette irtica vardır demek, bu memlekette adaletsizlik

var demek, bu memleket istibdat altındadır demek memleketin hangi menfaatine uygundur? Ve bu sözleri kim söylüyor?

Paşa, bu memlekette hava raporlarının neşrinin meneden, din hakkında yazı yazılmasını diyen, aile kavgalarının, deniz kazalarının neşrine izin vermiyen, bir emriyle bunları yazan gazeteleri kapıyan kimdi? Sizin zamanınızda biri kürsüye gelip de zulüm var deseydi, onu bu memleketin hudutlarından dışarı atardınız. Şimdi zulüm var derken insaflı elden bırakmayın, insaf, dinin de ahlâkın da temelidir. Milletvekilliği sıfatını hakkiyle temsil eden, şurada oturan arkadaşlardan soruyorum, bu nevi mücadeleler hangi vatanın yararınadır? Bu nevi mücadeleler hangi adaletin istihsalı içindir? Memleket menfaatinin icabı bu mudur?..

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Vatan hizmetlerinin en büyüğü sizinle mücadele etmektir. (Soldan gürültüler, sağdan alkışlar).

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Paşa, hakikaten inanıyor musunuz? Yarabbi sen affet. Siyaset mücadelesinin bir insanı bu kadar değiştirebildiğini görmek ne hazindir. Paşa, bırakın bu mücadeleleri, bu nevi mücadele olmaz. Deyin ki Paşa, ben devrimi yaşadım, deyin ki, bunlar da bu memleketin evlâdıdır, bunlar da bu memleketin nesilleridir, yetiştirdiğim nesillerdir. (Soldan bravo sesleri). Böyle deyin ki, herkes size hürmet etsin, kalbiniz müsterih olsun, düne bakmasın, buna dünün icaplarıdır deyip geçsin. Fakat paşam hilâfı hakikat dâvalarla bu kürsüye gelerseniz, ne zaman samimiyetsizlik ve sahte maske taşıyacak olursanız ve milletin huzuruna böylece çıkmak isterseniz biz de mâziyi eşelemek mecburiyetinde kalırız.

Siz bir rejimi devraldığınız zaman darağaçları kurdunuz, biz böyle bir mâzinin bakiyesini kazımak için böyle bir zihniyeti kökünden temizlemek için, «devri sabık yaratmıyacağız» dedik. «Devri sabık yaratmıyacağız» demek, devri sabık telâkkisinin icabettirdiği usullerle hareket etmiyeceğiz» demektir. Hakikaten devri sabık vardır. 1946 dan evvelki devre, bilhassa 1950 den evvelki devre, devri sabık olmak lâzımdır. Çünkü onun şartları başka idi. Ankara Milletvekili arkadaşlarımdan soruyorum: Kendisinin milletvekili bile seçilmediği o seçim zamanında bir köyden öbür köye, nam-

zet olduğunuz halde gidebilir miydiniz? Ankara'nın çok yakınında bulunan Çubuk'tan, vatandaşlar kan içinde, sıra sıra, kafil kafil parti kapılarına geldiler, fotoğrafları alındı.

Muhterem arkadaşlar; her hangi bir yerde bir ocak açılsa beş defa kapattı, kaymakamı ile, valisi ile, sabahtan akşama kadar takibe mâruz bıraktı. Hepiniz bunları biliyorsunuz. Bunlar masal mıydı? Ben insaf istiyorum Paşadan. Bu memlekette nifak, nifaktan bahsetmekle başlar. Neyimiz eksik, dost, düşman bizi övüyor, buna mukabil sadece Paşa mutmain değil. Çünkü o zannınca bu memleketin sahibidir. Diyor ki: «Ben göp göp üstüne koyarak bu vatanı yaptım, benim vatanımı ne yapıyorsunuz?» Böyle bir malikiyet hissiyle ruhunun derinliklerinde nasıl bir irtibat tesis ettiğini müşahade etmek şayanı hayrettir. Bunu sözlerinden anlamak pekâlâ mümkündür. Tek başına memlekete tesahup ediyor ve tek başına bu memleket hakkında konuşuyor. Bunu, bu hakkı nereden alıyor? Biz sizin gibi istilâ veya fetih hakkına dayanarak mı geldik bu iktidara? Millet'in itimadına, reyine dayanarak geldik, tehditlerinizin hiçbir zaman tesiri ve hükmü yoktur. Fakat dikkat etmek lâzımdır. (Soldan, sürekli ve şiddetli alkışlar).

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Başbakan, mü-tadî olduğu üzere, bir tez tertip eder, bana veya muhalefet partisine mal eder, sonra onunla mücadele eder. Şimdi öteden beri söylediği bir sözü burada tekrar edeyim:

Biz; milleti yalnız biz idare ederiz, bizden başkası idare edemez kanaatini taşıyormuşuz. Bu, sadece bir iftiradır. Eğer hakikaten buna ciddî olarak inanıyorsa kendisini böyle bir yanlış telâkkiden tedavi etsin.

Gerek şahsı, gerek partisi bu memleketi idare etmek için tek mercidir, tek ehliyet sahibidir kanaatinde olan insanlar, ellerinde bulunan kudret ile mücadele ederler, içinde bulundukları devri tekemmül ettirip bugünkü hale getirirler mi? Kendisi demokratik rejime girmeyi ve eski rejimden bu hale geçip milletin hayatında bir idare kurulmasını nasıl telâkki ederse etsin, tarihi hâdise budur ki: C. H. P. Cumhuriyet devrinde yaptığı ıslahatın bir sonuncusu olarak bu memleketin idaresini demokratik tekâmüle mazhar etmiştir.

Şu halde memleketin idaresinin yalnız kendi

ehliyetine muhtaç olduğu telâkkisini yaşamamıştır. Böyle bir telâkkiden tamamiyle muarradır.

Şimdi, memleketi yalnız biz idare ederiz telâkkisini bize mal ederek söylediği sözlerin hepsi beyhude zahmettir, baş iftiradır ve kendisi için sadece aciz ifadesidir.

Bunu bir iki defadır söylüyor: 1946 da seçildim mi, seçilmedim mi? 1946 da seçildim. (Soldan: hayır hayır seçilmedin, yalancı, sesleri). Dinleyin, dinleyin, dinleyin.

8 nei Büyük Millet Meclisi kanuni bütün mânasiyle seçildi, geldi ve vazifesini ifa etti. (Soldan gürültüler).

Şimdi dinleyin. 1946 da ben Ankara'dan seçildim.

MURAD ÂLİ ÜÜLGİN (Konya) — Seçilmedin Paşam.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — O zamanki Ankara Valisi bugünkü idarede de validir. Seçilmedin, edilmedin diyeceklerine mahkemeye verselerdi.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Seçilmedin zabitlar var.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Onu neşretsinler. Yoksa şimdi hatırlarına gelen her hangi bir şeyi, şu tarzda olmuştur, bu tarzda olmuştur, diye indî bir hükme bağliyerek yürüttüğü muhakemenin kıymeti yoktur. Bunları istirdat olarak söylüyorum. Hukuki düşünmeye alışsın, alışsın buna.. (Soldan: Gülüşmeler).

İstizah üzerinde çok duruyor. Şöyle olmuştur; biz iki defa istizah tavrı verdik. Bunlardan birisi: Meclise danışmadan, Meclise ait olan kararı Hükümet tasahup edip, kullanarak Kore Harbine girdik. (Soldan: Bunun münakaşası yapıldı sesleri). Memleketin emniyeti, dış meselesi üzerinde umumi bir görüşme açılsın, dendi. Kabul etmediler. Demek ki, dış mesele üzerinde bir harb kararı verildiği gün, umumi müzakere açılmasını istedik, kabul etmediler. İki buçuk sene sonra kendi beyanlarıyla, memlekete verdikleri telaşlarla iç politika meselesi mühim bir mevzu halini aldı. Bunun üzerine umumi bir münakaşa açılsın, dedik. Onu da kabul etmediler. Hükümetin hangi işine mâni oluyor musunuz? Bu Hükümet, iç ve dış politika üzerinde muhalefetin talebi üzerine umumi müzakere açar mı, açmaz mı? (Soldan: Usulünde teklif etmek lâzım) Bu, bir zihniyet mese-

lesidir. Bu Başbakan, Hükümetin iç politikası, dış politikası üzerinde muhalefet umumi müzakereye girmek niyetinde değildir. Bu anlayış antidemokratiktir.

Muhalefet, zulüm olarak birçok mevzu söyleyebilir. Adaleti, istiklâl ve emniyet içinde işletmiyen her teşebbüs bir zulümdür.

PERTEV ARAT (İzmir) — Var mı böyle bir şey?

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Vardır. Başbakanın bilmesi lâzımdır ki; biz memlekette ıstırabın, şikâyetin ifadesiyiz. Bu yanlışları, meseleleri millet kürsüsüne, halkın önüne getirmek vazifesindeyiz. Bu vazifeyi ifa edeceğiz, bu vazifeyi meşru olarak karşılamaya mecburuz, buna alışacaktır. Tek Parti devrinin en iyi yetişmiş olanlarından birisidir. (Sağdan: Gültüşmeler) Halk Partisinin sıhhatli olarak getirdiği demokratik rejime bir türlü alışmamıştır. (Gültüşmeler).

Arkadaşlar, Başbakanın zihninden geçen, tekrar eski tek parti devrine dönmektir. (Sağdan: Bravo sesleri). Çünkü o devirde, kendisi, vaktiyle yaptığı gibi, kendisine de birtakım insanlar dehasından, dirayetinden, büyük hasletlerinden bahsederek yazarlar. O, onları nasıl kullanır? Bugün nasıl kullandığını görerek anlıyoruz. (Sağdan: Bravo sesleri).

Şimdi muhalefet, mevcut olan kanunların teminatı altında mıdır, değil midir? (Soldan: Kahkahalar) Muhalefet Partisi her hangi bir suç işlediği zaman, her hangi bir borç meselesi, alacak meselesi karşısında muhatap olduğu zaman, mevcut kanunların teminatı içinde muamele görecektir midir? Başbakanın bütün sözlerinden anlaşılıyor ki; bu Meclis isterse; kendisi burada söyledi; hususi bir kanun çıkarabilir. Muhalefet Partisi aleyhinde her hangi bir mesele için, ihtiyaç için hususi bir kanun çıkabilmesi ihtimali mevcut olduğu müddetçe, o memlekette muhalefet emniyet altında değildir, o memlekette siyasi emniyet yoktur. Siyasi emniyet olmıyan rejimde zulüm vardır. (Sağdan: Bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Başbakan.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — İş inada bindi, sabaha kadar arkadaşlar.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — İki parti başkanları konuştu. Müsaade edin de biz tarafsızlar da konuşalım.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar; hakikaten burada birtakım hürmetsiz konuşmalar aldı, yürüdü ve bunlar en ağır gazetelerin sayfalarında dahi yer aldı. Ama bunun sebep ve menşelerini elbette takdir edersiniz.

Şimdi buradaki konuşmalarının seyrini takip ederek kendilerine cevap vermeye çalışacağım. Ben mevcut olmıyan bir hâdiseyi ortaya atarmışım, bir fikri ortaya atarmışım, ondan sonra kendi kendime onunla mücadele yapmışım. Aman ne güzel şey.

Bakınız arkadaşlar, benim şu sözümü bu neviden bir mevzu yapmaktadır: Ben «bu memleketi kendilerinden başka idare edecek kimse bulunmadığına kanaat getirdikleri için» cümlesini sarfettim. Buna mukabil bu sözleri söylüyor. Bu partinin içinde benden başka reis olacak yoktur, demek ve bizim partiden başka bu memleketi idare edecek parti yok demek ve böyle bir vehme kapılarak millet haklarını, seçim haklarını kısıktırak seneler senesi bağlamak, memleketi bu yola götürmekten başka bir mânaya gelir mi? Ben bu tatbikata bakarak böyle bir söz sarfetmişsem tamamen ayrı birtakım meseleleri ve iddiaları ortaya atarak onunla mücadele eden bir insan vaziyetine gelir miyim? Bunu yüksek takdirinize arz ederim.

Muhterem arkadaşlar, öteden beri dillerinde bir söz var : «Demokrat idareyi biz istedik, biz getirdik.» Arkadaşlar, bu memleketin kaderine kayıtsız şartsız sahip olan bir insan uzun seneler memleketi istediği gibi idare eder de bir sabah erken saatlerde hidayete erişerek, kalkar, gözlerini oğuşturur, «hadi bundan sonra bu memlekette demokrasi olsun» der. Bu söz buna benzer ve hâdis budur. Ve yine «demokrasi olsun ama şibih demokrasi olsun, ben yine iş başında kalayım. Dirije bir demokrasi olsun» demişlerdir ve bu muhtelif yerlerde söylenmiştir.

Arkadaşlar, neticenin böyle olacağını bilselerdi acaba 1946 seçim örneklerini mebzulen tekrar etmekten iktinap ederler miydi? Bu, bir sualdir, bu, bir hakikattir.

Kendileri hatırlıyacaklar, muhalefetin kurulmasından üç, beş ay sonra, demokratik görüşme iddiası yer almıştı. Ve o zaman partile-

rin zararı olamazdı ve sonuna kadar öyle olacağını zannediyorlardı. Faik Ahmed Barutçu bilirler, kendileriyle konuştum, dediler ki, «1950 seçimlerinden evvel, kontenjan mı istiyorsunuz, size 50 mebusluk kontenjanı verelim.» Böyle bir konuşma yaptık arkadaşlar. 1950 nin Nisan veya Martında vâkı olan bu konuşma, seçimler hakkındaki kanaatlerini anlama ya kâfidir. Bu kaanatledir ki, 1950 seçimlerine girerek, feci surette aldanmışlardır. Milletin kendilerine samimî olarak inandığını zannederek 1950 seçimine kadar gelmişlerdir. O kadar ki arkadaşlar, İstanbul'daki nutkunda İsmet Paşa, şayet partim kazanmazsa ben Cumhurbaşkanlığı yapmam, diyor. İsmet Paşa Cumhurbaşkanlığı yapmıyacak diye millet Demokrat Partiye reyini vermiyecek. Nasıl bir zulmeti bâtila içinde idiler? Demokrasiyi kurduk, diyorlar, bütün dünya şartlarının tazyiki altında kendimize mahsus bir demokrasi, şibih demokrasi! Yüksekten idare edilen demokratik bir sistemin taraftarı olduklarına şüphe yoktur, bunu samimî olarak ifade etsinler.

Arkadaşlar, bir akşam yemeğe çağırdılar, uzun münakaşalar yaptık. Bu münakaşalar esnasında dediler ki, işte demokratik sisteme girdik, seçimler olacak, seçimlerde dövüşeceğiz, şiddetle, candan dövüşeceğiz. Kendi edasıyla söylüyorum. «Ama seçimler bir defa bittikten sonra lâf yok, millet kimi seçerse onlar dört sene vazife görecektir, tekrar seçim devresine girdikten sonra tekrar dövüşeceğiz.»

Arkadaşlar, biz millet iradesiyle geldik, bunda şüküphe yok. Biz Perşembe günü geldik, Cumartesi günü satışmaya başladılar. İşte görüyorsunuz, hangi akım vâdilere bizi sürüklemeye çalışmaktadırlar.

«Eğer seçimlerde bir hatâ yaptımsa mahkemeye versinler» diyor.

Arkadaşlar, üzerinden seneler geçtikten sonra her hangi bir hâdiseyi «ispat edin» demek bir kahramanlık teşkil etmez. Cürmümeşhut nedir arkadaşlar? Tesbiti delâil nedir? Bir hâdis vâkı olduğu zaman derhal el koymak suretiyle delilleri tesbit edip mahkeme huzurunda sübut bulacak vaziyete getirmektir. Minare çalınmış, kılıf hazırlanmış, hepsi olmuş bitmiş ondan sonra şimdi «mahkemeye versinler» diyorlar. Bunlar millet mahkemesinde hesabı görülmüş işlerdir. Zabıtların hepsini yaktılar. O zamanki usulde mahkeme-

ye gidemezsiniz. Seçim suçlarından dolayı mahkemeye gitmek yasaktı. On bin tane vakadan bir tanesini mahkemeye götüremedik. Şimdi bize soruyorlar, neyi değiştirdiniz diye. Neyi mi değiştirdik; Matbuat Kanununun 30 ncu maddesi, neşren yapılan suçlardan dolayı mevkuf olarak muhakemenin görülmemesini temin eden hüküm, matbuatın tamamen serbest vaziyeti. Demokratik hayatta neler değişti, bu akla kara gibidir. Siz artık mukavemetin memlekette mümkün olmadığı zamanlarda teker teker, adım adım ricat ederek oraya geldiniz. Artık bundan sonra hakikaten ricat yeri kalmadı. Ricatın gayrimümkün olduğu bir yerde teslim olmak mecburiyetinde kaldınız. Esasen bu tarzda bir tekallüp yalnız bizde değil, dünya memleketlerinde de kolayca müşahade edilen vakialardan değildir.

Meclise danışılmadan karar verildiği için gensoru açmışlardır. Arkadaşlar, B. M. Meclisine danışmak lâzımgelir miydi, gelmez miydi. Bu, Mecliste gensoru açmak suretiyle karara rapte-dilmiştir. Hükümetin o zaman o maddeyi anlayış tarzı B. M. Meclisinin kararı ile tamamen te-yit edilmiştir. Bugün hâlâ bunun aksine bir anlayışta devam etmek ve bunu mevzu olarak ileriye sürmek akla gelecek işlerden değildir. Bunun hesabı yapıldı ve Hükümetin Meclise danışmadan salâhiyetlerini kötüye kullanmış olduğu, salâhiyetlerini aşmış olduğu hâdisesi asla sabit olmadı. Burada saatler ve saatlerce konuştuk; bunun yarını yoktur. Binaenaleyh en tehlikeli mevzuda, Kore mevzuunda memleket belki harbe girer, memleket belki tehlikeye mârûz olur gibi vatandaş telâşa düşürecek bir mevzu-da gensoru açılmasından çekinmedik. Ve gensoru açılmasına hep beraber bütün kalbimizle yer verdi. Fakat gensoru açılması için sebep mevcut olmadığı kanaatini taşıyacak olursanız, bunu muhalefetin birtakım küçük oyunları telâkki ederseniz elbette ki, vicdanınıza göre hüküm vermekte serbestsiniz ve vicdanlarınızın hükümlerini yerine getirmek mecburiyetindesiniz.

Hâlâ Hükümet gensoruyu açmadı diyor. Bu zihniyeti kökünden silmek lâzımdır. Öyle idare ettikleri için öyle biliyor. Gensoruyu Hükümet açmaz paşam, bunu öğrenmek lâzımdır. Bu zihniyeti değiştiriniz. Ağzınızda kullandığınız lisan daha zihniyetinizi göstermeye kâfidir. Hükümetin gensoruyu açmasını veya açmamasını burada konuşuyorsunuz.

Adalet işlemez halde imiş. Adaletin niçin işlemez halde olduğunu, hâlâ burada bu memleketin huzurunda ispat edebilmek hakkına sahiptir. Ben kendisini bu kürsüye davet ediyorum. Tefrif etsin, adaletin nerede baskı altında bulunduğunu, zulüm nerede olduğunu gelsin açıklasın. Çünkü İzmir nutkunda hepsini birer birer ispat edeceğim, diyor. İşte burada ispat etmek hakkına sahiptir. Kendisi dâvacı olduğu için burada konuşabilir. Gelsin İzmir'deki sözlerinin ispatını yapsın, niçin polemik yapıyor, gelsin ve ispat etsin.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Mevcut kanunların teminatı altında yaşamıyoruz. Muhalefet için hususi kanunlar çıkmıştır ve çıkmak üzere; hattâ çıkacaktır.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, şimdi gözlerinizi bir an için mâziye çeviriniz. Hangi vatandaş mevcut kanunların teminatı altında yaşamadığından bahsedebilir?

HAMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Madde ve delil gösterin.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Evet delil gösterin. Bunlar delil gösterilmedikçe metafizik lâflar, kuru iftiralardır. İddia delile bağlanmadığı takdirde iftiradan ibaret kalır. Zatı âliniz mevcut kanunların teminatı altında yaşamadığınızı nasıl iddia ediyorsunuz? Meclisin her hangi bir komisyonundan bir kanun tasarısının muhakkak çıkacağını farzediyor, çıkacağı vehmine kapılıyor, şöyle olursa böyle olur diyorsunuz. Burada bu kadar vicdan sahibi insan milletvekili sıfat ve şerefini ictisap etmiş insan oturmaktadır. Bunların hiçbirisi hukuktan anlamıyor da, sizin hukuk anlayışınızı mı düstur olarak alacak? Bu nasıl hukuk zihniyetidir? Bu memleketi idare ettiğiniz zamanı hatırlayınız, hangi siyasi parti, hangi şahıs kanunun teminatı altında idi? Bir hâtıra olarak arzedeğim; milletvekilleri tutanaklarını tetkik etmek için bu Mecliste geçen vakaları, bu duvarlar, komisyonların duvarları bilir, hiçbir söz hakkı vermediler, hepimiz kucak kucak zabıt varakalarını, kucak kucak vesikaları, fotoğrafları getirdik, hiçbirisi hakkında tahkikat açtırmadılar, Seçim neticelerine müessir değildir diye. Ondan sonra arkadaşlar 37 vilâyetin tutanaklarını incelemek için bir işkence olarak

Meclisi sabahın onunda topladılar, ertesi günü sabahın sekizine kadar. Biz 60 kişi idik, onlar bizden kat kat fazla idiler. 60 kişilik bir grup 37 vilâyetin tutanaklarını sabahtan akşama kadar, geceden sabaha kadar bir günde inceliyecekti. Bunu Mecliste yapmak zordu. Bunlar işkencedir, zulümdür, hem de Mecliste yapılmış zulümdür. Burada arkadaşlarımızı dövmeye kalktılar. Bunlar zulüm değil midir?

Teminat altında mıyız, değil miyiz diyorlar. Teminat altındasınız elbette. « Paralarımızı alacak mısınız » diyorlar. (Soldan : kahkahalar). Bunu dilden söylüyorsunuz, kalbden söylemiyorsunuz. Dilden söylediklerinizi kalbden de söyleyiniz ve bu ulûvvü cenabı lûtfen gösteriniz. Demokrat parti iktidara geldiği zaman kaç parası vardı, bugün kaç parası vardır. Parti, hâlâ Demokrat Parti mensuplarının sırtında taşınıyor. Sizlerin binlerce müşkülât içinde, artırıp verdiğiniz paralarla ve bu kadar maiyet müşkülâtı içinde kendi masrafınızdan kesip, Demokrat Partiye verdiğiniz paralarla ve mütevazî bir bütçe ile genel kurul idare edilmektedir. Partiyi, fikri paradan ibaret addedenlerin, malı mağsup olduğunda şüphe olmıyan mamelekleri kanunu mahsusla elimizden alınır mı, alınmaz mı diye tir tir titriyenlerin, «paracıklarımız elimizden gidecek, siyasi emniyet yoktur» feryadiyle bu şekilde konuşmaları hem hâzindir, hem de gülünçtür arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlar; «bizi konuşturuyorlar» diyorlar. Bu, dünyanın hiçbir yerinde görülmemiştir. Suale, cevap alınır. Daima bu şekilde gayret etmek elbet meşru bir hareket olur. Söylediklerinin mânası bu mudur acaba? Bugün efkârı umumiyede «Malatya'da dökülen kanın acaba bâzî neşriyatla bir alâkası var mı, bu o neşriyatla yapılan tahriklerin bir neticesi midir» diye irtibatlandırılmıştır.

Şimdi kendisi kalkar «bu memlekette zulüm vardır der, bu memleket baskı altındadır» der, ihkâki hak imkânı kalmamıştır der. O halde ne oluyor? Harekete geçmek oluyor. Bunu, bunca seneler Devlet reisliği yapmış olan bir zat söylüyor. «Fikir hürriyeti yok diyor. Söz hürriyeti yoktur diyor». İnsaf etsinler, 6 ay içinde memlekette 62 açık hava toplantısı yaptılar. Buralarda söylenen sözlerin ilerisini gerisini not ettirdim, okuduğunuz zaman vicdanlarınız titreyecektir. Eğer bu memleketin aklı

selâm sahibi köylüsü olmasa; vatansever münevverleri bulunmasa bu sözlerden memleket içinde surişler çıkması ve bunları meni için belki de kanlar akması mümkündür. Söz hürriyeti bu mudur arkadaşlar? Daha ne istiyorlar. Kendisi 1945 de Meclisi açış nutkunda ne diyor bakınız : «Her memleketin kendine göre demokrasisi var; başka memleketlerin söz hürriyeti, başka memleketlerde rahat, rahat konuşulan sözler bu memlekette yer, yer ateş saçar.»

İzmir'e gidiyor «vatandaş, bu memlekette adalet yok, zulüm var, fitne var, fitne bir başlarsa şöyle olur, böyle olur» diye fitnenin tâ kendisini yapıyor. (Soldan alkışlar).

Arkadaşlar; siyaset demek, işleri olduğundan başka türlü konuşmak mı demektir? Ben, bu kadar kemale, sinnü sale yetişmiş bir zatın, Devlet reisliği, cephe kumandanlığı yapmış bir zatın bu tarzda konuşmasını hakikaten yakıştıramıyorum. Bir taraftan çok elem duyuyorum, bir taraftan da hakikaten ibretle, gülerek seyir edilecek bir manzaa halinde görüyorum.

Çok rica ederim arkadaşlar; çünkü kanaatlerinin yüzde yüz aksine, bugünkü kanaatim dediği zaman, bir memleketi taktik sahası yapmış ve senelerce onu baskı altında yaşatmış, bu derece bâriz olan bütün delillerinin tatbikatı bütün vatandaşların vicdanlarında yer etmiş iken kanaatlerinin tamamen hilâfına olarak nasıl olur da bu kürsüde, huzurunuzda pervasız ve mübalâtsiz konuşmak cesaretinde bulunuyor? Bu hakikaten hem hazindir, hem de gülünç.

Bu sözleriyle dış müdahaleyi mi celbedecekler? Vatandaşları mı ayağa kaldıracaklar, yoksa bizi mi korkutacaklar? Bunların hiçbirisi vâridi hâtır değildir. Memleketimiz demir gibidir, sağlamdır.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet millet iradesine dayanmaktadır. Bu irade kadife eldiven içinde sert bir pençedir ve 22 milyon vebalini omzunda taşıdığını bilmektedir, bunun icaplarını sonuna kadar yerine getirmek azminde-dir. Ve milletin rey hakkını, vatandaşın hak ve hürriyetlerini bir daha öteki, beriki gaasbın eline kaptırmamak azmı katısındedir. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar).

Partimizin Ankara Kongresinde güzel sözler söyledim. Cevabı İzmir nutku oldu. İzmir'de, Bursa'da, başka bir yerde partimizi kötiledi durdular.

Bizlere komünist dediniz, kızıl dediniz, bilmem ne dediniz. Neler yazdırdınız, neler söylediniz hepsi malûm; bu kıyamete kadar böyle gitmez. Bir yerde, elbette, dur! denir. Siyasi âlâkta rehberimiz memleket menfaati olmak lâzımdır.

Arkadaşlar; çok alicenap bir jest olarak bana haber gönderiyorlar, Londra'ya ne zaman gideceğimi soruyorlar, tarihini bildiriyorum. «ben nutuklarımı üç gün evvel keseceğim» diyor.

Şimdi bakınız arkadaşlar; bu siyasi bir taktiktir. Üç gün evvel nutuklarını keseceklermiş. Sözde memleket üç gün evvel söyliyecekleri nutuklarının tesiri altında iken ben Londra'ya gideceğim? Bunlar nedir?

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Samimî olmasa mecbur mu idi, böyle bir haber göndermeye.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Bütün bunlar samimî olmadıklarının en baş delilidir.

Muherem arkadaşlar, tekrar arz ediyorum, buraya geleceğim, delil göstermeden «adalet baskı altındadır, siyasi emniyet yoktur» diyecek, ben de diyeceğim ki, hayır bunların hepsi yalandır, iftiradır, bühtandır». İspat müddeiye düşer, delili varsa millet huzuruna, millet kürsüsüne teşrif etsin ve delille konuşsun, metafizik lâflar, mistik sözler, tahrik edici sözlerle değil. Adalet baskı altında ise nerede baskı altındadır, misal vermek suretiyle söylesinler. Siyasi emniyetsizlik, bir partinin parası için olmaz. Haksız yere Hazine almış olduğu paranın istirdadı için kanun çıkarılmışsa, o partinin malı, malı mesruk ise alınacaktır, değilse Allah kendilerine mübarek etsin, kimsenin dönüp bakacağı yoktur.

Binaenaleh arkadaşlar Gensoru açılmasına ihtiyaç yok. Davacı ile iddiaı kendisidir. Adaletin baskı altında olduğunu gelsin söylesin. Nerede baskı altındadır. İspat etmezse baş müfteri kendisidir.

Üniversitede baskı var dediler. Üniversite profesörlerinin cevabını gördünüz. Ondan sonra nasıl bir kaçamakla, sudan bir iki kelime ile geri döndüğünü gördünüz. Hakikatın zerresi ve şemmesi olmadığını her kes gördü. Dağ doğura doğura fare doğurdu.

Büyük lâflarla koskoca bir milleti avuçla-

rının içine öteden beri almaya alışmış olan insanlar, büyük lâflar silsilesi arkasında siperler zaptedeceklerini zannediyorlar. O devirler çoktan geçti, o devirlerin akşamı çoktan oldu. (Soldan sürekli ve şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sirer. (Soldan gürültüler, ne münasebet soru bitti, konuşacaksa Paşa konuşsun sesleri)

BAŞKAN — İsmet Paşa konuşacak mı? İsmet İnönü söz istiyorsa söz veriyorum.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — İstiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

BAŞKAN — İsmet İnönü söz istiyor musunuz? İsterseniz vereceğim.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Burada Cumhuriyet Halk Partisinin paracıları için münakaşa yapıyormuşuz gibi bir oyun yapmak istiyorlar. Başbakan C. H. Partisinin kaç parası olduğunu, senelerden beri, kurşuna kadar bilir. İktidara geldiği günden beri Maliye müfettişlerini göndermiştir. Baştan nihayete kadar mevcudu nedir, nereden gelmiştir, nereye gitmiştir? Malûmudur. Mevzuubahis olan mesele C. H. Partisi aleyhine Borçlandırma Kanunu ile siyasi suikast tertibidir. İhtilâl yapacaklar, ((kalkın ey ehli vatan) diyorlar. Bu, tertipler alarak, türlü tedbirler altında hususi bir kanun çıkararak bu müesseseyi bertaraf etmek gayretidir. Bu Başbakan, Hükümeti, böyle bir karar vermiştir ve bunun tesiri altında tedbir aramaktadır. Siyasi emniyet olarak söylemek istediğimiz budur. Şimdi, bu münakaşalar uzıyacak mıdır? Sürmesin. Uzlaştıracı sözler söyledim, iyi karşılamadılar, iyi karşılasaydılar, diyorlar. İyi karşılanacak, ciddi olarak politikaya bir istikamet verecek, muhalefet partilerinin emniyetini tehdit ve tahdit etmek zihniyetinden vazgeçildiğine dair bir söz söylesin, böyle bir istikamet tutsun, bugün emniyet olur, huzur olur ve memlekette demokratik hayat büsbütün yeni ve feyizli istikamete girer. Bugün dahi söylemiyor. Halk Partisinin aleyhinde hususi bir kanun çıkarmak ihtimali vardır..

AHMET KAVUNCU (Kütahya) — 1950 Belediye seçimleri..

BAŞKAN — Hatibin sözünü kesmiyelim.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Bir rejim va-

tandaşları, bir vatandaş olan Cumhuriyet Halk Partisini, suçlarından, borçlarından, hareketlerinden dolayı, mevcut kanunların teminatına, emniyetine bağlamış ise hukuk rejimidir. (Soldan: gülüşmeler) Eğer muhalefet partilerinin, Hükümette bulunan bakanlar tarafından, suç addedilen hareketleri için arkadaşlarına hususi kanunlar çıkartmak teşebbüsleri mümkünse, o devirde, o memlekette emniyet yoktur ve Başbakanın hangi istikamete gitmek istediği mehkûldür. (Soldan: gülüşmeler) (Sağdan: doğru sesleri).

Şimdi arkadaşlar; bir noktanın gayet açık olarak bilinmesi dâzımdır. Bu memlekette, uzun bir tekâmül eseri olarak kurulmuş olan demokratik rejim, Cumhuriyetin büyük bir ıslahatı olarak gelmiştir. Bu, yaşıyacaktır. Bu rejimi millet kendisine mal etmiştir. Muhalefet partileri demokratik rejimin yaşaması için esas unsurlardır. Bilmek lâzımdır ki, iktidarda bulunan parti, demokratik rejimi yaşatacak asıl unsur değildir. Asıl unsur, iktidar partisi kendi karşısında muhalefet partilerinin bulunmasına, çalışmasına imkân veriyorsa, imkân vermemek onun elinde değilse, o zaman demokratik rejim mevcuttur. Bunu anlatamıyoruz Başbakana. Kendisi, beyanatımızı, hareketlerimizi, kendi telâkkisine göre, suç sayıyor. Suç saymaya hakkı yoktur; Suç sayma hakkına malik değildir. Suç, hâkimin vereceği kararla tebeyyün eder. Hâkimin vereceği cezadan yüz kat fazla ceza ile, kendi tertipleriyle, kendi iftiraları ile ve tezvirleriyle muhalefet partilerini cezalandırmaya çalışıyorlar. Buna hakkın yoktur. Bu yanlış bir yoldur. Hukuk yolu değildir. Bu yolda çalışırlarken, muhalefet partilerine hukuk dışı muamele etmeye çalışırlarken, kendilerini hukuk dışına atmak istiyorlar. Bunu anlatmak istiyoruz.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, bu sefer gayet memnuniyetle kürsüye gelmiş oluyorum. Nihayet ağızdan sözü aldık. Siyasi emniyet meselesi, kaçınmak istemelerine rağmen, bir kere daha teeyyüt etti ki, Halk Partisinin paraları meselesiymiş.

İşin acı olan tarafı şudur : Diyorlar ki, bir Hükümetin âzası bulunan bakanlar da her hangi bir hareketi suç saymak isteği, telâkkisi varsa, bakanlar ve Başbakan kendi kendine göre şu veya bu hâdiseyi de suç sayamaz mı?

Muhterem arkadaşlar, acaba biz suç olmıyan bir hâdiseyi suç yapıp da buna göre hareket etmek mevkiinde miyiz, değil miyiz? Ben suç addetmişim. Bizim suç addetmiş olmamızın ne kıymeti vardır? Kanunlar bunu suç addetmiyorsa hâdiseler elbette kanunların teminatı altındadır. Eğer Büyük Millet Meclisi bunu suç telâkki ediyor ve ona göre kanun yapıyorsa o zaman iş fiil ve tatbikata intikal etmiş olur. O halde hücumunun hedefi yeniden taayyün etmiştir. İlkinde söylediğim gibi bir suçlandırma hâdisesi mevcut olsa dahi sizlerin kararınıza intikal etmeden hiçbir tesiri, hiçbir kıymeti mevcut değildir, ve olamaz. O halde telâş nedir? O halde niçin «Hükümet diyor da Meclis demiyor» Hakikatta dil uzattığı müessesesini Büyük Millet Meclisidir.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Büyük Millet Meclisi adalet müessesesi değildir, adalet müessesesi başkadır.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisi adalet müessesesi değilse, bütün bir milletin hakkının mevzu bahis olduğu münazaalı meselelerde niçin mahkemeye müracaat etmek hakkını kendilerinden nezettiler de, getirdiler, burada siyasi kürsüde hakkı ihkak yoluna girdiler?

Biz elbette maziye esas tutacak, örnek tutacak değiliz. Bunda tamamen müsterih olsunlar. Yaptıkları, Demokrat Partinin ve milletin lûtfü atıfeti sayesinde yanlarına kalmış siyasi emniyet cümlesi içinde bu dahi mündemiçtir.

Şimdi arkadaşlar, «mahkemeye versin diyorlar.» Araştıracaksanız mahkemeye verilmek imkânı var mı, yok mu? Mahkemeler bu dâvaya bakabilir mi? Kendi partisinin hesaplarını kendilerinin iyi bilmeleri lâzımdır. Bilmiyorlarsa Devletin müfettişleri vardır ve onlar teftiş hakkına maliktir. Evvelâ buna da mâni olmak istediler, mâni olmak teşebbüslerinin beyhudde olduğu anlaşıldıktan sonra baktırdılar. Memlekette kanun vardır, nizam vardır, kanuna hürmet eden her müessesede muhasebe vardır, defter vardır. Niçin bir muhasebeden kaçıyorlar?

Arkadaşlar, bunun siyasi emniyetle ne alâkası vardır. Şundan çok memnun ve münşerihim, B. M. Meclisinin bir komisyonda henüz bir tasarı halinde yatmakta olan bir vesikanın siyasi emniyeti selbenden tek delil olarak gösterilmesi hakikaten inşirahımı mucip olmuştur. Fakat kendi za-

manında, siyasi emniyet lâfının bile telâffuz edilmesi memnu olduğunu kendisi çok iyi bilir.

Sonra arkadaşlar, diyor ki: «Bir Başbakan siyasi emniyet vardır sözünü açıkça söylemekten sonra benim söyleyip söylemememin ne tesiri vardır?»

Elbette vardır. Bunu tekrar söylemeye ne benim mecburiyetim ne de kendisinin ihtiyacı vardır. Siyasi emniyet yüzde yüz mevcut olmasaydı, neşir hürriyeti yüzde yüz mevcut olmasaydı, söz hürriyeti yüzde yüz olmasaydı bugün görülen misalin aksi olurdu. Bugün bu memlekette söğüp sayma hürriyeti bile alabilirdiğine hâkimdir. Yazılanların, tertiplerin, yalanların, iktidara sataşmak için akla hayale gelmiyen tezvirlerin nasıl bir makine ile imal edilmekte olduğunu bilmiyen yoktur. Hal böyle iken siyasi emniyet var mıdır, yok mudur, ne demektir? Siyasi emniyet, kendilerinin de teyit ettikleri gibi bu memlekette yüzde yüz mevcuttur. Bu paraların gaspedilmiş olup olmadığını sizler meydana çıkaracaksınız. Nasıl ki, bir milletvekilinin bir kanun teklifi yapmak hakkıdır, bu da elbette B. M. M. encümenlerinden geçecektir, incelenecektir. Bu tasarımı B. M. Meclisi ya kabul edecek veya reddedecektir. Bütün bunları tabii telâkki etmiyerek, şimdiden büyük bir telâşla yalnız memleketi değil, dünyayı velveleye vermeleri, bunca sene memleket idare etmek mesuliyetini üzerinde taşıyan bir zatın sahip olması lâzımgelen temkin ve vekarla asla kabili telif değildir. Bu telâş nedendir? Bir hukuk Devletinde bu paraların istirdadı mümkün müdür, değil midir, meseleleri burada konuşulacaktır. Kanunu Hükümet mi yapıyor? Siz yapıyorsunuz. Bunu Hükümetten, bir insan aklını kaybetmeden nasıl sorabilir?

Halkevlerini yıktınız diyorlar. Halkevlerini yıkmadık, halkevlerine kimse girip çıkmıyordu. Millet şu veya bu suretle gasbedilmiş mameleki, memleketin her tarafına serpilmiş olarak âtıl, bâtıl, kapısında kilit bomboş yatmakta idi. Bugün her birinde mektepler, belediye binaları, Hükümet binaları, sıhhat merkezleri, irfan merkezleri kurulmuştur. Şimdi asıl, milletçe, mamelekçe bunlardan istifade edilmektedir.

Pertev Arat arkadaşımızın bir sual takriri vardır. «Halkevlerini ne yaptınız? diye soru-

yorlar.» Yine huzurunuzda, millet huzurunda konuşmak ve anlatmak fırsatını bulacağız. Türk Milleti bayram etmiştir, bu boş kalan binaların, bu heder olan milli servetin bir faydaya yaradığını görmekle bahtiyar olmaktadır. Bu binalar ancak şimdi milletin hizmetine girmiştir. Onlar kapanmadı, milletin emrinde irfan merkezi, sıhhat merkezi, memleket hizmeti ni gören birer müessese haline gelmiştir.

Şimdi arkadaşlarım; iyi geçinme meselesine gelelim. Eteklerindeki taşları dökecek olurlarsa bu memleketi mutlaka biz idare ederiz zihniyetinden sarfınazar edecek olurlarsa, 1950 de başımıza bir kazadır geldi zihniyetinden feragat edecek olurlarsa, bu memlekette yerinecekleri, telâş edecekleri, korkacakları hiçbir hâl mevcut değildir. Eğer korkulacak bir tehlike mevcutsa, bunu ancak kendileri icat edebilirler. Demokrasi içinde bu memleket kendisine mukadder olan seyrini takip etmektedir. Hiçbir tehlike, hiçbir engel yoktur. Ama sabahtan akşama kadar memleketi tahrik ederlerse, bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbür gün geçimsizlik elbette bir yerden patlak verebilir. Bu itibarla siyasi ahlâkın memleket menfaatlerinde mutlaka esas olması üzerinde durmaktayım. Memleket menfaatlerine yarar mı, yaramaz mı diye her hamlenin her hareketin bir kıstasa vurulması zaruri olduğu kanaatindeyim. Muhalefeti temsil eden C. H. Partisinin yüzde yüz parti başkanı tarafından, temsil edildiği kanaatinde değilim. Yeni nesiller yeni simalar elbette orada yer almaktadır ve alacaktır.

Kendisini mutlaka Halk Partisinin tek temsilcisi, tek sıfatı, tek çehresi olarak almaya imkân yoktur. Paşa, mazisi itibariyle, mütehalli bulunduğu zihniyet ve yaşadığı hayat itibariyle bugünün şartlarına intibak etmekte güçlük çekebilir, intibak edemiyebilir. Ama bu, nihayet kısa bir intikal devresidir. Elbette Paşanın fikirleri ebediyen partilerinde ve bu memlekette hükümler olarak devam edecek değildir. Muhterem arkadaşlar, yarın öbür gün yeni seçime gidilecek. 1950 - 1954 bir devredir. Emniyet var, yok gibi birtakım kuru iddialar, bühtanlar şimdi olabilir. Fakat seçimden sonra açılacak yeni devrede hakikaten artık bu fersude, asla hakikata uymıyan iddialar mutlaka sona erecektir. Arkadaşlar, Türk milleti hakikaten çok kısa zamanda çok esaslı işler başarmıştır. Demokratik inkılâbın

tahakkuk ettirilmesi yolunda hareket edilmiştir. Bu başarıların elde edilmiş olması, Halk Partisi demiyorum, Halk Partisinin üyesi olarak İsmet Paşa tarafından başka zaviyeden gözülmeye başladığı gün bu memleketin siyasi dâvalarının mühim bir kısmı halledilmiş olacaktır. Biz kendilerine bizim fikrimize iştirak edinceye safdillerden de değiliz. Demokrasinin ne demek olduğunu bilen insanlar iftira ve tezvir rejiminin sona ermesinin memleketin hayrına olduğunu bilirler. İftira, bühtan, tezvir rejiminin sona ermesi memleketin hayrınadır. Bunca senelerdir oturmuş, durulmuş olan bir partinin böyle hareket etmesi lâzımdır. Bu tezvir makinesini işletmekte memlekete fayda yoktur ve olamaz arkadaşlar. (Soldan: Bravo sesleri, şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — İsmet İnönü.

İSMET İNÖNÜ (Malatya) — Bir noktada nazari olarak birleşiyoruz : İftira, tezvir rejiminden memlekete hayır gelmez. Biz, iftira ve tezvir rejiminin fenalıklarını memlekete anlatmak için mücadele ediyoruz. Başbakan, iftira ve tezvir usullerinin fena olduğunu söylüyor. Şimdi bütün kendi yetiştirdiği vasıtalarla, kendi sözleriyle, kendi tertipleriyle bu memlekette yalnız benim aleyhimde; parti aleyhinde, muhtelif şahıslar aleyhinde söylenenleri değil, yalnız benim aleyhimde kendi söylediklerini, adamlarına söylediklerini...

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Yok öyle şey.

İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Memlekette, teşkilâtına yaydırdıkları, anlattıkları sözleri hatırlasınlar. Çünkü efkârı umumiyenin bunlar taze hâtıralarıdır.

Şimdi, gelmiş, bize ileri, geri isnatlarda buluyorlar, memlekette bugünkü rejim yürüyecektir. Başbakan istese de istemese de yürüyecektir. (Soldan gülüşmeler). Bu Hükümet, çok teessüf ediyorum ki, iktidar partisi içinde bulunan ifrat zümresinin içindedir ve başındadır. (Sağdan alkışlar). İktidar partisi, büyük ekseriyetiyle bütün ifrat hareketlerinden uzaktır.

Demokratik rejimin yürümesi tabii bir haldir. Bunun, milletin elde ettiği, alıştığı bir idare sistemi olduğunu kabul ederse, bunun zıddına hareket etmekten sarfınazar eder.

Halk Partisi Balıkesir'de tecavüze uğruyor. (Soldan tecavüz yok sesleri, öyle şey yok sesleri, ne yaptık? sesleri). Manisa'da tecavüze uğruyoruz. Başbakan hemen İzmir nutku akabinde, ortada bir suç vardır mealinde beyanat yapıyor.

Biz hakkımız olan bir açık toplantı yapmak ve orada konuşmak üzere Balıkesir'e geliyoruz, bir kuvvet darbesiyle menediliyoruz. İşte burada bir siyasi emniyet var mıdır, yok mudur? Takdir ediniz. Bütün bu hareketlerine rağmen taraftarlarına söyledikleri sözlerle siyasi emniyetimizi tahdit etmekte, tehdit etmekte, ihlâl etmektedir.

Memlekette siyasi emniyet aleyhinde isnatlar yapmaktan, siyasi partiler aleyhinde isnat yapmaktan sarfınazar etsin. Bunlardan sarfınazar etmeye samimî olarak karar verdiği gün, bir günde bu memleketin umumi havası başka türlü istikamete gider. Çok emek çekilmiştir. Yüz senelik emeklerin mahsulü olan bir idare içine girmişizdir. Bu idarenin samimiyetle muhafazası hepimizin vazifesidir. Başbakanın kendisinin evhamdan, fena âdetlerden, fena tecavüzlerden ve alıştığı fena sözlerden koruması lâzımdır. (Sağdan alkışlar).

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, ihtimal ki, tekrar söz alışımı zait addediyorsunuz, hakikaten de öyledir. Artık söylenecek söz kalmadı. Ve münakaşaların nerelere kadar götürüldüğünü davalaların nerelere kadar uzatıldığını görmekte-siniz.

Maamafih bir iyi gidişin temennisi olan sözlerinin ne dereceye kadar samimî olduğuna bakmadan bunu büyük bir memnuniyetle kabul ve telâkki ettiğimi söylemekle bahtiyarlık duy-makayım.

Yalnız arkadaşlar, bu sözleri söylerken dahi birtakım vehimlerle, birtakım eski fikirlerle mâ-lûl olduklarını ifade etmek mecburiyetindeyim. «Kendi adamları» diyorlar. Bizim lisanımızda böyle kelime yoktur. Bizim adamlarımız yoktur, bizim arkadaşlarımız vardır. Biz birbirimize arkadaşlık bağlarıyla bğlıyız. Eskiden «İsmet Paşa'nın adamları» derlerdi. Bugün bunlar yoktur, kürsüye gelmeme sebep budur, bunu ifade etmek-tir. Bu «adam tâbiri» beni huzurunuzda getirecek kadar mühimdir. Bizde adam yok, arkadaş var-dır. Bizde Başbakan değil, ekseriyet grubu hâ-

kimdir, B. M. Meclisi hâkimdir, ekseriyet parti-si hâkimdir. Bunun başka türlü-sünü tahattur etmek, kendi zamanlarını hatırlayarak ona göre faraziyeler kurmaktan ibarettir.

Muhterem arkadaşlar, şu cümleye de temas etmek isterim, kendisi hakkında birtakım çığ söz, kötü söz çıkmamıştır, bizlere hücum etmek-tedir, diyorlar.

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Kendi şahsı-nı kasediyorlar.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Kendi şahsını kasediyor. Acaba bil-miyorlar mı, gazeteleri okumuyorlar mı? Acaba kendisi şahsan hücumlara uğramış olmaktan ta-zallüm ettikleri günün sabahında çıkacak gaze-telerde bize yapılacak olan ağır iftiraların, kü-fürlerin zevki içinde sabah kahvesini içmekle ka-lacaklar mı? Yoksa, sabah kahvesinden feragat et-mek ulüvvü cenabını gösterecekler mi?

ATIF TOPALOĞLU (Ordu) — Yenicephe, Büyük Doğu, Sonsaat, Radyo.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Bu parazit-leri ortadan kaldır.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım hakikaten samimî olmak lâzımgelir. Balıkesir'de kuvvet darbesiyle konuşamamışlar. Bu yalandır, yanlış-tır. (Sağdan, o o o o... sesleri) Kendileri çekindi-ler, gidebilirlerdi, konuşabilirlerdi. (Sağdan, gürültüler) Dünyanın her tarafında tahrik edil-miş halk toplulukları, şurada burada birtakım taaddi hareketleri gösterebilir. Bunların önüne geçmek için her çareye baş vurulabilir. Bütün bunlar hiçbir zaman asayiş noksanını göstermek. Sizin zamanınızda elbette bu gibi hareketler ol-mazdı ve olamazdı, çünkü memleketin üzerine bir mezar toprağı serpilmişti. Demokratik sis-teme geçince elbette memleketin bir yerinde bu gibi bâzı ufak tefek tezahürler görülebilir. Fa-kat insaf ölçüsünü elden bırakmadıktan sonra bunların hepsini kolayca geçiştirmek müm-kündür.

Şunu bir defa daha söylüyorum : Mühim lâf-lar, büyük lâflar söylemek iptilâsı nereden geli-yor? Zulüm var, adalet baskı altındadır. Gibi mühim ve büyük lâflar söylemek iptilâsı dışında ve hâdiseleri kendi seyri içinde, nispeti, münase-beti, gözden geçirmek şartıyla, itidalle mütalâa edelim. Böyle yaptığımız takdirde Sayın İsmet

Paşaya sormaktayım, bu memlekette zari zari bağrılacak bir vaziyet mevcut mudur? Vatandaş kitlesi karşısında «siyasi emniyet» diye konuştuğu zaman acaba vatandaşların kendilerine taaccüp ve istifhamla baktığına inanıyor mu? Bu memlekette hiç kimseyi buna inandırmak mümkün değildir. İnsaflı elden bırakmamak lâzımdır. Korkacak hiçbir şey yoktur, demokrasimiz en küçük bir tehlikeye mâruz değildir. Buraya kadar getirdikten sonra bir köprümüz vardır, bu devreyi aşmak. Yeni seçimlere girdikten sonra yüzde yüz normal bir devir açılacaktır, buna el birliğiyle çalışalım. Şunun şurasında ne kaldı? Telâşımız nedir? Millet iradesine boyun eğmek lâzımdır. «Ne niza, eyleyelim ol ne senindir ne

benim» Kazaya rıza göstermek lâzımdır, milletin iradesine boyun eğmek lâzımdır. Hepimiz onun fermanberiyiz.

Bütün bu acı ve tatlı sözlerden sonra eğer bu münakaşalardan, viedanlarımızda hakikatlerin süzüle süzüle nereye kadar gelebildiği, ve niza edilecek mevzuların velvelelendirildiği kadar azametli olmayıp, basit hâdiseler olduğu neticesi çıkmışsa kendimi hakikaten bahtiyar addederim (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Reşat Şemsettin Sirer. (Vazgeçti sesleri)

Vakit gelmiştir. 1. XII. 1952 Pazartesi günü toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 21,25

B — YAZILI SORULAR

1. — *Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un, ana gıda maddesi olan sade yağ fiyatlarında husule gelen artış sebeplerine; bu yıl çeşitli istihsal bölgelerinde elde edilen mahsul miktarının geçen seneye nazaran ne nispette olduğuna; makinalı ziraatin hayvancılığa olan tesirine ve hayvancılığı teşvik için kredi ve saire bakımından ne gibi tedbir alındığına dair sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Güreli ve Tarım Bakanı Nedim Ökmen'in yazılı cevapları (6/782)*

9. 8. 1952

Yüksek Başkanlığa

Aşağıdaki hususların Ticaret ve Tarım Bakanlıklarınca yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi rica ederim:

**Kırşehir Milletvekili
H. Sezai Erkut**

1. Halkın hayati ve ana gıda maddesi olan sade yağ fiyatlarının istihsalin en bol mevsiminde geçen yıllarla mukayese edilemeyecek derecede yüksek olduğu ve gittikçe de arttığı piyasadan ve basın yayınlarından anlaşılmaktadır.

2. Bu hal istihsal azlığından mı yoksa başka sebeplerden mi ileri gelmektedir? Şayet istihsal azalmış ise sebepleri nedir?

3. Bu yıl çeşitli istihsal bölgelerinde elde

edilen mahsul miktarı geçen yıllara nazaran ne nispettedir?

4. İstihsal bölgelerindeki fiyatlarla belli başlı büyük şehirlerdeki satış fiyatları nedir? Ve geçen yıllara nazaran mukayesesi ne netice vermektedir? Sade yağ müstahsıldan mutavassıta ve istihlâkçiye hangi fiyatlarla intikal etmekte müstahsıl fiyat artışlarından istifade eylemekte midir?

5. Sade yağ fiyatlarının pahalılığı sebepleri arasında yağların cenup hududundan harice çıkarılması ve son ticaret anlaşmasıyla yunanlı turistlerin serbestçe kullanabilecekleri para ile beraberlerinde urfa yağı götürmeleri de basında yayınlanmıştır. Bu halin pahalılıktaki tesir derecesi nedir?

6. Son yıllarda memlekette hayvancılık ilerlemekte mi, gerilemekte midir? Resmî istatistik ve sayım neticeleri ne göstermektedir?

7. Makineli ziraatin taammümü ve meraların işlenmesi hayvancılık üzerinde ne gibi bir tesir yapmaktadır?

8. Gıda ve enerji kaynağı olmak bakımından çok ehemmiyetli bir mevki olan hayvancılığı teşvik için Hükümetçe kredi ve saire bakımından ne düşünülmekte ve ne gibi tedbirler alınmaktadır?

9. Hükümet halkın önemli bir gıda maddesi olan ve diğer yiyecekler üzerinde tesiri muhakkak

bulunan sade yağın öntümüzdeki kış aylarında daha fahiş bir fiyata yükselmemesi için ne gibi çarelere baş vuracaktır?

T. C.

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı

İç Ticaret Genel Müdürlüğü

İç Piyasalar

Sayı : Genel 4/13305

27. XI. 1952

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un yazılı sorusu hakkında.

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

20. VIII. 1952 tarihli ve 4052/8784/6/782 sayılı yazınıza :

Sode yağ fiyatlarında husule gelen artış sebeplerine , bu yıl elde edilen mahsul miktarına dair Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut tarafından verilen yazılı soru önergesinin Bakanlığımızı ilgilendiren 1, 2, 3, 4, 5 ve 9 ncu maddelerine ait cevaplarımız ilişik olarak sunulmuştur.

Yüksek bilgilerine saygıyla arz olunur.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı
Enver Güreli

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un, sade yağ fiyatları ve istihsali hakkındaki yazılı sorularından Bakanlığımızı ilgilendiren kısımları ve cevapları

Sorudaki 6, 7 ve 8 nci maddeler Tarım Bakanlığına taallük etmektedir.

Bakanlığımızı ilgilendiren 1, 2, 3, 4, 5 ve 9 ncu maddelerine ait cevaplarımız aşağıda sırasıyla arzedilmiştir.

Soru : 1 ve 2 — Halkın hayati ve ana gıda maddesi olan sade yağ fiyatlarının istihsalin en bol mevsiminde geçen yıllarla mukayese edilmeyecek derecede yüksek olduğu ve gittikçe de artmakta olması istihsal azlığından mı yoksa başka sebeplerden mi ileri gelmektedir. Şayet istihsal azalmış ise sebepleri nedir?

Cevabı : Bu yıl sade yağ fiyatlarında vukua

gelen artış sebeplerini şöyle hulâsa edebiliriz:

1. Büyük istihlâk merkezlerinde umumi istihlâkin artışı;

2. Makinalı istihsal ve yüksek fiyat politikası dolayısıyla hayat seviyesi değişmekte olan köylü vatandaşlarımızın da mahsullerinden mühim bir kısmını kendi istihlâklerine ayırmaları;

3. Buna mukabil 1951 - 1952 Kış mevsiminin uzun sürmesi ve motörlü ziraat vasıtalarının kullanılması neticesi olarak meraların sürülerek kısmen daralmasının hayvan beslenmesini zorlaştırması;

4. İstihsalin geçen yıla nazaran az olmasıdır.

Soru : 3. — Bu yıl çeşitli istihsal bölgelerinde elde edilen mahsul miktarı geçen yıllara nazaran ne nispettedir?

Cevabı : Bu yıl çeşitli istihsal bölgelerinde elde edilen mahsul miktarı geçen yıllara nazaran yukarıda işaret olunan sebeplerden dolayı ortalama % 10 nispetinde az olmuştur. Geçen sene bütün yurttaki sade yağ rekolitesi 57 600 ton iken bu yıl 52 000 ton civarında bulunmuştur.

Soru : 4 — İstihsal bölgelerindeki fiyatlarla belli başlı büyük şehirlerdeki satış fiyatları nedir? Geçen yıllara nazaran mukayesesi ne netice vermektedir? Sade yağ müstahsıldan mutavassıta ve istihlâkçiye hangi fiyatlarla intikal etmekte, müstahsıl fiyat artışından istifade etmekte midir?

Cevabı : 1951 ve 1952 yılları istihsal ve istihlâk bölgelerine ait mukayeseli fiyatlar aşağıda gösterilmiştir:

İstihsal bölgesi toptan fiyatları	1951 1952	
	1951	1952
Kars (erimiş)	380	550
Trabzon (erimemiş)	335	445
Diyarbakır (erimiş)	348	535
Urfa (erimiş)	360	580
Toplan ortalama fiyat	356	527,5
İlk el » »	324	480

Geçen yıla göre ilkel artışı % 48 dir.

İstihlâk bölgesi

1951

1952

	Pera-	Pera-
Toptan	kende	Toptan

İstanbul :				
Urfa (erimiş)	480	510	698	760
Trabzon (erimemiş)	352	430	505	535
Diyarbakır (erimiş)	388	450	586	630
Ankara :				
Diyarbakır (erimiş)	380	440	553	590
İzmir :				
Diyarbakır (erimiş)	390	440	600	650
Ortalama fiyat	398	454	588	633

Geçen yıla göre perakende fiyat artışı % 39 dur.

Bu rakamların tetkikinden anlaşılacağı üzere istihsal bölgelerinde toptan satış ortalama fiyatları 1951 yılı Ekiminde 356, 1952 Ekiminde ise 527,5 kuruştur.

Sade yağ fiyatlarının istihsal bölgesinde ilk elden toptan satış piyasasına % 10 nispette bir mutavassıt kârı ile intikal ettiği kabul edilirse 1951 yılı ilk el fiyatı 324 ve 1952 yılı ilk el fiyatı 480 kuruş olacaktır. Bu hale göre ilk el fiyatlarında 2 devre arasında % 48 nispetinde bir artış vukua gelmiştir.

İstihlâk bölgesindeki fiyatlara gelince:

İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük istihlâk merkezlerinde 1951 yılı Ekiminde toptan sade yağ fiyatları ortalama bir hesaplara 398 kuruş iken 1952 yılında % 48 nispetindeki bir fiyat farkı ile 588 kuruşu bulmuştur. Yine aynı merkezlerde perakende fiyat ortalaması 454 kuruştan 633 kuruşa yükselerek % 39 nispetinde bir artış kaydetmiştir.

Bu fiyat tahavvüllerinin mütalâasına gelince:

Toptan fiyatlar istihsal bölgesinden istihlâk bölgesine 1951 yılında % 12, 1952 yılında ise % 11,5 bir farkla intikal etmiştir.

Bu iki yıl zarfındaki nakil masrafları sabit kaldığına göre, bu rakamlardan toptancının kâr haddini artırmadığı anlaşılmaktadır.

İlk el satış fiyatlarından müstehlikin perakende alış fiyatlarına kadar mutavassıt kârları dolayısıyla vukua gelen artışlar 1951 yılında % 40 iken 1952 yılında % 32 ye düşmüştür. Bu da fi-

yat yükselmelerinde mutavassıtın bir rolü olmadığına delâlet etmekte ve hattâ türlü kombinezonlarla bu intikal muamelesini daha ucuza mal ettiği anlaşılmaktadır.

Böylece fiyat artışlarında mutavassıtların bir rolü olmadığı anlaşılmış olduğuna göre biraz yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere ilk el fiyatlarında müstahsıl nezdinde vukua gelmiş olan % 48 nispetindeki fark yağ fiyatlarının yükselmesine başlıca âmil olmuştur.

Canlı hayvan ve hayvan yemleri fiyatlarında, ortalama olarak, aynı devreler zarfında vukua gelen % 8 civarındaki artışın maliyet fiyatlarına tesir ettiği hesap edilirse % 40 gibi bir fiyat farkının doğrudan doğruya müstahsılın eline geçtiğini kabul etmek lâzımgelir.

Soru : 5. Fiyatların pahalılığı sebepleri arasında, yağların Cenup hududundan harice çıkarılması ve son Ticaret Anlaşmasıyla Yunanlı turistlerin serbestçe kullanacakları para ile beraberlerinde Urfa yağı götürmeleri de arasında yayınlanmıştır. Bu halin pahalılıktaki tesir derecesi nedir?

Cavabı : Cenup bölgesindeki idare âmirlerinden, Gümrük ve Tekel Bakanlığında alınan malûmatta; Güney hududu ile Ege kıyılarımızdan komşu memleketlere sade yağ kaçakçılığı olmadığı gibi bu maddenin kaçırılmasına da teşebbüs edilmediği, memleketimizi ziyaret maksadiyle gelen turistlerin çıkışlarında götürdükleri 100 lira değerindeki yiyecek maddeleri arasında pek az miktarda sade yağ bulunduğu, yurt dışına giden Türk yolcularının beraberlerinde götürdükleri ve kıymeti 100 lirayı geçmeyen yiyecek maddeleri meyanında en çok 5 kilo sade yağ götürebildikleri, ancak bu şekilde götürülen yağlar için Gümrük idarelerince bir kayıt tutulmadığından katî bir rakam verilemediği bildirilmektedir.

Yukardaki izahatımızdan da anlaşılacağı veçhile yolcular beraberinde götürülen az miktardaki sade yağlar yurt içindeki fiyatlara müessir olacak derecede değildir.

Soru : 9. Hükümet halkın önemli bir gıda maddesi olan ve diğer yiyecekler üzerinde tesiri muhakkak bulunan sade yağın önümüzdeki Kış aylarında daha fahiş bir fiyatla yükselmemesi için ne gibi çarelere baş vuracaktır?

Cevabı : 1. Nebati yağ fabrikalarının kuruluşunu teşvik ve temin etmek, (Margarin ve ye-

meklik yağ sanayii faaliyete geçmek üzeredir).

2. Mahsulün bol zamanlardan dar zamanlara intikalini temin eylemek, (Bunu temin edecek tesisat ve imkânlar üzerinde çalışılmaktadır).

3. Daha çok sade yağ istihlâkını itiyat edinmiş olan resmî teşekkül ve müesseselerin, bu seneki istihsal noksanlığı muvacehesinde margarin ve nebati yağ istihlâkını artırmaları suretiyle sade yağ fiyatlarının Kış aylarında daha fazla yükselmesinin önleneceği ümit edilmektedir.

4. Ve nihayet hayvan cinsinin ve beslenmesinin ıslahı yoluna gidilerek sade yağ istihsalının artırılmasına çalışılmaktadır.

T. C.

11 . 9 . 1952

Tarım Bakanlığı

Özel : 2/868

T. B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

20 . 8 . 1952 gün ve 6/782-4052/8748 sayılı emirleri cevabıdır :

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un sade yağ fiyatları ve istihsalı hakkındaki yazılı soru önergesi tetkik edilmiş ve bu hususta Bakanlığımı ilgilendiren not leffen takdim kılınmıştır.

Saygılarımla arz ederim.

Tarım Bakanı
N. Ökmen

Kırşehir Milletvekili Halil Sezai Erkut'un, sade yağ fiyatları ve istihsalı hakkındaki yazılı sorularından Bakanlığımızı ilgilendiren sorular ve cevapları :

A) Sorudaki 1, 2, 3, 4, 5 ve 9 neu maddeler Ekonomi ve Ticaret Bakanlığını ilgilendirmektedir.

Soru :

6. Son yıllarda memlekette hayvancılık ilerlemekte mi, gerilemekte midir? Ve resmî istatistik ve sayım neticeleri ne göstermektedir?

Cevabı :

1948 - 1951 yıllarında her yaştaki hayvan

mevcutları aşağıda gösterilmiştir :

Hayvan neveleri	Bin baş olarak			
	1948	1949	1950	1951
Koyun	25.840	23.070	23.083	25.245
Kıl keçisi	14.612	13.561	14.499	16.531
Tiftik	3.946	3.842	3.966	4.370
Siğir	10.179	10.104	10.120	10.396
Manda	937	897	947	972
Deve	109	105	116	108
At	1.164	1.132	1.140	1.173
Eşek	1.711	1.687	1.633	1.713
Katır	103	104	109	110
Yekûn	58.601	54.505	55.591	60.718

Mevcut istatistiklere göre hayvanlarımızda artış görülmektedir.

Soru :

Makinalı ziraatin taammümü ve meraların işlenmesi, hayvancılık üzerinde ne gibi bir tesir yapmaktadır?

Cevap :

Makinalı ziraatin taammümü ve meraların kısmen işlenmesi mevzulariyle bunların hayvancılıkla olan münasebetlerinde Bakanlığımızca ehemmiyetle durulmaktadır. Memlekette makine ziraatinin gün geçtikçe genişlemesi, evvelce istihsal vasıtalarının kifayetsizliği yüzünden tarla ziraatine evlverişli olduğu halde meraya terkedilen toprakların kültür altına alınma imkânlarını sağlamış bulunmaktadır. Ziraattaki bu gelişme, ahır beslemesi ile müterafık olarak bakımlı ve sistemli çayır ve meracılığı ihtiva eden bir hayvancılığı teşvik etmektedir. Muhtelif illerde mevcut traktör ve at sayılarını gösteren aşağıdaki rakamlar tetkik edildiği takdirde makinalı ziraatin taammümünden en ziyade müteessir olması lâzımgelen at sayısında Ankara, Konya, Eskişehir ve Manisa illerinde bir artış olduğu ve diğer illerde ise kayda değer bir gelişme olmadığı görülmektedir.

İli	Traktör adedi			Üç yaşından yukarı at mevcudu			
	1948	1950	1951	1948	1949	1950	1951
Eskişehir	87	470	676	32070	34271	32792	35207
Konya	54	475	830	73031	79742	75077	78941
Seyhan	650	2200	3467	38645	37786	38409	38081
Kayseri	12	60	190	11322	11503	9682	10984
Sivas	3	30	150	14763	15504	15254	11858
Edirne	42	255	528	8022	9231	8864	8403
İzmir	75	689	1492	35174	33434	33782	34130
Manisa	75	702	1154	33535	34376	36345	38155
Bursa	30	165	352	22350	22774	23059	22385
Ankara	53	541	873	37423	41823	41403	43170
Balıkesir	16	96	374	25031	25182	26087	26265
Urfa	10	194	340	5605	6789	7255	6595

Not : 6 numaralı soruya verilen cevapta belirtildiği üzere, genel olarak hayvan mevcutlarımızda bir artış vardır. Makineli ziraatın genişlemesi suretiyle bugün hayvanlarımızın sayısı bakımından umumi olarak aleyhe bir tesir müşahade edilmemiştir.

Ziraatimizin makineleşmesine muvazi olarak bir taraftan hayvanlarımızın ıslahı mevzuu üzerinde durulurken diğer taraftan mera ve çayırlarımızın ıslahına ve yem nebatları yetiştirilmesinin taammümüne de çalışılmaktadır. Gerek karşılık paralardan ve gerekse bütçeden sağlanan tahsisatla tatbikatına geçilmiş bulunan çayır ve mera projesinin esas gayesi; bir taraftan sürülerek tarla ziraatine tahsis edilen arazide hayvan yemi ekimini teşvik etmek ve diğer taraftan köylerde nümune meraları tesis etmek suretiyle meraların ıslahını ve otlatma usullerinin düzenlenmesini sağlamaktır. -

Bu suretle makineli ziraatın inkişafı yanında hayvanlarımıza bol yem tedariki mevzuu üzerinde de önemle durulmaktadır.

Soru 8 : Gıda ve enerji kaynağı olmak bakımından çok ehemmiyetli bir mevki olan hayvancılığı teşvik için hükümetçe kredi ve saire bakımından ne düşünülmekte ve ne gibi tedbirler alınmaktadır?

Cevabı : Hayvanlarımızın verimleri, genel olarak diğer kültür ırklarına nazaran çok düşüktür. Ve bu sebepten rasyonel bir hayvancılık

mümkün olmamaktadır. Bu bakımdan karşılık paralardan fonundan da istifade edilerek hazırlanan hayvancılık programı ile gerekli çalışmalara başlanmıştır. Bu maksatla yabancı memleketlerden 300 baş kadar süt ineği, koyun ve keçi damızlıkları getirilmektedir. Bu damızlıklar müesseselerimizde tesalüp usulüyle yüksek verimli hayvanların yetiştirilmesi ve ıslahında kullanılmaktadır.

Sığır ve koyunlarımızın verimlerini artırma bakımından sun'i tohumlamaya büyük bir ehemmiyet vermekteyiz. Bu maksatla sun'i tohumlama istasyonu sayısı 33 e çıkarılacaktır. Diğer taraftan halkın iyi vasıflı hayvan yetiştirmesini teşvik maksadiyle hayvan sergileri artırılmıştır. 1952 yılında bütçeye hayvan sergileri için 150 000 bin liralık tahsisat konulmuş ve bununla 84 il, ilçe ve bucakta 54 adet at, 72 adet sığır, 6 adet manda, 15 adet merinos, 3 adet koyun ve 1 adet tiftik sergisi olmak üzere 146 sergi açılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak damızlık tedarik ve bakımında Bakanlığımız çalışmalarına muvazi olarak illerin çalışmalarını düzenlemek üzere özel idarelere 300 bin liralık yardım yapılmıştır.

Hayvan kredisi mevzuunda ilişik sirküler gereğince Ziraat Bankasına yetiştiricilere gerekli krediler verilmektedir. 1952 yılı başından bugüne kadar 75 bin sürü sahibinin 15 milyon lira kredi verilmiştir.

Ankara, 9 . XI . 1950

Türkiye Cumhuriyeti
Ziraat Bankası
Genelge : 1485

Özet : Sürü sahiplerine açılacak
krediler hakkında.

Bu genelgemiz 870, 908 ve 999 sayılı genel-
geler yerini tutmaktadır.

Faaliyetleri hayvan yetiştirmeye inhisar eden
sürü sahiplerini veya mevzu üzerinde diğer zi-
raatlerle birlikte çalışan işletmelere hayvan ye-
mi alımını ve hayvanların bakım ve sağlığına
muktezi olup yıllık istihisalden ödenmesi müm-
kün olan masrafları karşılamak üzere açılmak-
ta olan çevirme kredilerine müstahsilin sahip
olduğu hayvanın cinsine ve sürünün büyüklü-
ğüne nazaran hayvan başına esas alınmakta
olan ikraz birimleriyle kredi şahıs hadleri bu-
günün icap ve ihtiyaçları bakımından yeniden
ayarlanmıştır.

Kredilerimize konu olacak hayvan cinsleri :

1. Bu kredilerimiz; vergi sayım kaydına
geçmiş olmak kaydıyla :

A) Küçük baş hayvanlardan

I - Sağmal Karaman koyunlarına ve koçla-
rına ve diğer her cins yerli koyunlara, tiftik
keçilerine; (kıl keçileri mukabilinde kredi ve-
rilmez.)

II - Dişi Merinos kuzularına (yavrulamaya
başlayıncaya kadar.)

III - Kuzulamaya başlamış Merinos koyun-
lara; (kuzulamaya başladıkları mahalli Merinos
şefliklerince tevsik edilmek kaydıyla) ve Meri-

nos koçlarına;

IV - Sağmal kıvrıcık koyunlara, koçlarına
ve toklularına;

V - Bilhassa İzmir bölgesinde Çeşme ilce-
sinde yetişen sakız koyunlarına;

B) Büyük baş hayvanlardan :

I - Montofon, yarımkan monatof ineklerine
ve Cenup vilâyetlerde yüksek süt verimli Beledi
«Çandır» ineklerine ve Kars'ın Zavut denilen
ineklerine;

II - Yerli ineklerle manda ineklerine ve bu
iki cinsin düğelerine (yani iki yaşını doldurmuş
dişilere; sayıma dâhil olmak şartıyla);

III - Ilgı sahiplerine (beş baş ve daha fazla
kısırak besliyen yetiştiricilere); kısıraklara ve
üç yaşını doldurmuş dişi taylara;
inhisar ettirilecektir.

2. Müracaat sahipleri, sürülerinin cinsini,
miktarını mahallin defterdarlık veya malmü-
dürlüğüne; Merinoslar için de bunların kaydını
yapan Merinos şefliklerine tevsik ettirecekler-
dir.

Bu kredilerin açılmasına yetkili şube ve
ajanslarımız :

3. Bölgelerinde yukarda yazılı hayvan ne-
vileri yetiştiricisi bulunan bütün şube ve
ajanslarımız bu genelge uyarınca bu konuda
kredi açmaya salâhiyettardır.

İkraz birimi ve şahıs haddi :

4. Küçük, orta ve büyük sürü yetiştirici-
lerine açılacak kredilerde hayvanların cinsine
göre göz önüne alınacak ikraz birimi (vâhidi)
ile âzami kredi şahıs haddi aşağıda iki tablo
halinde gösterilmiştir :

A) Küçük baş hayvanlar

Hayvan cinsleri	Küçük sürüler		Orta sürüler		Büyük sürüler	
	20-200 hayvan yetiştirenlere		200-800 hayvan yetiştirenlere		800 den fazla hayvan yetiştirenlere	
	Beher hayvan için ikraz birimi	İkraz edilecek paranın âzami haddi	Beher hayvan için ikraz birimi	İkraz edilecek paranın âzami haddi	Beher hayvan için ikraz birimi	İkraz edilecek paranın âzami haddi
I - Sağmal Karaman koyunlarına, koçlarına ve diğer her cins yerli koyunlara ve tiftik keçilerine (kıl keçileri için para verilmez.)	4	700	4	2.000	4	3.000
II - Dişi Merinos kuzularına (yavrulamaya başlayıncaya kadar)	6	1.200	6	4.500	6	6.000
III - Kuzulamaya başlamış Merinos koyunlarına kuzulamaya başladıkları mahalli Merinos şefliklerince tevsik kaydıyla ve Merinos koçlarına	10	2.000	10	6.000	10	10.000
IV - Sağmal kıvırcık koyunlara	6	1.200	6	4.500	6	6.000

ve kıvırcık koçlarına ve toklularına

NOT : Tarım Bakanlığınca Islahı Hayvanat Kanunu ve Talimatnamesine göre yetiştiricilik belgesi verilen yetiştiricilere açılacak kredilerde bu şahıs hadleri % 50 nispetinde artırılabilir.

B) Büyük baş hayvanlar

	Küçük sürüler		Orta sürüler		Büyük sürüler	
	4-10 a kadar hayvan yetiştirilenlere		10-50 ye kadar hayvan yetiştirilenlere		50 den fazla hayvan yetiştirilenlere	
Kredilerimize konu olacak büyük baş hayvan cinsleri	Beher hayvan için ikraz birimi	Âzami ikraz haddi	Beher hayvan için ikraz birimi	Âzami ikraz haddi	Beher hayvan için ikraz birimi	Âzami ikraz haddi
Montafon yarımkan montafon inekleriyle Beledi «çandır» ve Zavut cins ineklerine	100	1,000	100	5,000	100	8,000
Yerli ineklere, manda ineklerine, her iki cinsin diğerine «düğe iki yaşını doldurmuş hayvan demektir»	60	500	60	3,000	60	4,000
İlgı sahiplerine, kısıraklara, ve üç yaşını doldurmuş dişi taylara	100	1,000	100	5,000	100	6,000

NOT : Tarım Bakanlığınca Islahı Hayvanat Kanunu ve Talimatnamesine göre yetiştiricilik belgesi verilen yetiştiricilere açılacak kredilerde bu şahıs hadleri % 50 nispetinde artırılabilir.

5. Sakız koyunu yetiştiricilerinden asgari iki koyunu bulunanlara hayvan başına 20 lira hesabıyla 1 000 liralık şahıs haddi dâhilinde krediler sağlanacaktır.

Bu kredilerin inancası ve alınacak senetler:

6. Bu kredilerimizden faydalanacak sürü yetiştiricileri Bankamız Kannunun 11 nci ve tüzüğümüzün 29 ncu maddelerinde yazılı inancalardan karşılık göstereceklerdir.

7. Menkul ve gayrimenkul maddi inanca gösteren yetiştiricilere, inancanın nev'ine göre ve usullerimiz dairesinde taahhütname ve senet alınarak sürünün cinsi ve hayvan adedi bakımından hesaplanacak miktar ve şahıs haddi dâhilinde gereken kredi açılacaktır.

8. Maddi bir inanca vermeyip de müteselsil kefaletle borçlanmak dileyen (Tarım Kredi

Kooperatiflerine ortak bulunmayan (*) büyük ve orta sürü yetiştiricileri üçer, küçük sürü yetiştiricileri beşer kişilik gruplar halinde 362 örnek senetle borçlandırılacaklardır. Ve evelce yapıldığı gibi bu hususta gerekli kolaylıklar da gösterilecektir.

9. Kooperatif bölgelerinde bulunan ve bu teşekküllere ortak olmıyan sürü sahiplerinin sahip oldukları hayvanlarının rehni mukabilinde borçlandırılmaları için 362 a. örnek numaralı rehin ve borç senedi ile bu senede ait 362 a. I. örnek numaralı yediemin senedi kullanılacaktır.

(*) Tarım Kredi Kooperatiflerine ortak olan yetiştiriciler bu nevi çevirme kredisini ortak oldukları kooperatiftan alacaklarına göre kooperatif ortaklarına bankamızca bu konuda kredi açılmayacaktır.

Bu senetlere hayvanların cinsi ve nitelikleri, adedi behemehal yazılmak suretiyle sürüler üzerine bankamız lehine rehin tesis edilecek ve yetiştiricileri elinde bırakılan bu hayvanlar için ayrıca bulundukları köy veya mahalle ihtiyar kurullarının yedimninliği de; senet altındaki hususi şerh imza ettirilmek suretiyle sağlanacaktır.

Bunun için alınacak borç senetleri biri asıl ve diğer dördü de suret olmak üzere beş nüsha olarak hazırlanacaktır. İhtiyar kurulunun da imzası ve Noterin onamından sonra asıllarına uygunlukları Bankamızca belirtilecek üç nüshadan:

Birisi; üzerlerine bankamız lehine rehin tesis edilen hayvanların yedimninliğini kabul ve taahhüt eden köy veya mahallenin İhtiyar Kuruluna, ikincisi, bankamıza rehin olan hayvanların diğer kimseler tarafından haczen satılması ihtimalini önlemek üzere resmî bir mektupla ve imza mukabilinde (Medeni Kanunun 854 ncu maddesi hükmüne uyularak) icra memurluğuna, üçüncüsü de; borçlulara verilecektir. Senedin noterce onanan asıl nüshası bankada ikraz dosyasında saklanacaktır.

Vâde:

10. Bu kredilerimizin vâdeleri; bir yılı geçmemek ve hayvanların satışlarıyla mandıra kapanma zamanlarına tesadüf ettirilmek kaydıyla bölgenin özel şartlarına göre şube ve ajanslarımızca tesbit edilecektir.

11. Hesapları vâdesinde tamamıyla tasfiye olunmadıkça o köy veya mahalle yetiştiricilerine bu konuda tekrar kredi açılmıyacaktır.

Faiz:

12. Sürü yetiştiricilerine açılacak bu kredilerde, diğer zirai kredilerimizde olduğu gibi (946/922 sayılı tamim hükümleri çerçevesinde) beş yüz liraya kadar (500 dâhil) % 6 ve beş yüz liradan fazla olanların tamamına % 7,5 faiz uygulanacaktır. Bu suretle açılan kredilerden er-telemeyi gerektirir bir sebep olmaksızın vâdesinde ödenmeyenler için vâde tarihinden tahsil tarihine kadar % 8,5 faiz hesap ve tahsil olunacaktır.

Mhasebesi :

13. Hayvanların yıllık bakım ve üretilmesine mâtuf olan ve kanunumuzun 9 ncu maddesi hükmü uyarınca çevirme kredileri mahiyetinde bulunan bu nevi ikrazat, düzenlenecek bir tediye fişi ile,

214. Çevirme kredileri (hayvan yetiştirme

ve üretme) hesabına zimmet.

4. Kasadaki paralar hesabına matlup yazılacaktır. Yıl sonlarında veya borcun tahsili sırasında hesaplanacak olan faizi, tanzim olunacak bir mahsup fişi ile,

214. Çevirme kredileri (hayvan yetiştirme ve üretme) hesabına zimmet.

72. Gelirler (105 - çevirme kredilerinden) hesabına matlup kaydolunmak suretiyle kapitalize edilecek ve yapılan tahsilât da düzenlenecek bir tahsil fişi ile,

4. Kasadaki paralar hesabına zimmet.

214. evirme kredileri (hayvan yetiştirme ve üretme) hesabına matlup geçirilecektir.

Cereyan edecek muamelelerin gerek defteri kebirde açılan kolonlarda ve gerek (401 - örnek) Zirai Krediler istatistik defteri ile mizan tablolarında (hayvan yetiştirme ve üretme) tâli hesabında doğru olarak gösterilmesine itina olunacaktır.

Plâsman:

13. Bu konuda verilecek krediler şube ve ajanslarımıza tahsis edilen zirai plâsmanla karşılanacaktır.

İşlemlerin bu açıklamalar gereğince yürütülmesini rica ederiz.

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası

Not:

1. 377 Örnek aylık cetvellerde bu hesaplara ait malûmat gösterilecektir.

2. Bu genelgemizle 870, 908 ve 999 sayılı genelgelerimiz mevki tatbikten kaldırılmıştır.

2. — *Mardin Milletvekili Mehmet Kâmil Boran'ın, asayışsızlığın izalesi için ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair sorusuna İçişleri Bakanı Etem Menderes'in yazılı cevabı (6/798).*

15. IX. 1952

Özeti : Memleketin asayiş bozukluğu hakkında.

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

Bilhassa son zamanlarda fevkalâde artmış olan asayişsizliğin izalesi ve memleketin eski huzur ve sükûnuna kavuşturulması için Hükümetçe ne gibi tedbirler düşünülmektedir.

Bu sualın İçişleri Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygı ile rica ederim.

Mardin Milletvekili
Mehmet Kâmil Boran

T. C.

İçişleri Bakanlığı

27. XI. 1952

Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube : 6. A, Dosya : 63141 - 56,

Numara : 69418

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

25. IX. 1952 tarihli ve (Kanunlar Müdürlüğü) 4102/8988 - 6/798 sayılı yazıları karşılığıdır:

Mardin Milletvekili Kâmil Boran tarafından verilip Bakanlığımıza tevdi buyurulan 15. IX. 1952 tarihli yazılı soru önergesinde mevzu bahis hususlar aşağıda cevaplandırılmış bulunmaktadır :

1. İl, ilçe, bucak ve köylerimizle yurdumuzu her mahallinde asayişsizlik yoktur. Zaman zaman matbuata akseden ve ekserisi sosyal ve psikolojik sebeplerle işlenen adam öldürme, yol kesme, kadın ve kız kaçırma suçlarıyla zabıtaya hakaret ve tecavüz, hırsızlık, mesken masuniyetini ihlâl gibi asayişe müessir addolunan suçlar normal haddin üstünde bulunmamaktadır.

2. Normal olan asayişin muhafazası için Bakanlığımızca lüzum görülen mahallerini zabıta kadroları artırılmış ve makinalı vasıtalarla takviye olunmuştur.

Keyfiyetin soru sahibine tebliğine müsaadelerini arz ederim.

İçişleri Bakanı

E. Menderes

3. — Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın, Zonguldak'ta Ereğli Kömürleri İşletmesinin lâvvarlarından kaçarak derelere sürüklenen ve oradan da denize sürüklenerek ziyan olan toz kömürleri hakkındaki sorusuna Devlet Bakanı Muammer Alakant'ın yazılı cevabı (6/808).

Ankara, 15. IX. 1952

T. B. M. Meclisi Sayın Başkanlığına

Aşağıda yazılı sorunun Başbakanlık tarafından yazılı olarak cevaplandırılması hususunda yüksek delâletlerini derin saygılarımla rica ederim.

Zonguldak Milletvekili

Cemal Kıpçak

I - Zonguldak'ta Ereğli Kömürleri İşletmesinin lâvvarlarından kaçan ve derelere dökülerek oradan da denize sürüklenmek suretiyle ziyan olan toz kömürleri hakkında Sayın Başbakanlığa bağlı Umumi Murakabe Heyeti tarafın-

dan bugüne kadar bir rapor verilmiş midir?

II - Ziyan olan bu toz kömürleri hakkında mezkûr murakabe Heyetinin bugünkü düşüncesi ve mütalâası nedir?

T. C.

Devlet Bakanlığı

26. XI. 1952

Hususi

Sayı: 125

T. B. M. M. Başkanlığına

Zonguldak Milletvekili Cemal Kıpçak'ın Zonguldak'ta Ereğli Kömürleri İşletmesinin lâvvarlarından kaçan toz kömürlerine ve ziyan olan toz kömürleri hakkında Yüksek Murakabe Heyetinin mütalâa ve düşüncelerine dair vermiş olduğu yazılı soru önergesine Başbakanlık namına yazılı cevabımız aşağıda arz edilmektedir :

1. Zonguldak'ta Ereğli Kömürleri İşletmesinin lâvvarlarından kaçan ve derelere dökülerek oradan depize sürüklenmek suretiyle ziyan olan ince kömürler mevzuu üzerinde, Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetinin, mezkûr müessesenin 1950 yılı faaliyetini inceliyen raporunda durulmuştur. Kömür yıkama bahsinde lâvvarların yüksek randıman kayıpları tahlil olunarak bu kayıplardan en mühiminin lâvvarlardan 0,4 mm. altı ince kömürleri muamele etmeye yarayan tertibatın bulunamaması dolayısıyla bu kısım lâvvarların taşıma suları ile denize gitmesi neticesi meydana geldiği müşahade edilmiştir. Bu münasebetle mevzu bahis ince kömür kaybının senevi miktar ve tutarı ile füzyondan beri balığ olduğu miktar açıklanmıştır. Bu mevzu mezkûr raporun 191. 197 sayfalarında yer almıştır. Bu kısım yazımıza eklenmiştir. (Ek No. 1) (*).

Umumi Murakabe Heyetinin mezkûr işletmeye ait 1951 yılı raporunda tekraren bu mevzu üzerinde durularak ince kömürlerin kurtarılması için alınması gerekli tedbirlerle ve bu kömürlerin değerlendirilme ve istimal tarzlarına işaret olunmuştur. Bu bahis mezkûr 1951 yılı raporunun 46 ve 49 ncu sayfalarında yer almış olup bu kısımda ekli olarak takdim olunmuştur. (Ek No. 2) (*).

2. Umumi Murakabe Heyetinin bu mevzu-

[*] Ek (1 ve 2) soru sahibine gösterilmiş ve dosyasına konulmuştur.

deki hali hazır düşünce ve mütalâası şöyledir :

« Ereğli Kömürleri Havzası amenajman plânında, bu gün yıpranmış bulunan ve yüksek kayıplarla çalışan lâvvarların yerini almak üzere üç aded merkezi lâvvar kurulması derpiş edilmiştir. Bunlardan Çatalağzı ve Zonguldak lâvvarlarının inşaa ve tesis işleri bir hayli ilerlemiş olup, birincisinin 1954 başında, ikincisinin ise 1954 senesi ortalarında ikmal beklenmektedir. her iki yıkama tesisinde de 0,5 mm. altı ince kömürleri muamele etmiye yarıyan flotasyon tertibatı mevcuttur.

Müesese, umumi murakabe heyetinin ısrarla üzerinde durduğu, eski lâvvarların taşma ve blöf suları ile derelere giden ince kömürlerin kurtarılması için lâvvarlara siklon tesisleri ilâve etmiştir. Siklonlar son 10 - 15 sene içerisinde tekemmül ettirilen ve son senelerde Amerika ve bilhassa İngiltere'de geniş ölçüde tatbik edilmeye başlanılan basit tertiplerdir.

Halen Ereğli Kömürleri İşletmesinde Kandilli, Karadon, Zonguldak ve İncirhamamı lâvvarlarına siklonlar ilâve edilmiştir. Bilhassa, beş aydır faaliyette bulunan Kandilli lâvvarı siklonlarından alınan neticeler memnun edicidir. Kilimli ve Üzülmüş lâvvarlarında da siklonlar ilâve edilmek üzeredir.

Vâridi hâtır olan eihet bu mevzuat tatbik kabiliyeti bakımından flotasyon tertibatı ile siklonların mukayesesidir.

Siklonlar gerek ilk tesis ve gerekse işletme masrafları bakımından gayet ucuz ve basit tesislerdir. (Aynı işi görececek bir flotasyon tesisinin icabettireceği masrafın takriben onda biri ile siklon tesisatı kurulabilir.) Buna mukabil siklonların kömür kurtarma dereceleri (Recovery) flotasyona nispetle düşüktür.

Flotasyonun sağladığı yüksek kurtarma derecesi sebebiyle uzun müddet çalışacak tesislerde flotasyon tertibatı tercih edilmektedir. Nitekim kurulan yeni lâvvarlarda da flotasyon'a gidilmiştir.

Eski lâvvarlara flotasyon tesisleri ilâvesinin asgari altı ay zaman alacağı ve faaliyete geçmelerini mütaakip yeni lâvvarların ikmaline kadar ancak bir sene gibi kısa bir müddet çalışacakları söylenilebilir.

Flotasyonun sağladığı lehte kömür kurtarma farkı bu kısa müddet zarfında, flotasyonu

icabettireceği munzam envestismanı, kompanse edemeyecektir.

Binaenaleyh yeni lâvvarların faaliyete geçmesine kadar, yeni ve fazla envestismanı gidilmeyip, ince kömürlerin mevcut ve kurulmakta olan siklonlarla kurtarılması bugün için en uygun çare olarak mütalâa edilmektedir.»

Devlet Bakanı

M. Alakant

4. — Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil'in, Liberasyon listesi ithalâtından son iki ay içinde is'af edilen talepnamelerin tutarı hakkındaki sorusuna Ekonomi ve Ticaret Bakanı Enver Gürel'in yazılı cevabı (6/849)

24 . XI . 1952

Öz : Liberasyon listesi ithalâtından son iki ay içinde is'af edilen talepnamelerin tutarı H.

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun (yazılı) Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına tevdiini saygılarımla rica ederim.

Trabzon Milletvekili
Cahid Zamangil

Yazılı soru :

1. Liberasyon listesinden ithalât taleplerinin tescilli işi Bakanlığa alındığı 22 . IX . 1952 tarihinden 22 . XI . 1952 tarihine kadar Bakanlığa gelen talepnamelerin (Tediye tarzı ne olursa olsun) Türk lirası olarak tutarı nedir?

2. Bunlardan is'afı için Merkez Bankasına gönderilenlerin 22 . XI . 1952 tarihindeki tutarı nedir?

T. C.

28 . 11 . 1952

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı

Hususi Kalem Müdürlüğü

Özel : 1/592

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

26 . 11 . 1952 tarih ve 6/849-4314/9564 sayılı

yazıya cevaptır:

Liberasyon listesi ithalâtından son iki ay içinde is'af edilen talepnamelerin tutarı hakkında Trabzon Milletvekili Cahid Zamangil tarafından verilen yazılı soru önergesinin cevabı aşağıda açıklanmıştır :

1. Liberasyon listesine dâhil maddelerin it-

B : 10 28 . 11 . 1952 O : 2

hali için 22 . 9 . 1952 tarihinden itibaren Bakan-
lığımıza gönderilmiş bulunan taleplerin T. C.
Merkez Bankasından gelen en son icmal listesi
tarihi olan 6 Kasım 1952 gününe kadar, bütün
ödeme şekilleri itibariyle kıymet yekûnu :

261 527 120 Türk lirasıdır

2. 22 , 9 . 1952 tarihinden 22 . 11 . 1952 ta-

rihine kadar libere ithalâta ait taleplerden Ba-
kanlığımızca tescili uygun görülen maddelerin,
bütün ödeme şekilleri itibariyle kıymet yekûnu :

54 446 258 Türk lirasıdır

Keyfiyet saygı ile arz olunur.

Ekonomi ve Ticaret Bakanı

Enver Güreli

